

RR

19

ARKITEKTEN

UNIVERSITY OF ILLINOIS
LIBRARY

OCT 5 1961

CHICAGO

LD

byggedag i København
aliseringens indflydelse på arkitekturen
rumkunst

UDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

ARKITEKTEN

ARG. 63

1961

NR. 19

SIDE 337-352

AFLEVERET TIL POSTVÆSENEN 12. SEPTEMBER 1961

en af
disse
plader
er

FORMICA* ...

Måske kan De ikke ved et hastigt blik se forskel på disse to plader. Men det professionelle øje vil hurtigt opdage, at FORMICA* er kraftig, er modstandsdygtig overfor vand, fugt, mug, varme og kulde. FORMICA* plasticplader fås i det største udvalg - mere end 80 mønstre og farver. FORMICA* er ikke en betegnelse for et materiale, men er simpelthen **navnet** på **een** bestemt lamineret plasticplade - den rigtige. Kun FORMICA Limited fremstiller FORMICA*-pladerne - se derfor efter FORMICA*-stemplet på pladerne, det er Deres garanti for kvalitet.

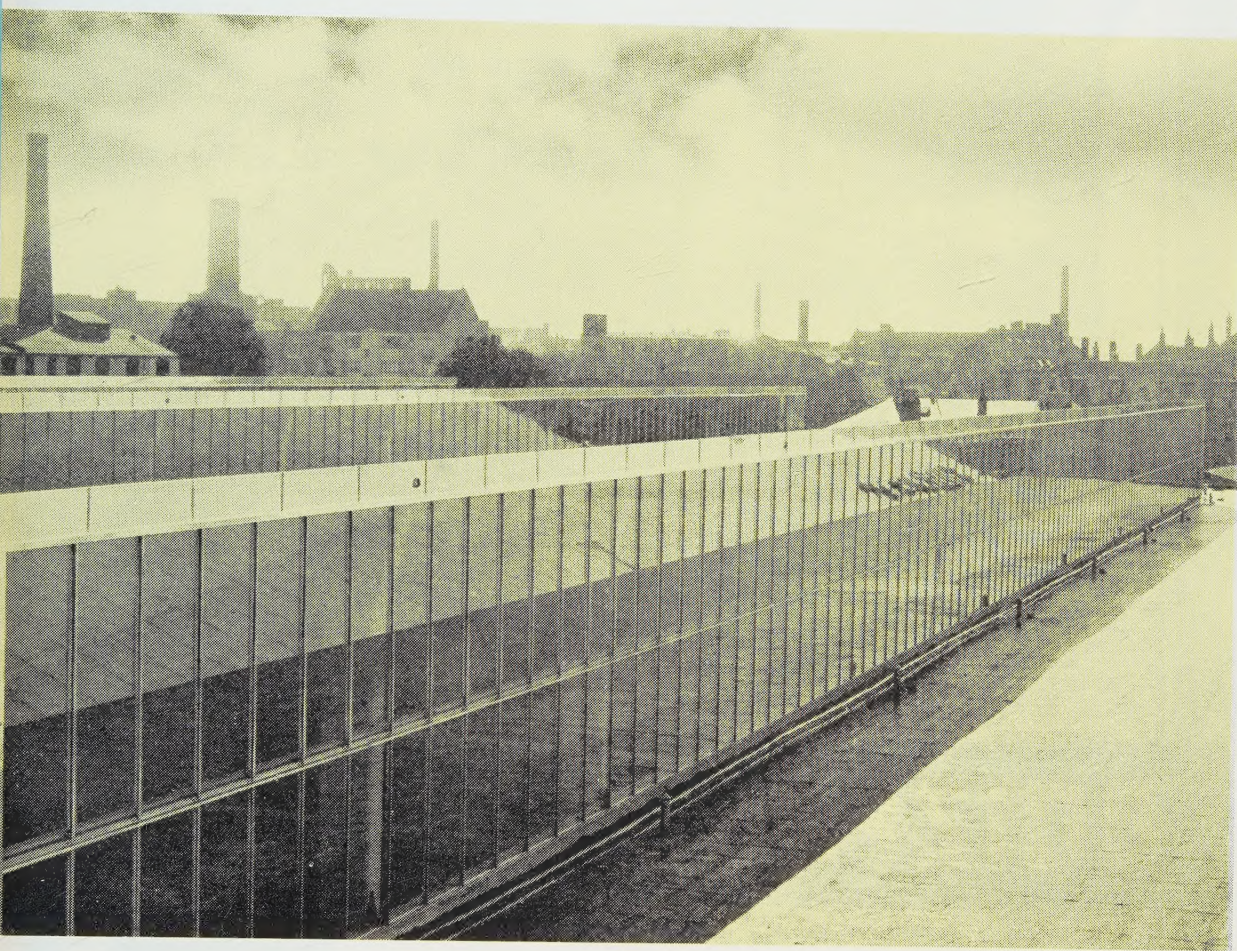
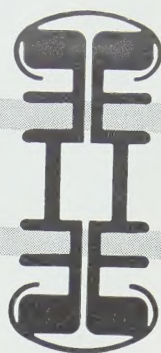
FORMICA*

Rekvirer uden forbindelse komplet sæt prøver på FORMICA* farver og mønstre. FORMICA* fås i Danmark hos: Snedkermestrenes Træ- og Finerskæveri A/S, Nørrebrogade 157, København N. - A/S Viggo O. P. Hammer & Søn, Amager Fælledvej 50, København S.

*FORMICA - indregistreret varemærke

VITRAL

GLASPANELER

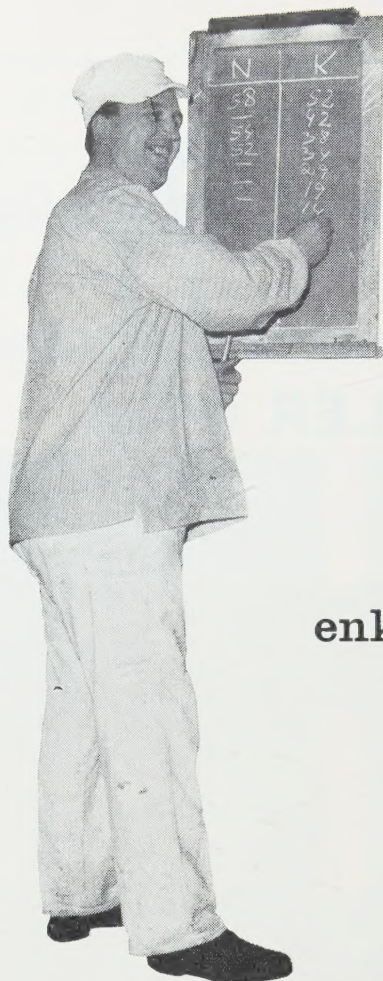
F. BÜLOW & CO.'s AUTOMOBILHUS

Arkitekt M.A.A. Ole Hagen

Shedlys monteret med VITRALPANELER

EDVARD STORR A/s TEKNISK AFDELING

LIVJÆGERGADE 17-19 KØBENHAVN Ø TELEFON TRIA 4200

enkelte gange er

det rart med skæve...

men til flisearbejde

vil den kræsne

håndværker ha'

BOIZENBURG

vægfliser med

de lige kanter

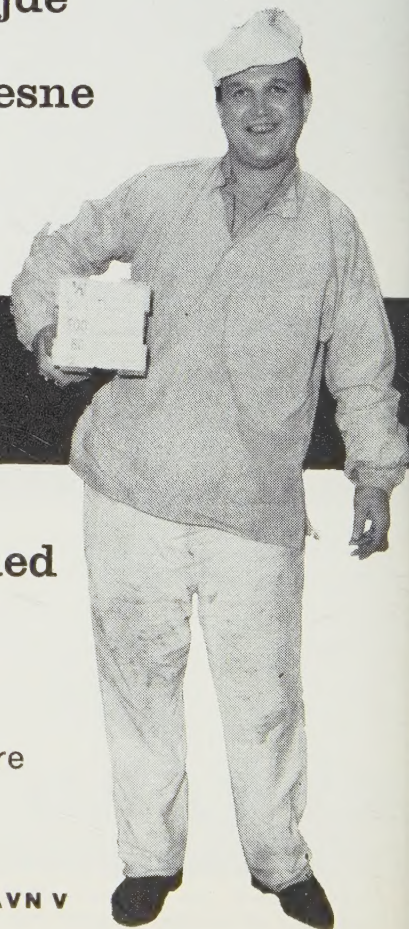
de letteste at fuge ... de letteste at skære

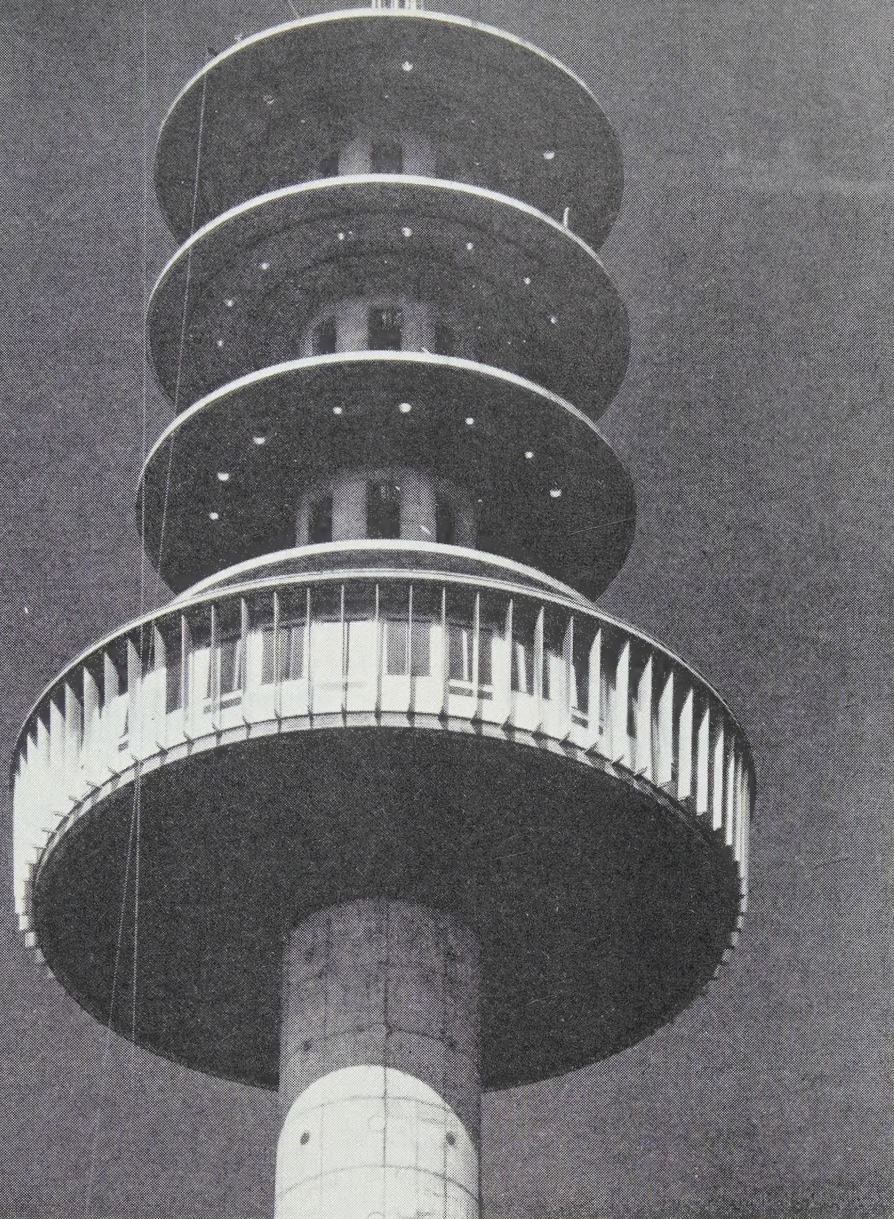
A/S KNUD GOTTLIEB

BYGGMATERIALER — RÅDHUSPLADSEN 4 — KØBENHAVN V

MI. (0154) *7383

A 754

Fjernmeldetårn, Hannover.
Overpostdirektionens arkitektafdeling, Hannover.
Totalhøjde incl. speciel antenne 152 m.

ALUH facadeelementer

En kreds af vinduesfabrikker i Vesttyskland, konkurrerede om leverancen af facadeelementer til dette repræsentative bygningsværk. Den usædvanlige byggesituation med hensyn til klima og montage, forlangte mere end alle tidligere kendte projekter, en effektiv tæthed og præcise funktionsegenskaber – ALUH vinduet fik overdraget arbejdet.

ALUH-erfaringen, der er bygget op gennem flere år ved leverancer af vinduer, elementer og facader så at sige over hele Europa, står nu også til disposition for de danske arkitekter.

Til den vedligeholdelsesfri facade: idealkonstruktionen Aluminium og træ, – ALUH.

MINERVA 772

I 1905 indviedes Københavns Raadhus,
bygget af arkitekt Ny
og udsmykkedes bl. andet med *Carl Aarsleffs*
vægterfi

1960 stod Københavns nye v
tegn, SAS-bygningen, færdig. S
udsmykning af skyskraberens fa
de benyttede arkitekt, profes
Arne Jacobsen, farvede emaljegl
plader — Emauglas.

Emauglas

**Emauglas er uforander
ligt**

**Emauglas er 4-5 gange
stærkere end normalt
glas**

Emauglas fås i 17 farve

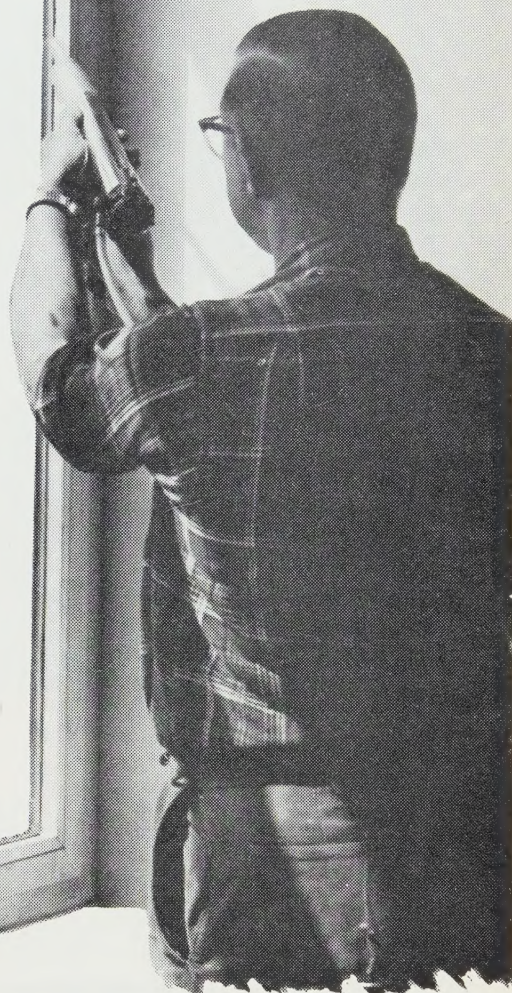
Glaces de **Boussois**

BOUSSOIS er Frankrigs største producent
og eksportør af vinduesglas.

Oplysninger og råd: Spørg Deres sædvanlige glasleverandør eller direkte: Service Exportation des Gl
de Boussois, 22, boulevard Malesherbes, Paris 8.

Weatherban har forseglet ca. 1700 vinduer i Odense Amts og By's ny sygehus

DA1-302

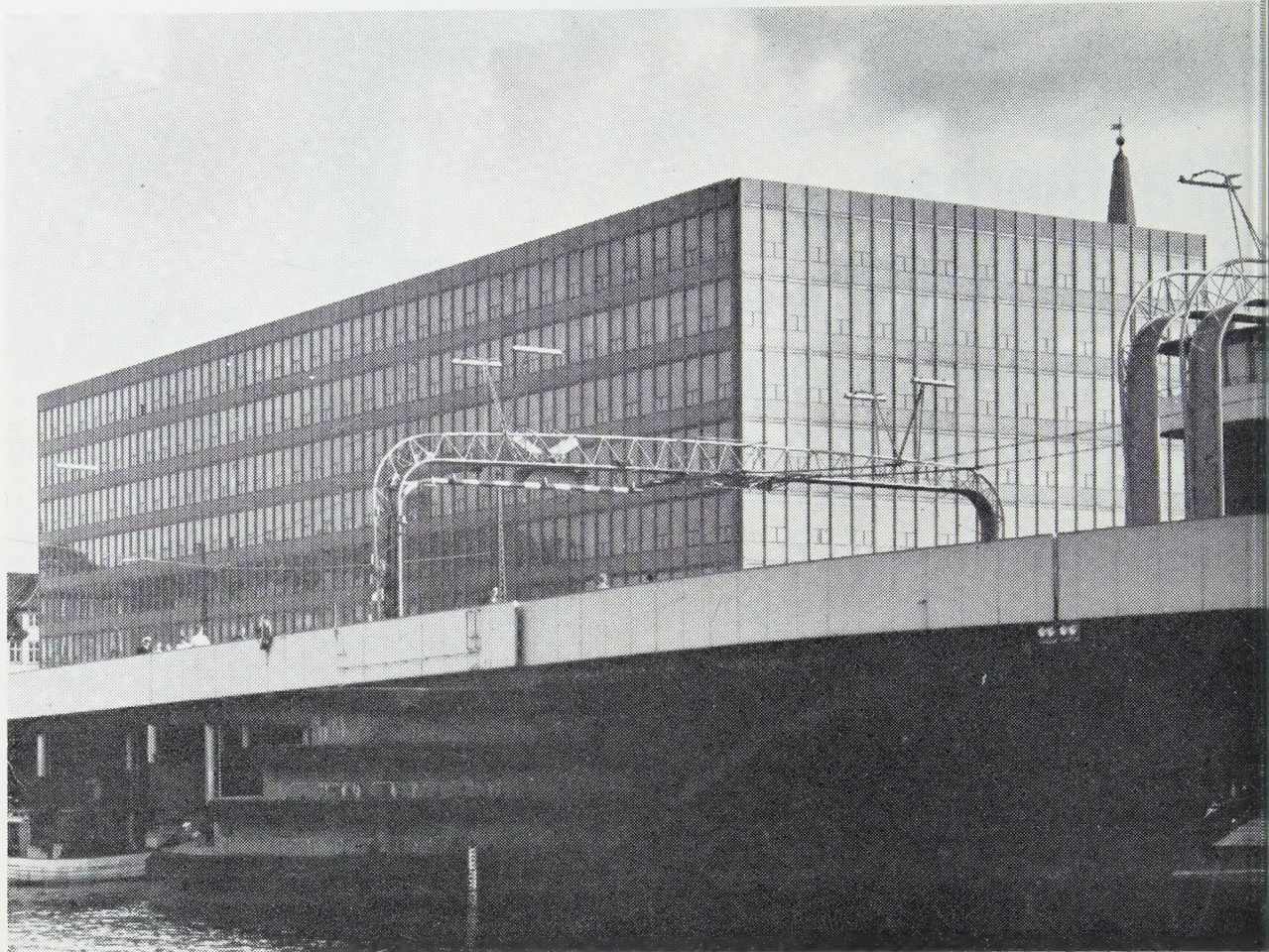
Til fugeforsegling, indsætning af thermoruder, almindelige vinduesglas m. v. er WEATHERBAN fra 3-M det ideelle materiale. Det er upåvirkeligt af regn, sollys, saltvand, olie, benzin m. m., og det ældes aldrig.

WEATHERBAN bruges overalt i moderne byggeri, også i det ny Odense Amts & By's Sygehus. Arkitekter: Kay Boeck-Hansen m.a.a. - Jørgen Stærmose m.a.a.

Skriv eller ring efter nærmere oplysninger.

MINNESOTA MINING AND MANUFACTURING COMPANY
SLIBEMATERIALER OG KLÆBESTOFFER: LARS FOSS TEKNIK A/S, FREDENSBORG, TELF. (03 285) 1066

Arkitekt, professor Palle Suenson

Også B & W's nye administrationsbygning har THERMOPANE-ruder

Alene i Danmark over 300.000 ruder

Thermopane

INDREGISTRERET VAREMÆRKE
ET GLAVERBEL PRODUKT

THERMOPANE er det indregistrerede varemærke for isoleringsruder fremstillet af GLAVERBEL, Belgien. Ruderne er fabrikeret efter det patenterede „Bondermetic“ system, der garanterer tæthed og holdbarhed gennem metallisering af glasset og hermetisk tæt sammensvejsning af ruderne. Herved undgås anvendelsen af fugtighedsabsorberende kemikalier.

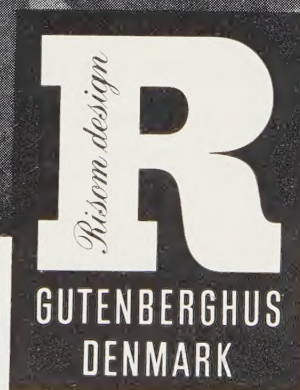
For at holde produktets høje standard lader GLAVERBEL hver eneste THERMOPANE isoleringsrude underkaste indgående prøver.

Profilens tæthed kontrolleres med ultraviolette stråler og en særlig fluorescerende olie. Denne fremgangsmåde afslører revner på 0,0001 mm. Til undersøgelse af dugpunktet nedkøles ruden med en blanding af acetone og kulsyresne. Hvis den mindste kondensering opstår ved minus 50°, kasseres ruden.

GUTENBERGHUS KONTORMONTERING

VOGNMAGERGADE 11 . KBHVN. K . CENT. 1925-1012

**Rationalisering
i byggeriet med
præfabrikerede
materialer...**

SPÆNDBETON

Forspændte Sålbenke **er revnefri, frostsikre og nemmere at montere**

Forspændte sålbænke er lette at anbringe, da højde og længde svarer til murmål. De revner aldrig og tillader ikke vandet at sive ned ad muren, så misfarvning kan opstå. Overfladen er smuk, marmorglat, og sålbænkene leveres i almindelig grå udførelse til 9.00 pr. løbende meter, men kan også fås med hvid cement eller tilslag af kalcineret flint. Forspændte sålbænke leveres endvidere i andre farver og findes på lager i 22 standardstørrelser.

A/S SKANDINAVISK
SPÆNDBETON
Hellerupvej 66, Hellerup
Telf. HE 9505

A/S HEDEHUS-TEGLVÆRKET
Telf. Hedehusene 2

A/S NORDJYDSK
SPÆNDBETON FABRIK
Skalborg
Telf. Aalborg 3 51 55

SPÆNDBETON

A/S SKANDINAVISK SPÆNDBETON, HELLERUPVEJ 66, HELLERUP. TLF. HELRUP 9505

GLA UN VER VER BEL = GLAVERBEL

GLAVER og UNIVERBEL, to førende koncerner indenfor fremstillingen af alt glas til bygningsbrug, har indgået samarbejde på såvel det tekniske som det kommercielle område og vil herefter fortsætte deres samlede virksomheder under navnet GLAVERBEL.

Alt bygningsglas, såsom vinduesglas, spejlglas, rå- og ornamentglas, emaljeret, farvet og varmeabsorberende glas samt isoleringsruder vil nu blive fremstillet af den nye koncern, som med dens betydelige ressourcer vil være i stand til i endnu mere effektiv grad at videreudbygge det belgiske glas'ry for højeste kvalitet verden over.

Sammenslutningen må ses på baggrund af udviklingen af stadig større fabrikkationssenheder verden over for at kunne tilfredsstille de stigende tekniske krav og den forøgede efterspørgsel.

Glaverbel

S.A.

HOVEDKONTOR: 79, AVENUE LOUISE, BRYSSEL 5 - BELGIEN

KONTOR I CHARLEROI: 29, QUAI DE BRABANT, CHARLEROI-BELGIEN

**fantastisk
godt
til belægning
af betongulve**

Linoleum egner sig fortrinligt til betongulve, og der er endda mange, som mener, at Linoleum er det helt ideelle. Stadig flere og flere arkitekter specificerer Linoleum til betongulve og opnår derved de mest tilfredsstillende resultater.

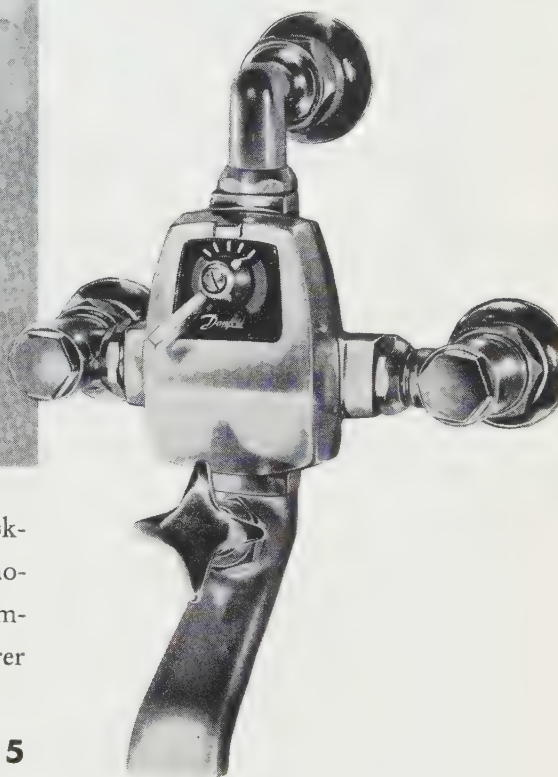

Linoleum
-tidens gulv

Danfoss termostatisk blandeventil type BLV-15

**giver ikke alene komfort,
men sparer både
vand, varme og tid**

nd af konstant temperatur til badekar, bruser, håndvask, køk-
batteri eller hvorsomhelst det måtte ønskes. Danfoss termo-
statiske blandeventil kompenserer øjeblikkeligt for tryk- og tem-
peraturvariationer på koldt- og varmtvandstilgangen og sikrer
konstant temperatur uafhængigt af sådanne variationer.

DANFOSS BLANDEVENTIL TYPE BLV-15

udført for normalinstallation, d. v. s. koldtvandstilgang til højre
og varmt vand til venstre. Alle forskruninger passer til standard-
fittings, derfor let at montere. Foruden det termostatiske element
er der specielt formgivet fittings, bl. a. girafhaner og »kar-
le«. Rekvirer udførligt brochuremateriale.

Danfoss

FABRIK FOR AUTOMATISKE KONTROLAPPARATER

Nordborg telefon (044) 5 22 22
København telefon HI 31 00
Odense telefon 11 50 75
Aalborg telefon 3 54 11
Århus telefon 3 55 11
Herning telefon 28 11

menigheder sætter gang i tankerne, og sammenligninger danner en systematisk metode for bedømmelse af konstruktionsmuligheder og kvalitetsforhold for kvalitetsarbejde i træ, metal og glas

LLAN CHRISTENSEN & CO

DK

TRÆ · METAL · GLAS

N

TRE · METAL · GLASS

S

TRÄ · METALL · GLAS

IS

TRÉ · MÁLMUR · GLER

SF

BUU · METALLI · LASI

GB

WOOD · METAL · GLASS

NL

HOUT · METAAL · GLAS

D

HOLZ · METALL · GLAS

F

BOIS · MÉTAL · VERRE

I

LEGNO · METALLO · VÉTRO

E

MADERA · METALLO · VIDRIO

P

MADEIRA · METAL · VIDRO

H

FA · FEM · KVARC HOMOK

CS

DREVO · KOV · SKLO

YU

DRVO · METAL · STAKLO

SU

ДЕРЕВО · МЕТАЛЪ · СТЕКЛО

R

LEMN · METAL · STICLA

BG

ДЪРВО · МЕТАЛЪ · СЪКЛО

GR

ΞΥΛΟΝ · ΜΕΤΑΛΛΟΝ · ΓΥΑΛΙ

TR

TAKTA · MADEN · CAM

ARKITEKTEN

*Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.*

Redaktion:

Hans Erik Skriver (ansv.)

Chr. Enevoldsen

Redaktionsudvalg:

John Pedersen (leder), David Birnbaum, Jarl Heger, Arne Karl-
sen, Henning Meyer og Finn Monies.

Annonceredaktion:

Hertel Barnholdt (annoncechef)

William Schmidt (sekretær)

Redaktionens adresse: Nyhavn 43, København K, Minerva *6200.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage
før udsendelsesdagen.

Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 58 kr. årlig.

Ungerede artikler står for forfatterens regning, usignede for den
ansvarshavende redaktors regning. Kun når det udtrykkeligt er
angivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters
Landsforbunds standpunkttagen.

PRINDRINGSLISTE

KONKURRENCER

**Offentlig projekt-konkurrence om et seminarium
i Aalborg**

Levering: 29. september 1961.

Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred-
gade 66.

International konkurrence om tæppemønstre

International konkurrence om tæppemønstre udskrevet af det
engelske firma *Carpet Trades Limited*. Afleveringsdato: 30. septem-
ber 1961. Anmeldelsesblanketter og nærmere oplysninger fås ved
ansøgning til: *Carpet Trades Limited*, P. O. Box No. 5, Mill
Street, Kidderminster, England.

Offentlig projekt-konkurrence

om en ny handels højskole i Sønderborg

Levering: 1. oktober 1961.

Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred-
gade 66.

Offentlig projekt-konkurrence

om en kreditforeningsbygning i Herning

Levering: 14. oktober 1961, (kun for jyske arkitekter).

Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred-
gade 66.

**Offentlig projekt-konkurrence om vej- og bebyggelses-
plan i Lille Værlose**

Levering: 25. oktober 1961.

Program og bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66.

ARKITEKTENS FORLAG

Nyhavn 43, København K. Minerva *6200.

Åbningstid: 9-16⁰⁰, lørdag 9-13.

Østifternes Kreditforening, København
Arkitekter: Chr. Erik og Aage Holst M.A.A
Isoleret med Bituklinker og Skumglas
Tækket med 4 lag PHØNIX BUILT-UP

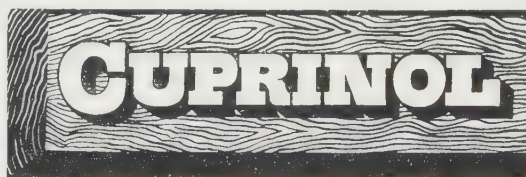

**BUILT-UP
TIL
FLADE
TAGE**

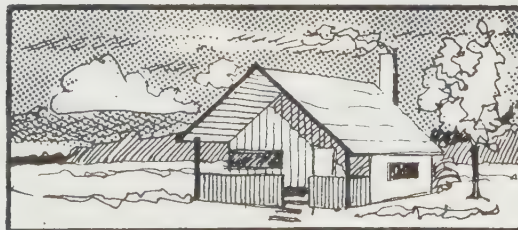
PHØNIX

Se **HFB** side 468 og 469

**Værdier skal bevares
— og det klares med ...**

**effektiv - hurtig - billig
imprægnering og konservering**

ja - alt træ - ude og inde, skal behandles
med CUPRINOL - for det er nu engang
det bedste raad mod svamp og raad!

A/S KYMEIA

Glentevej 61 - C. 7516 - København NV

I dette hæfte indlæg fra:
Compagnie de Saint-Gobain, Paris
Carl F. Petersen

TIL AL INTERN TRANSPORT

FIAB

**PENDUL
DØRE**

FREMSTILLES I 3 MODELLER:

CONFLEX

AF 10 ELLER 12 m.m. GUMMI
MED VINDUER I AKRYL PLASTIC

VISIONABEL

AF 6 m.m. HELTRANSPARENT
PVC PLASTIC

FLEXAVISION

AF 12 m.m. GUMMI FORNEDEN
OG 6 m.m. HELTRANSPARENT
PVC PLASTIC FOROVEN

ENEFORHANDLING FOR DANMARK:

A. C. JØRGENSEN & CO.

ØSTBANEGADE 15 . KBH. Ø. . TELF. C. 12660 . TRIA 3343

EKSTRÖMS INDUSTRIAKTIEBOLAG . JÖNKÖPING

**GRANIT
MARMOR
SKIFER
SAND- &
KALKSTEN**

**VALD. HANDBERGS
STENHUGGERIER & STENBRUD A/S
H. C. ANDERSENS BOULEVARD 33
CENTRAL 3051 - 3059**

Nordisk idékonkurrence om byplan for Valstaområdet i Märsta

Aflevering: Udsat til den 31. oktober 1961. Program og bilag til gennemsyn i sekretariatet. Depositum kr. 130,00 indbetales til D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66, Kbh., K.

International idékonkurrence om kirkebyggeri udskrevet af Det danske Kirkeministerium

Aflevering: 1. november 1961.

Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66, mod betaling af kr. 25,00.

International idékonkurrence om byplan for Maspalomas Costa Canaria

Registrering: 1. juni - 1. august 1961. Forespørgsler: 1. juni - 1. oktober. Aflevering: 15. december 1961. Nærmere oplysninger om konkurrencen fås i D.A.L.s konkurrenceudvalg, Bredgade 66, København K. Tlf. MINerva 1290.

Nordisk idékonkurrence om udformning af gravlund på Alfaset i Oslo

Aflevering: 15. januar 1962.

Program med bilag ligger til gennemsyn i D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66, København.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Arkitekten nr. 19/1961

Nordisk Byggedag i København	332
Industrialiseringens virkning på arkitekturen	333
Plastisk rumkunst	342
Anmeldelser	348
Noter	350

Text på annoncesiderne

Byggeteknisk orientering

Lufthuset kommer nu til Danmark	A 768
Universalkedler og kedelunits på forsommerens varme- messe i Forum.	A 772
Materialerne har betydning for rumklimaet.	A 774
Plasticledninger er overlegne	A 792
Pas på malingen.	A 796

Meddelelser fra D.A.L.

Offentlig projekt-konkurrence om handelshøjskole i Sønderborg	A 798
Adresseforandringer	A 802

Sådan siger de andre	A 806
----------------------------	-------

På
Facader
af
PUDS – MUR – BETON
er

en ganske fortrinlig og holdbar maling.

Som vægmaling har PV-A PLASTIC-MALING forlængst indtaget en førende stilling på markedet hos malermestre og industri. De 14 smukke STAMFARVER gør det muligt at tilfredsstille ethvert farveønske.

Men også til udvendig brug

er PV-A PLASTIC-MALING det rigtige. Forlang det nye farvekort og benyt vor gratis konsulent-service.

Se **HFB** side 281, 336, 337, 338

FROSTSIKKER

HASLE

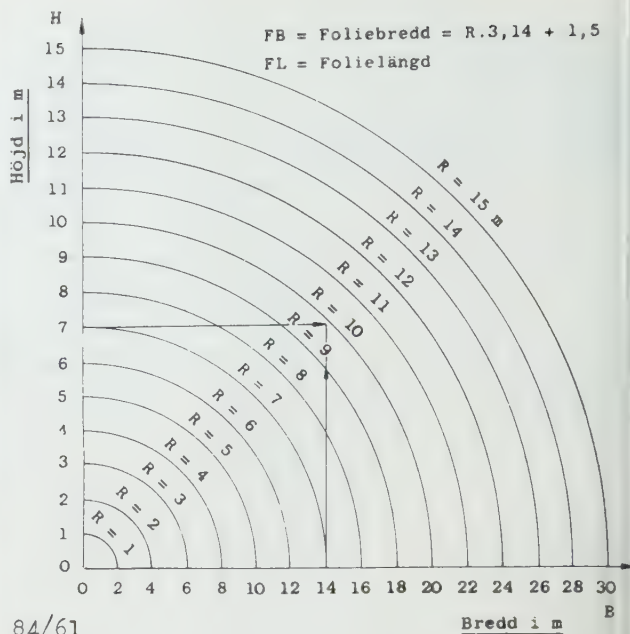
klinker og fliser

A/S HASLE KLINKER- & CHAMOTTESTENSFABRIK · ØSTERBROG.6 · KBHVN.Ø · C.12254

Experienced

Danish Décor Specialist

required for permanent situation with old established firm of Architects in Sydney, Australia. Must be capable of original design in all types of furnishings and interior decoration to conform with the most modern Scandinavian style and practice. The salary for this appointment would be between £A 2.000 and £A 3.000 (Australian Pounds) pr. annum according to experience. Passage would be guaranteed. Interviews will be held in Copenhagen with a British representative on 22nd-23rd September. The interviews will be in English and full details of this appointment will then be given. Please reply (stating age, experience, qualifications and if possible send photographs of recent designs) to Rider Hunt & Partners, Quantity Surveyors, Bridge House, Queen Victoria Street, Blackfriars, London, E.C.4, England. (Telephone London Central 45 48). Please mark envelopes »Confidential Ref. G M«.

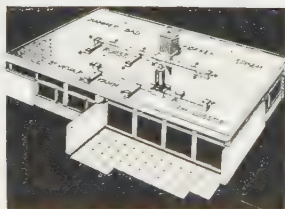

Den svenske byggeballon er fremstillet af plasticfolie og man meddeler i en udsendt tryksag fra A/B Svenska Metallverken:

„De største fordele ved at bruge en byggeballon er, at den beskytter både mennesker, materiale og værktøj mod vejr og vind. Man kan bygge uanset vejret og holde et byggeprogram. Folien kan bruges flere gange

*byg bedre huse
billigere med ...*

HESS-O-TERM
V A R M L U F T

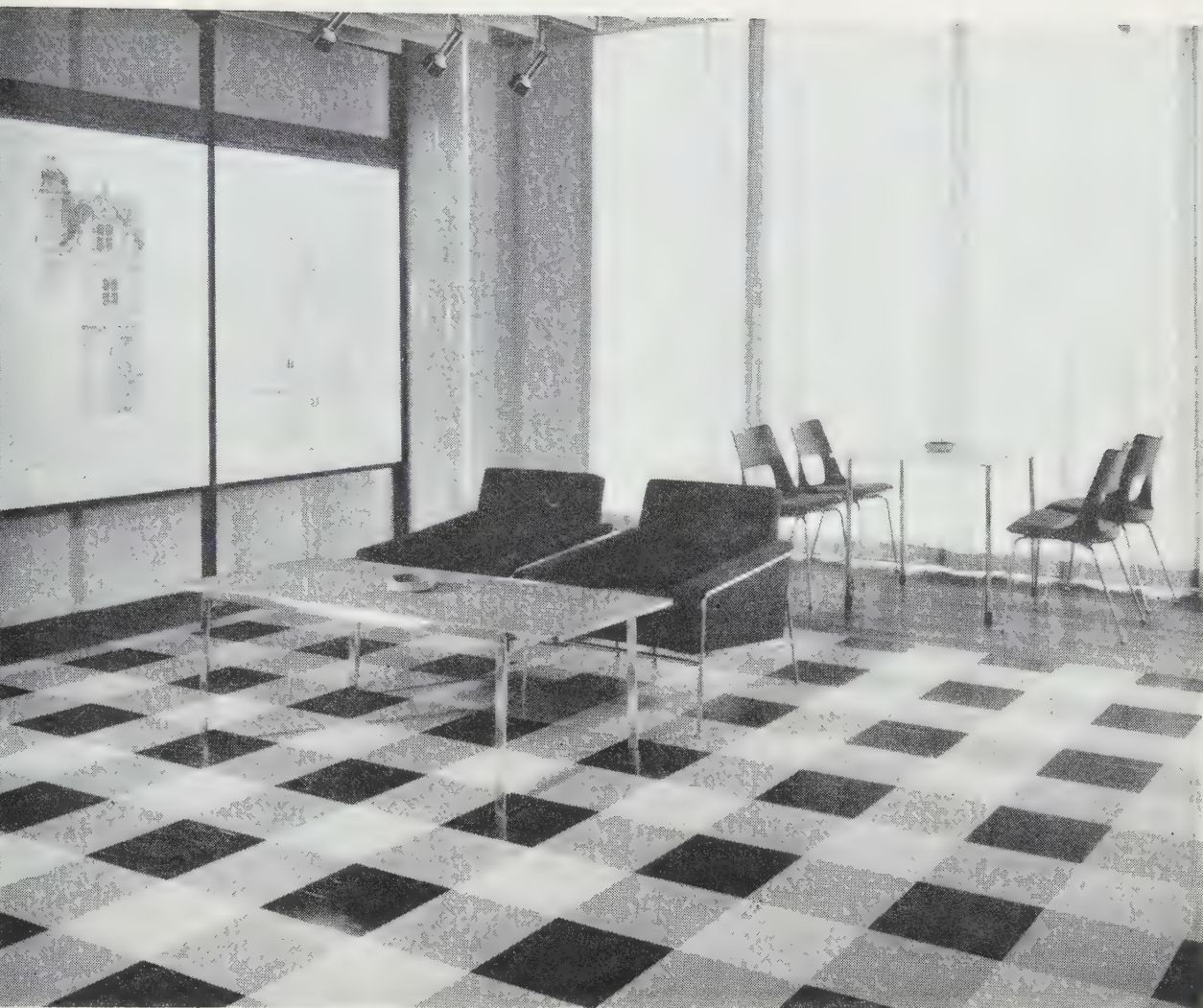

Hess-O-Term er moderne oliefyret centralvarme, skabt til nutidens byggeri. Den lave anskaffelsespris, den hurtige, direkte opvarmning af luften, driftsøkonomien, og den tvungne luftcirkulation, som tillader en fri planudformning, er fordele, der er værd at tage i betragtning.

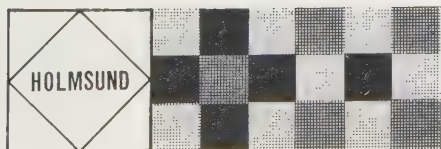
FORLANG GRATIS BROCHURE MED ALLE OPLYSNINGER

„Byggecentrum“, København. Interiør fra stand med HOLMSUND vinyl gulve.

De får størst glæde af HOLMSUND

- det danske vinylgulv

Gå ind og se Holmsund vinyl gulvene på udstillingen i
»Byggecentrum«, Gyldenløvesgade 19, K.

EVERS & CO. A/S • FREDERIKSBERG ALLE 18-20 • KBHVN. V • HI 2001

på forskellige byggepladser, når man behandler den ordentligt, og når folien ikke mere kan bruges til ballonen, er folien alligevel brugbar til fugtmembran, afdækninger og meget andet“.

Ballonen fremstilles i størrelser, der passer til formålet, ved at svejse folier sammen. Folerne fås i bredder på 1300, 2000, 4000, 5000 og 6000 mm og svejsningen foregår ved et håndsvejsesapparat til 220 volt.

Har man brug for en ballon, som er 7 meter høj og 14 meter bred, kan man umiddelbart på illustrationen aflæse, at ballonens radius da må være ti meter.

I firmaets beskrivelse er gjort rede for, hvorledes man udmåler folierne til et rektangulært hus, og der står også, hvorledes lufttilførslen skal ske, og naturligvis hvorledes en luftsluse arrangeres.

Luftbuse er nu ved at blive aktuelle, og Byggecentrum vil på forskellig måde drage omsorg for, at luftbuset kan blive demonstreret rundt omkring i landet. Det sker første gang på Sønderjyllands Erhvervsråds udstilling i Aabenrå d. 9.-17. september og endvidere i Aalborg d. 21., Skive d. 23., Århus d. 25., Vejle d. 27. og Odense den 29. september. I Kalundborg d. 2. og i Nykøbing F. d. 5. oktober i forbindelse med vandredstillingen „Byg hele Året“.

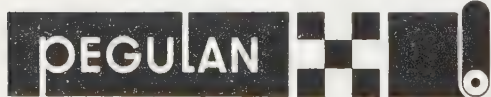
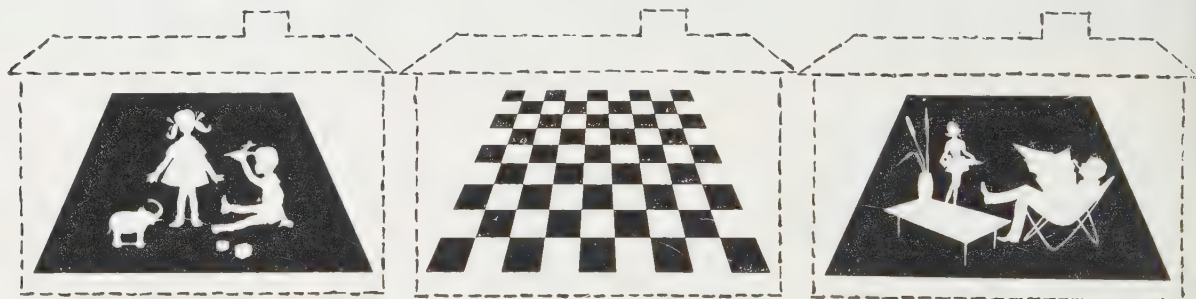
Brochure om „SM Uveten-ballong“ kan fås gennem Byggecentrums Brochuretjeneste, hvortil man blot kan skrive eller ringe. Sfb systemets betegnelse for ballonen er Sfb Ln6.

BC-TT

Universalkedler og kedelunits på forsommerens varmemesse i Forum

Den danske tunge er på det senere blevet beriget med endnu et af disse dansk-angloamerikanske blandingsord, som det nok vil vise sig umuligt at få udryddet nu det er sluppet indenfor. *Kedelunits*, som har været brugt en del i svensk småhusbyggeri i adskillige år, er ved at finde ind også her i landet. Kedelunits er, som ordet antyder, enheder af kedler og altså noget mere. Dette mere er for eksempel olieforbrændingskontrolorganer, cirkulationspumpe og indbygget varmtvandsbeholdning, der kan være emaljeret. En fortræffelig og til tider talende idé, der imødekommer kravet om at sparke på udenoms-kvadratmetrene i parcelhuse, hvor olieforbrændingens fremtrængen motiverer udeladelse af et selvstændigt fyrrum.

Varmemessen i Forum i København i juni måned viste flere tiltalende løsninger på sådanne fyringsenheder, danske og flere udenlandske. Flere svenske typer har røgafgangsstutsen anbragt ovenpå kedlerne. Det er ikke gjort for ved traditionel dansk skorstenstilslutning at røve nogle af den i forvejen betænkelig lave eenfamiliehusskorstens metre, men fordi lette og selvfølgelig velisolerede – pladejernsskorstene bruges en hel del på den anden side Øresund. Disse skorstene, der ikke vejer ret meget, står ovenpå kedler og har til tider også en let befæstigelse i forbindelsen.

PEGULAN — er vinyl-gulvbelægningen, der opfylder ethvert ønske og krav: Smukt, slidstærkt, billigt og derudover fordringsløst i vedligeholdelse. Pegulan findes i baner og fliser.

PEGUFLEX — Thermoplastiske gulvbelægningsfliser: straalende farver, moderne og billig.

PEGUFELT — Den billige vinylgulvbelægning, som enhver selv kan lægge, i baner eller selvklebende fliser.

Fra samme firma kommer:

PEGULAN
Bygningsprofiler

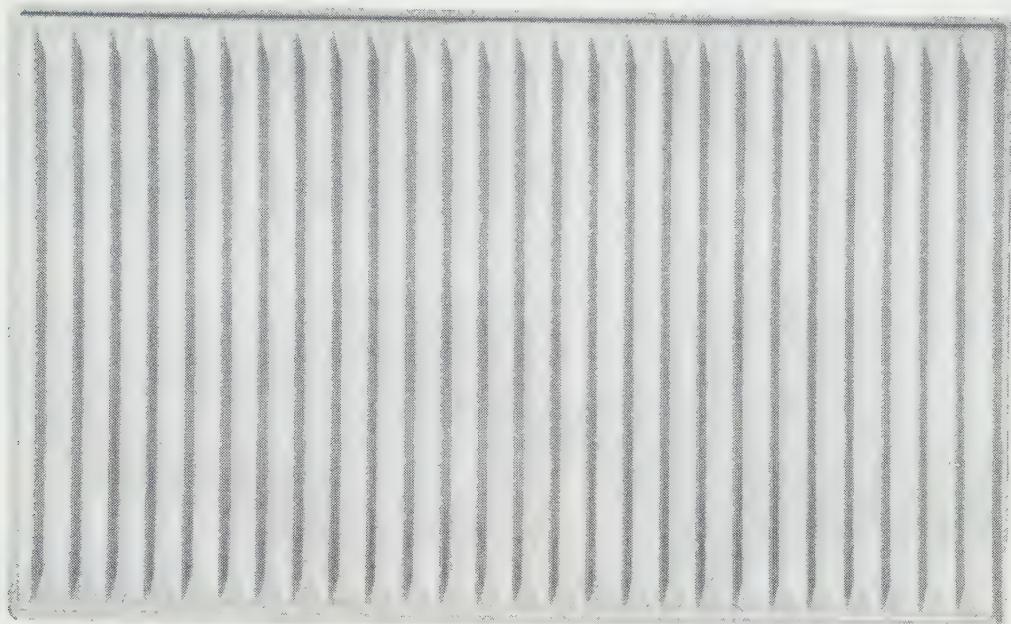
PEGULAN
Plastikduge, Dekorations- og Industrifolier

BAMBI
Hus-, Køkken- og Haveartikler af plastic

Generalrepræsentation for Danmark:
Andreas Jennow A/S
12, Strandgade, København K

PEGULAN-WERKE GMBH · FRANKENTHAL/PFALZ
Vesttyskland

en helt ny form for panelradiator fra ribe

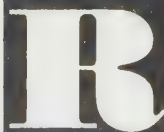
Se den nye smukke Rio Panel Radiator! Her er endelig en radiator, der glider smukt ind i et moderne stilrent interiør. Den behøver ikke gemmes væk bag forsatse eller nicher. Et vellykket produkt af moderne industriel formgivning - hvor det mest hensigtsmæssige samtidig er det æstetisk bedste.

Den ny Rio Panel Radiator har meget høj varmeafgivelse og er derfor en effektiv og økonomisk varmekilde - også til det hus, De planlægger!

Se på Rio Panel Radiator før De vælger — så er valget let!

AKTIESELSKABET RIBE JERNSTØBERI

GRUNDLAGT 1848 • TELEGRAMADR.: JERNSTØBERIET, DANMARK • TLF. 261 • GIRO 18307

med en særlig udkrugning ved tagværket. Man skal nok vænne sig til disse runde skorstene af metal over taget – og det er der efter sigende en del, der ikke har kunnet. Ialfald sælges kønne, murstensmalede attrapper til at skjule de runde former.

Foruden tabet af et birum, velegnet til mange små goremål, som den oliefyrede unit kan afstedkomme, er det en kendt sag, at afbrænding af papiraffald etc. ikke lader sig gøre, når oliefyret er rykket ind. Det er i virkeligheden ikke et helt ubetydeligt problem, og så er der jo også småhuse med haver med så store træer, at resultaterne af nødvendige udtyndinger og fældninger ville kunne gøre god gavn til for eksempel opfyring til et sommerbad. Varmemessen viste nogle eksempler på sådanne olie/koks universalkedler. De svenske Exoverken AB viste af et program, der omfatter flere koks/olie typer, Exonom kedlen, der kan fyres med olie eller fast brændsel uden nogen som helst omskiftning. For en arkitekt at se en af de mest interessante ting på messen. Her i landet har A/S K. T. Knudsen søgt at løse problemet ved anbringelse af en særlig fyrboks på siden af en almindelig magasinkedel til fast brændsel. Olieforbrændingen foregår da i fyrboksen, hvorfra røgprodukterne ledes ind i kedlen, hvor opvarmningen foregår på sædvanlig måde. En knap så elegant løsning som den svenske, men dog en

løsning – og en løsning, som kan klare problemet for den, der allerede har en af firmaets kedler til fast brændsel og ønsker at gå over til olie, men med bibeholdelse af muligheden for at brænde papir og træ.

Sammenfattende om udstillingen kunne måske fremhæves det positive træk, at antallet af oliefyresystemer synes at have undergået en væsentlig reduktion siden sidste varmemesse. Det kunne tyde på, at en hel del „husflid“ er forsvundet fra markedet igen. En sådan udrensning må vist kun siges at gavne – og der er stadig et meget stort antal fabrikater af oliefyresystemer på markedet.

Materialerne har betydning for rumklimaet

Hvad er ioniseret luft?

Naturen byder os blandt andre levevilkår luftelektriske vilkår. Der findes et vist luftelektrisk felt, og der findes i luften elektriske ladninger. Disse ladninger findes dels som luftioner og dels som store ioner. Luftionerne er små samlinger af luftmolekyler grupperede om et enkelt molekyle med ladning, de store ioner er partikler, som bærer en ladning.

Der findes både positive og negative ioner af begge arter, og en vekselvirkning imellem dem er til stede. Små ioner dannes stadig som følge af kosmisk stråling

Entré med palisander-finerede FIONIA døre

Arkitekter M.A.A.

Herman Rička & Louis Lange, Odense

Fionia
døre

DANSK MØBELPLADE & FINÉRFABRIK

Aktieselskab

Odense

København

Frisk humør til arbejdet - frisk luft med

BAHCO

Taler man ventilation, tænker man på BAHCO - de mest effektive, lydsvage og driftssikre ventilatorer.

PKG 35

til bagerier, værkstedslokaler, erhvervskøkkener, butikker m. m. En smuk formgivet ventilator med en kapacitet på 1300 m³/t eller 2000 m³/t

kr. 315,-

PKG 25

til kontorer, butikker, restauranter, skoler, klinikker m. m. - En elegant og lydsvag ventilator med en kapacitet på 510 m³/t eller 770 m³/t

kr. 295,-

PKE 16

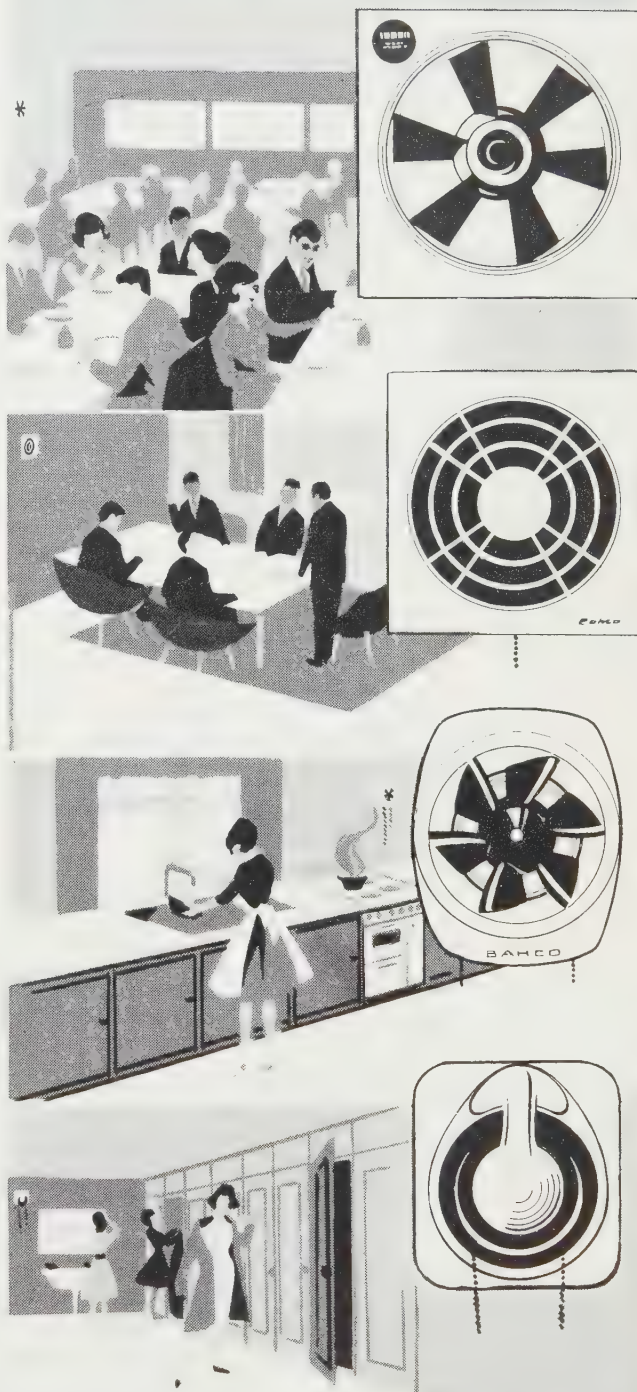
til køkkener, kontorer, cafeer m. m. En effektiv og lydløs ventilator, der monteres enten i aftræk, mur eller vindue. Kapacitet 400 m³/t

kr. 245,-

PKE 15

til mindre køkkener, toiletter, kælderrum m. m. En billig ventilator til smålokaler, kapacitet 300 m³/t

kr. 188,-

der et teknisk problem, er vore konsulenter gerne behjælpelige
og vejledning - også om BAHCO's øvrige ventilationsprogram.

A/S BAHCO-PRIMUS, Gladsaxe Møllevej 21, Søborg, Tlf. 69 22 11

oppefra og radioaktiv stråling eller terrestrisk stråling fra mineraler i jordens indre og overflade, en stråling, som altså kommer nedefra. Mængderne af ioner i den luft, der omgiver os, samt det elektriske felt, vi befinder os i, er bestemmende for, hvor mange ioner af hvert fortegn, vi naturligt indånder.

Det er imidlertid kun selve de små ioner, der synes at være af betydning i fysiologisk henseende. Indånding af små negative ioner medfører, at vejtrækningen foregår let, og at mange livsfunktioner stimuleres. Indånding af små positive ioner virker i mange tilfælde i modsat retning.

Mange mennesker har vejtrækningsbesværigheder og luftvejssygdomme, og mange har astma. Sådanne mennesker føler disse forhold meget stærkere end andre, de griber ind i deres helbredstilstand. Men også raske mennesker har brug for gode og sunde ioneforhold. Optrækkende tordenvejr virker ubehageligt og trykkende, og årsagen er netop at søge i de særlige luftelektriske forhold.

De moderne stoffer, som vi anbringer i vore huse, medfører i mange tilfælde, at vi indendørs går tordenvejrspåvirkede. De syntetiske bindemidler og fortyndingsmidler, som man nu anvender i lak og maling i modsætning til de stoffer, man tidligere anvendte, er langt renere, og det giver dem en større elektrisk isolationssevne. Som følge heraf bliver de gnidningselektriske fænomener, som opstår, når støv kommer i berø-

ring med møbeloverflader, der er behandlede med moderne lakker og farver, væsentligt stærkere end tilfældet var tidligere. Vi varmeisolerer samtidigt vore huse mere og får dem væsentligt mere tørre end før.

Alt dette medfører, at vi inde i vore moderne, gode huse, velisolerede og tørre, får frembragt betydelige elektriske felter, som kan virke meget forstyrrende idet de skaber vilkår for vort åndedræt, for vor indånding af ioner, der afviger stærkt fra de vilkår, som naturen har tiltænkt os. Ganske særlig uheldigt virker vinylgulve, plastictapeter og oliebehandlet træ. Fjernsynsapparater af teaktræ har vist sig at være de mest uheldige ionødelæggere, man overhovedet kan støde på. Varmeudviklingen i apparaterne giver anledning til luftbevægelser, og samtidig er træet stærkt udtørret og derfor særlig godt isolerende.

Man bør undgå at skabe uheldige elektriske luftforhold eller afbøde eksisterende skadelige forhold. Man kan gå tre veje:

1. Man kan flytte de plagede mennesker hen til et sted, hvor naturen har betænkt os med ioner i rigelig mængde. Der er mange sådanne steder. Det er områder, hvor jordbundsradioaktiviteten er høj.
2. Man kan forbedre forholdene ved det, man kan kalde *passiv teknik*. Herved forstås den teknik, der sørger for, at ionernes levetid forlænges, den teknik, som går ud på at formindske de ionødelæggende omstændigheder.

DET GÆLDER BÅDE
TAVLER og MØBLER

GOD

BEDRE

BORK'S

BORK'S PATENTTAVLER A/s . TVEDVEJ . KOLDING

Telefon 4000

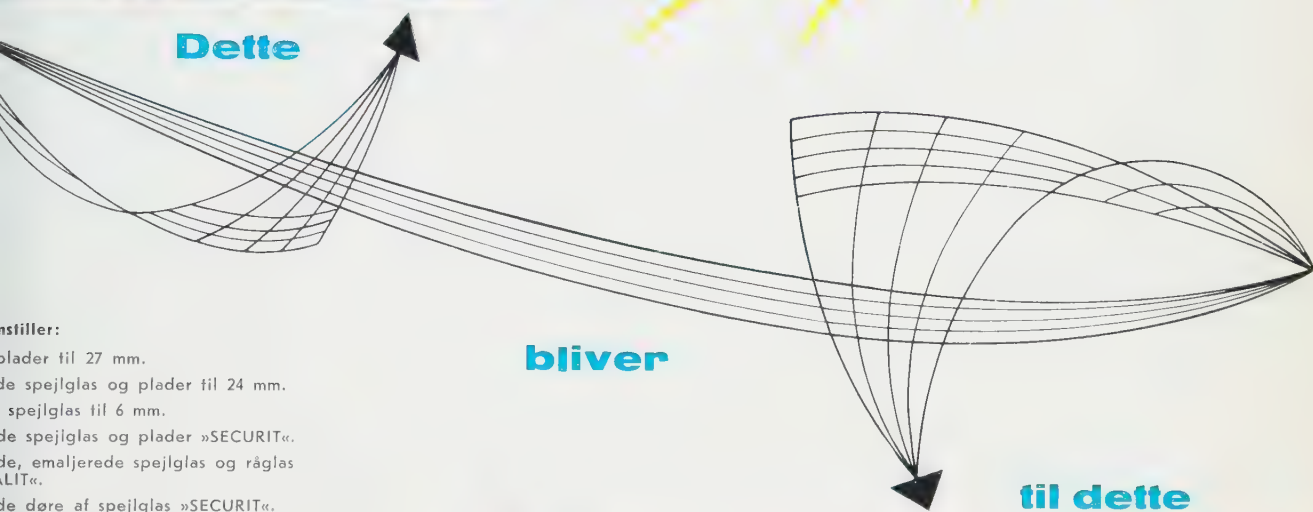

Følg med tiden!

Byg let og lyst!

Dette

bliver

til dette

anstillter:

plader til 27 mm.

de spejlglas og plader til 24 mm.

spejlglas til 6 mm.

de spejlglas og plader »SECURIT«.

de, emaljerede spejlglas og råglas

LIT«.

de døre af spejlglas »SECURIT«.

d døre »CLARIT«.

JX« døre af hærde råglas nr. 77.

ret sikkerhedsglas »TRIPLEX« 5,5—6 mm.

glas i hamret eller riflet udførelse samt

mentglas og trådglass.

lasset »VERONDULIT« til tagbeklædning

endørs dekoration.

glas i alle tykkelser til 7 mm.

gsruder »ATERPHONE« og »TRIVER«.

as og glasbygningssten:

ve glasbygningssten »NEVADA« og

STON!«.

glasbygningssten »PRIMALITH«.

e og firkantede betonglas »LUMAX«.

sten til tagbeklædning.

les af førende glarmestre og glasgrossister

le landet.

COMPAGNIE DE

SAINT-GOBAIN

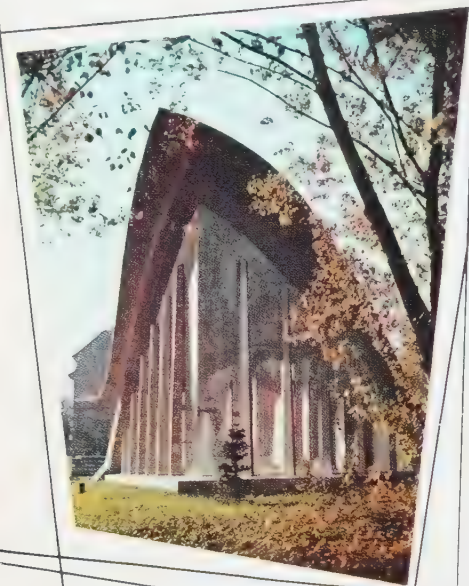
VISION GLACES

SERVICE EXPORTATION

DE BOUCRY . PARIS (XVIIIe)

FRANCE

Hærdet »SECURIT«-spejlglas

»PRIMALITH« glasbyggesten

Standard-dør »CLARIT«

SAINT-GOBAIN
DIVISION GLACES
SERVICE EXPORTATION
RUE BOUCRY, PARIS (XVIIIe)

»ATERPHONE« dobbelte isoleringsruder

Altaner med »VERONDULIT«

STRACHE-VARME

Arkitekten foretrækker STRACHOMAT

- den fuldautomatiske gasradiator

H. 590 mm, B. 576, D. 180 mm.

Fuldautomatisk med indbygget termostat.

Hænger på væggen.

Kun 110 mm ø aftræk gennem ydermur.

Opvarmer en stue på 50-60 m³, alt efter beliggenhed og isolation.

Vor tekniske afdeling udfører gerne varmeberegningen for Dem uden forbindelse.

Rekvirer venligst nærmere oplysninger om STRACHE og STRACHOMAT gasradiatorer.

Passer ind i ethvert interiør

VIGGO PETERSEN MASKIN- OG INGENIØRFORRETNING

CHRISTIAN IX's GADE 5 . TELF. C. *3664 . KØBENHAVN K

3. Man kan vælge en *aktiv teknik*. Ved aktiv teknik forstås kunstig frembringelse af ioner, hvorved man forøger luftens ionindhold.

Passiv teknik

Ionernes fjender er elektriske felter, støv og turbulens. De elektriske felter kan man komme til livs ved antistatbehandling, det vil sige en overfladebehandling af de ellers uheldigt virkende overflader med et stof, som meddeler overfladen en rimelig ledningsevne. Der findes flere stoffer, som har denne evne og disse egenskaber, men de må vælges rigtigt i forhold til den overflade, de skal hjælpe på. Det er også vigtigt at bringe støvindholdet i luften ned på et minimum. Man må gøre sig klart, at støvsugere slet ikke klarer at rense stuerne for det fine støv, som slet og ret går igennem støvsugerfiltret og vender tilbage til stueluften. Det har vist sig, at man fjerner mere af dette støv, når man støvsuger for lukkede vinduer og døre og efter endt støvsugning sørger for kraftig gennemtræk i nogen tid, end når man støvsuger med træk gennem rummet. Rengøring med vand og gulvsvask fjerner meget effektivt det fine støv, og derfor er de stuer og lejligheder, hvori der findes fastsømmede tæpper på gulvene, elektrisk set ofte yderst uheldige.

Man kan foretage sig forskellige ting for at rense luften og træffe forholdsregler ved ventilationsanlæg, som i nogen grad kan sikre gode ionforhold. Luft-hastigheden i kanaler må helst ikke overstige 6 m/sek.,

og kanalerne skal være så jævne som muligt og helt glatte. Der er grund til at påpege, at ionødelæggelse ofte finder sted ved fingitrede riste, som afslutter ventilationskanaler.

Der er astmatikere, som har opnået en udpræget forbedring af levevilkårene efter gennemførelse af en passiv teknik, og der er tilfælde, hvor man på kontorer i erhvervsvirksomheder og i hjem har opnået, at alle har befundet sig bedre efter en gennemført passiv teknik.

Aktiv teknik

Man kan fremstille ioner ad forskellige veje. Ion-dannelse ved desintegration kan bruges som et fælles udtryk for flere forskellige ionfrembringelsesmåder. Den såkaldte Lenardeffekt, hvorved forstås de elektriske effekt, som opstår ved springvand og ved havets brænding, er et eksempel på iondannelse ved desintegration. I et springvand sønderdeles vand i mindre dråber under samtidig påvirkning af et elektrisk felt. For alle desintegrationsprocesserne gælder, at selve ioniseringsenergien er skaffet til veje som en mekanisk kraft.

Man kan sublimere visse stoffer og derved opnå iondannelse ved desintegration. Man kan ved trykluft blæse små vanddråber ud i en dyse, der befinder sig i et elektrisk felt, og man kan ganske specielt udnytte en plantes egenskab til at desintegrere de enkelte luftmolekyler. Gennem bladenes spalteåbninger foregår

(Teksten fortsættes på side A 78)

NYHED

FORBO-PLADEN

Slagfast og selvslukkende

FORBO-pladen, der fremstilles i stiv PVC, er et gennemprøvet kvalitetsprodukt med egenskaber, der stiller den helt i særklasse. Materialet er lystæt eller transparent, fås i plan og en række profiler i mange smukke pastelfarver. Ideel til f. eks.: Tag- og ovenlysbrøstninger og terrassetag, montror og udstillinger, garager, cykel-skure, dekorativ facadebeklædning og skillevægge.

Scadania a/s

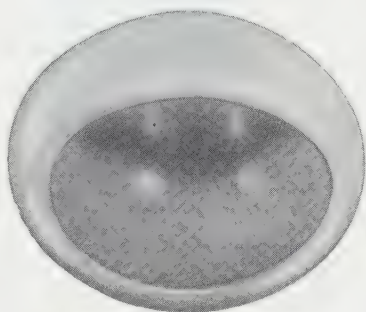
SEEBLADSGADE 8 . ODENSE . TELEFON (09) 122501

C. F. P. INVENTARGREB

DANSK FORMGIVNING

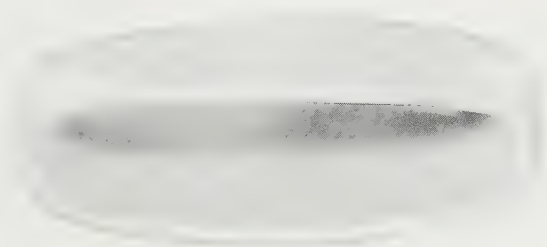
L 5801 - L 5802 - L 5804

L 5811 - L 5812 - L 5814

L 5821 - L 5822 - L 5824

L 5851 - L 5852 - L 5854

Materiale: Slagfast polysterol til fastgørelse med selvskærende skruer fra bagsiden, eller til fastlimning.

C.F.P. Inventargreb kan leveres i andre farver efter ønske.

Illustration $\frac{4}{5}$ størrelse.

L 5801 perlegrå

L 5802 sort

L 5804 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

L 5811 perlegrå

L 5812 sort

L 5814 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

L 5821 perlegrå

L 5822 sort

L 5824 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

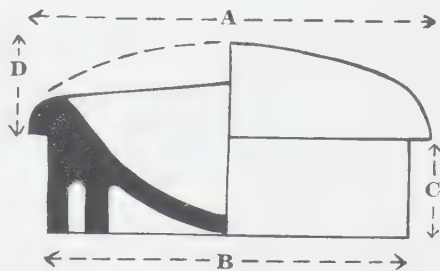
L 5851 perlegrå

L 5852 sort

L 5854 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

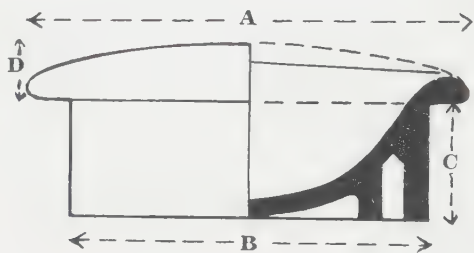
Målskema
 Alle mål i millimeter

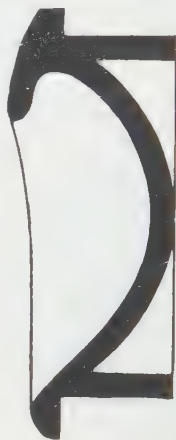
L 5801 – L 5802 – L 5804

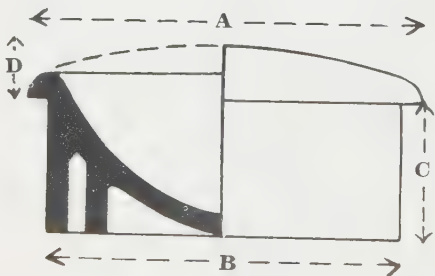
A	B	C	D
52	46,5	12,5	12,5

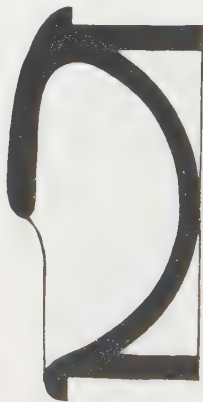
L 5811 – L 5812 – L 5814

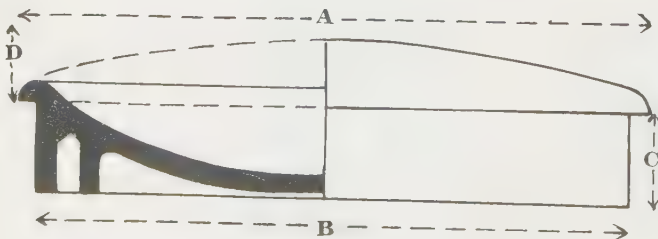
A	B	C	D
59	47	15,5	9

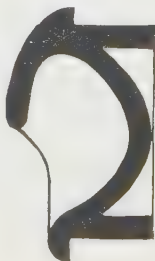
L 5821 – L 5822 – L 5824

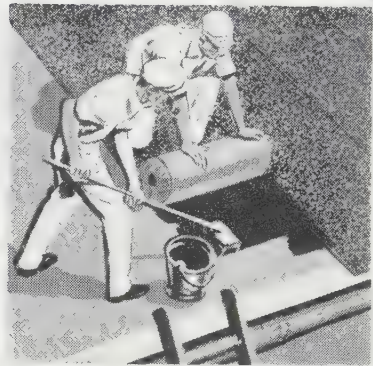
A	B	C	D
52	47	17,5	8,5

L 5851 – L 5852 – L 5854

A	B	C	D
84	79	11	10

DET ER STÆRKT OG HOLDBART.....

Benyt derfor AKITON-tagpap, der er 10 års garanti for tæthed.

I mere end 30 år har vi fremstillet tagpap
under den strengeste fabrikskontrol.

De kan derfor føle Dem tryk ved at forlange taget tækket
med AKITON, det kan simpelthen ikke blive bedre.

Vore serviceingeniører står til Deres disposition
såvel under projekteringen som ved byggeriets opførelse.

Vi sender Dem gerne vore brochurer vedrørende tække-specifikationer og inddækninger, ligesom vor tækkeafdeling gerne giver tilbud på arbejder overalt i landet.

AKTIESELSKABET FOR KEMISK INDUSTRI

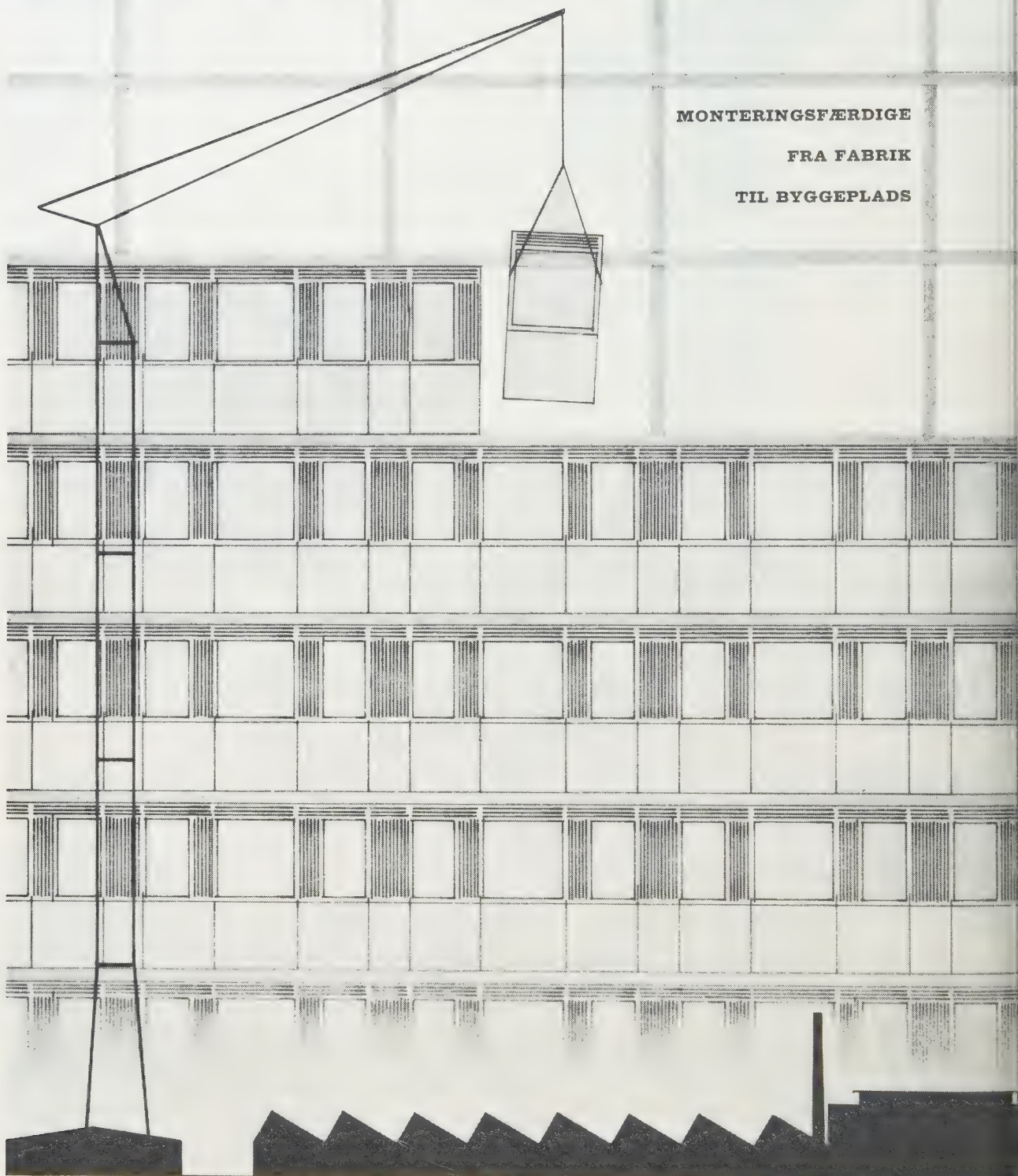
AMALIEGADE 15, KØBENHAVN K, Central 6388 • AALBORG Telf. 34177 • VEJLE Telf. 1286 - 2567

ELEMENTFACADE

MONTERINGSFÆRDIGE

FRA FABRIK

TIL BYGGEPLADS

DANSK VELUX A/S - MASKINVEJ 4 - KØBENHAVN SØBORG - TELEFON (01) *6911

Nordisk byggedag i København

Byggefolk fra de fem nordiske lande mødes atter i København. Sidste gang var i 1946, hvor gensesynsæden med brødræffolkene helt overskyggede de mere glige oplevelser. At træffe gamle venner og slutte re forbindelser med fagfæller er enhver kongres' nemste berettigelse. Der ligger heri et incitament med fornyet styrke at gå igang med hverdagens gaver.

Men en kongres kan også være det barometer, der rst registrerer et kommende omslag i det faglige ima. Det er ikke tilfældigt, at arkitekternes internationale kongres i London i juli behandlede samme ne, som Nordisk Byggedag har på dagsordenen i øbenhavn. Den politiske, sociale, økonomiske og kniske udvikling har nået et punkt, hvor en væsentlig ndring kan tænkes at indtræffe. Hvad vil der ske i orgen? Jo mere vi kan kigge fremtiden i kortene, større mulighed vil vi have for at forme den efter re ønsker.

I London, hvor forsamlingen udelukkende bestod arkitekter, var diskussionerne domineret af de etiske problemer i forbindelse med en industrialirng af byggeriet. I København, hvor politikere, onomer, ingeniører og arkitekter mødes, skulle der ere bedre mulighed for en alsidig drøftelse.

Hvad er det, vi håber at opnå ved industrialise- ngen? Og hvad er det vi frygter?

Det stærkt stigende boligbehov må påkalde en øget yggeaktivitet – samtidig med en stagnering i til- angen af arbejdskraft til byggefagene. Andre erhvervs- nråder, specielt den mekaniske industri, øver en etydelig tiltrækning på arbejdskraften. Det har jo a også allerede vist sig, at byggekapaciteten kan røges med den forhåndenværende arbejdskraft. Ekanisering og rationalisering af arbejdsprocesserne nder sted til stadighed og mange komponenter, nduer, døre, sanitet o.s.v. serieproduceres helt indu- rielt. Ingen venter en revolution, hvor industrien udselig overtager håndværkets rolle. Tværtimod vil åndværket bestå, måske endda usvækket, selvom dets elative andel i det øgede byggeri vil blive mindre. Skal endnu flere komponenter til byggeriet serie- produceres industrielt, må forudsætningen være stan- ardisering og typisering. Det er nok dette perspektiv, er virker mest skræmmende. Man ser i ånden de mme hustyper spredt ud over hele Skandinavien, ledes at ethvert lokalt særpræg og enhver individua- et er forsvundet.

En sådan frygt er helt urimelig. Der var langt mere pisering og standardisering i det traditionelle, åndværksbetingede byggeri – endda i den grad, at an kunne bygge uden tegninger. En bonde kunne os den lokale håndværker bestille et otte- eller

ti-fags stuehus med så og så mange rum, vinduer o.s.v. – og så vidste han nøjagtig, hvad han fik. Indenfor, hver egn var byggeriet præget af stor ensartethed.

Købstadshuset blev til efter stort set samme prin- cipper, ja selv det jævne hovedstadsbyggeri i forrige århundrede, f.eks. bebyggelsen på Broerne, var typi- seret. I virkeligheden er det industrialismen, der har skabt en uoverskuelig mængde muligheder og dermed forvirring i byggeriet.

Målet må være at genskabe den orden og over- skuelighed, som prægede det traditionelle byggeri, men samtidig bevare de rige udtryksmuligheder, som industrialismen har vænnet os til.

At nå så vidt kræver samarbejde og gensidig tillid. Staten kan som initiativtager komme til at spille en afgørende rolle. Men hverken løfter eller trusler kan fremme en industrialisering. Det kan derimod en rolig, økonomisk politik, hvor byggesektoren ikke bliver anvendt som nationaløkonomisk regulator. Industrien føler sig stærkest stimuleret, når den på længere sigt kan bedømme det marked, hvortil den producerer.

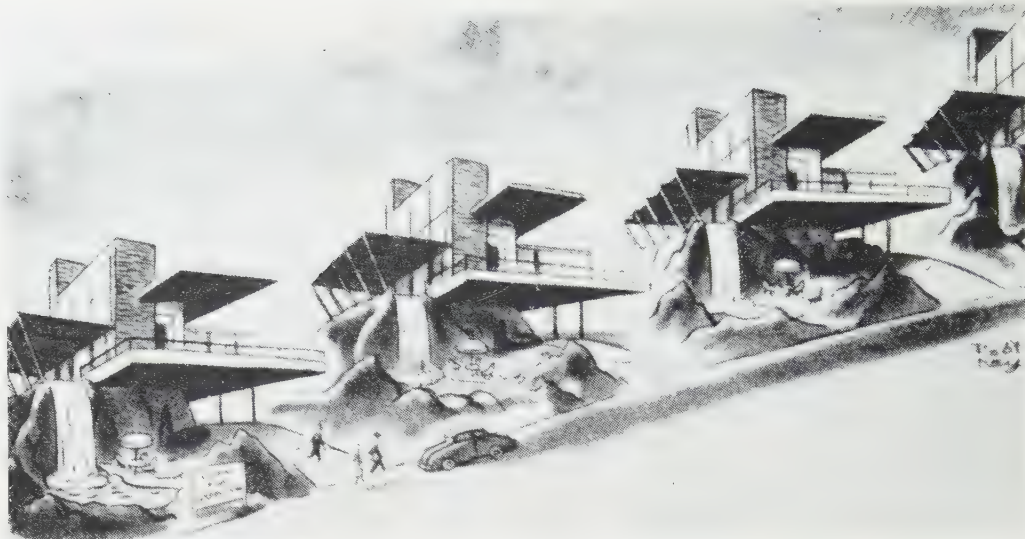
Større og billigere produktion bør imidlertid ikke være målet – men midlet. De store boligområder, der planlægges overalt i Norden i forbindelse med by- ekspansionen, skulle gerne blive bedre bymiljøer end 40'ernes og 50'ernes sovebyer. Vi skal bruge den højt udviklede teknik til at skabe rigere og smukkere boligområder. Ikke med teknikken, men med menne- sket som mål skal vi forberede det industrialiserede byggeri. Ingen er selvskreven til at formulere og løse denne opgave. Politikere, sociologer, økonomer, ingeniører og arkitekter må samarbejde om opgaven, men arkitekten kan bevare sin stilling som den, der skaber syntesen, den endelige form. – Hvis han kender sin besøgelsestid.

I erkendelsen af den nye situation, arkitekten stilles overfor, nedsatte DAL's bestyrelse for et år siden et udvalg, som skulle søge at give et billede af denne situation. Med støtte af produktivitetsfondet har Bjørn Bindslev på grundlag af dette arbejde skrevet pjecen *Overfor en ny virkelighed*. Forhåbentlig vil den blive indledningen til en livlig diskussion i de kom- mende måneder.

Man skal ikke vente konkrete forslag til fremme af byggeriets industrialisering, hverken fra Nordisk Byg- gedag eller fra den nævnte publikation. Men de mange, der isoleret beskæftiger sig med byggeriets problemer, vil blive opmærksomme på emnets bredde, og vil – frivilligt eller tvunget – erkende samarbejdets nødvendighed. En ny tekniks krav vil stille os overfor en ny virkelighed og overfor et større ansvar. Bygge- riets industrialisering er på vej – jo før vi erkender det jo bedre.

s

Det individuelle bygg
har sin udtryksform –
industrialiserede må ha
en anden

ILLUSTRERINGEN:
ARKITEKTENS REDAKTION

Industrialiseringens indflydelse på arkitekturen

Den polske professor Jerzy Hryniewiecki's indlæg på UIA-kongressen i London

I vort dagligliv er vi omgivet af industrialiseringens produkter. Det tøj vi går i, de biler og flyvemaskiner vi rejser med, er alle masseproducerede. Vore materielle behov bliver fuldstændig tilfredsstillet af industriprodukter, og vi selv afløses ofte af maskiner. Men når det drejer sig om arkitektur, taler vi om den *nye* betydning af byggeriets industrialisering. Dette viser allerede, i hvor høj grad byggeteknikken er bagefter andre produktionsgrene. I en tidsalder, der viser alle tegn på fuldstændig industrialisering, står arkitekturen næsten alene med sin forældede fastholden ved håndværkets principper. Idag, hvor vi allerede gør brug af mange nye og udmærkede materialer og bygningsdele af industriel oprindelse, er vore planlægnings- og konstruktionsmetoder lige så gammeldags som nogensinde. Det, vi almindeligvis kalder „industrialiseret byggeri“, er faktisk „industrialiseret håndværk“ – så fjernt er vore nuværende byggemetoder fra den imponerende transportbåndproduktion af biler, køleskabe, TV-apparater og andre brugsting fra hverdagen.

Industrialiseret byggeri betyder først og fremmest, at anvendelsen af præ-fabrikerede elementer er fremherskende i den udstrækning, der forefindes transportmidler, som kan klare deres størrelse, eller kraner, som kan bære deres vægt. Ved industriel fremstilling af huse er komponenter som f.eks. vinduer, døre, gulve og sanitetsarmaturer fabriksfremstillet. Vi må indrømme, at i den del af byggeriet, om ikke i andre, er vor produktion på et reelt industrielt plan. Men det er ikke nogen faktisk industrialisering af byggeriet, når transport og samling af elementer ikke udføres mekanisk i stedet for af mennesker. Det er meget sjældent, at ovenstående betingelser opfyldes fuldstændigt, men på det udviklingstrin, hvor vi nu befinder os, kan vi se den vej, der ligger foran os. Faktisk

er mulighederne for den fremtidige udvikling yderst opmuntrende, især på boligbyggeriets og det offentlige byggeris område.

Der synes at være tre hovedudviklingslinjer for byggeriets industrialisering:

1. Den første gælder boligbyggeriet og herunder både énfamiliehuse og etageboligbyggeri. Af samfundsmæssige og økonomiske grunde anvendes der stadig og har der i to-tre århundreder i mange lande været anvendt – en vidtgående standardisering. Der er en stigende tendens til at bruge industriprodukter i den nye type byggeri. Især ved større, samlede bebyggelser har det vist sig muligt med fordel at bygge feltfabrikker til fremstilling af elementer og udnytte standard transport- og samlingsmetoder.

2. Den anden gælder opførelsen af store bygninger med éntydigt formål. Her må hensynet til formen vinde for de tekniske hensyn.

Nye idéer opstår med hensyn til den bedste udnyttelse af eksisterende materialer eller udnyttelse af principper, der ofte lånes fra ingeniørarbejder.

I denne slags konstruktioner er det sædvanligt at reducere arbejdet på byggepladsen til samling af præ-fabrikerede elementer fremstillet på fabrikkens stålværker etc. Nogle af de tungere dele fremstilles nu i umiddelbar nærhed af byggepladsen som hele præ-fabrikerede enheder, der igen skal samles. (Nervende konstruktioner er et godt eksempel på denne metode). På denne måde opstår der en slags midlertidig fabriek på byggepladsen og præ-fabrikeringen foregår på stedet. Med andre ord: Jo tungere elementerne er og jo vanskeligere det er at transportere dem på grund af deres størrelse, form eller eventuelle skrøbelighed, jo større er tendensen til at fabrikere dem på stedet. Til tider er det lettere at bringe det tekniske anlæg og maskiner til fremstillingen af visse elementer

Den er et masseprodukt, der fremstilles industrielt

Den er et masseprodukt, der hidtil er fremstillet håndværksmæssigt

boligen et masseprodukt, der er egnet for industriel fremstilling?

hen til byggepladsen end at blive ved at levere elementerne ét for ét fra fabrikken.

Således er der to klart definerede tendenser ved præ-fabrikeringen af bygningsdele: Permanente fabrikker med vel-organiserede transportsystemer og felt-fabrikker.

3. Den tredje hovedudviklingslinje gælder fabriksbyggeriet, hvor mange dele kommer fra fjerne fabrikker og værksteder og er alt andet end „individuelle“ eller „originale“. Her tager industrialiseringen to former: Mange præfabrikerede enheder transporteres til byggepladsen, men nogle – i almindelighed de tunge – præ-fabriques ved byggepladsen.

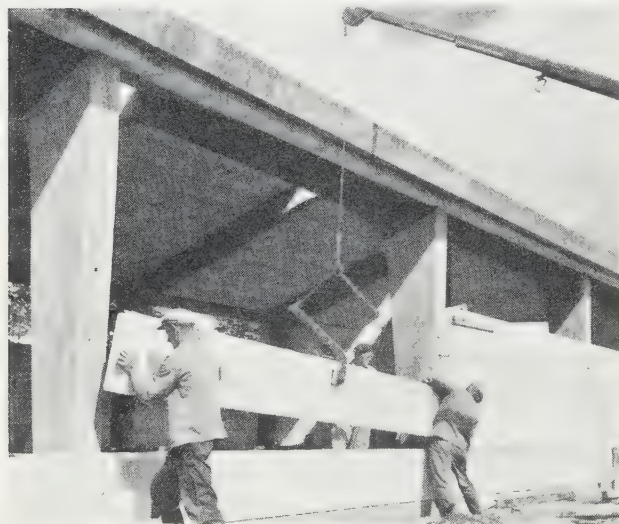
Arkitekturens historie har i virkeligheden været historien om de fremskridt, som gennem tiderne er sket ved brugen af de tre grundmaterialer: Sten, ler og træ. Herudover var der små mængder af metal (bronze, jern og bly), uendelig små mængder af glas og endelig bindemidler som cement og kalk. Det er først i det 20. århundrede, at de utallige nye byggematerialer er blevet føjet til denne lille grundstamme og nye produktionsmetoder og anvendelsesformer indført for de gamle materialer.

Mens tidligere alle byggematerialer var af mineralsk oprindelse, fremstilles de idag på fabrikker, som bestemmer deres kemiske sammensætning, deres størrelse og holdbarhed. Vi har forladt en verden af håndforarbejdede ting og er trådt ind i en ny med industriprodukter, hvor praktisk taget alle de ting, der omgiver os, er maskinfremstillet. I stedet for at gå i håndvævede stoffer klæder vi os nu i fabriksfremstillede fibre. I stedet for skræddersyet tøj bruger vi det konfektionssyede. I stedet for den private håndskomager har vi skotøjsfabrikken. På tre generationer er vi gået over fra håndarbejdet til fabriksfremstilling.

Idag er alt håndlavet et tegn på luksus, fordi den menneskelige arbejdskraft har en langt højere værdi end maskinkraften. Tingene er blevet langt billigere og alment anvendt, således at flere og flere nu kan nyde godt af det, der tidligere var de få's privilegium. Virkningen heraf mærkes indenfor boligbyggeriet først i bygningsudstyret. Rørinstallationer, snedkerarbejde, beslag etc. blev gradvis overtaget af fabrikker og masseproduceret. Elektriske motorer og andre mekaniske hjælpemidler blev installeret til lettelse for husarbejdet, og vi betragter dem nu som naturlige dele af hjemmet. Arkitekturen blev blot en skal, bygget til at huse de langt vigtigere indre dele. Vore hjem er udrustet med en række genstande, som stadig skiftes ud. Ethvert industriprodukt har sin levetid, en bestemt modstandskraft mod slitage. Så snart der findes en forbedret nyhed, ikke sjældent til samme pris eller endda billigere, har den gamle model ingen brugsværdi mere. Sammenlignet med industrialiseringen af bygningsudstyr er konstruktionen af råhuset sakket sørgeligt bagud. Indtil nu er metoder, der går tilbage til de individuelle håndværkeres dage, fremherskende i byggeriet. Forskellige dele fremstilles på værksteder, disse berømmede håndværksteder med forbedrede arbejdsvilkår. De økonomiske resultater er kun alt for tydelige.

Nye materialer – men gamle byggemetoder

Nye materialer og nye metoder

– men industrialisering er noget helt andet

Lad os tage en boligbebyggelse opført efter de mest industrialiserede principper, vi kender indtil dato. Foruden mange andre fordele har erfaringen vist, at sådanne huse kan opføres op til 20 pct. billigere end lignende huse, der opføres med håndkraft. Og dog er deres værdi lige så høj, og i visse tilfælde faktisk højere end de gammeldags huses. Vi kan se, at medens prisen på dagligdags fornødenheder som tøj, sko, biler, køleskabe og bildæk nu er faldet til en fjerdedel eller femtedel af prisen på det tilsvarende håndlavede produkt eller de første industriprodukter, så er der i boligbyggeriet endnu en lang vej tilbage, før vi fuldt udnytter samlebåndsproduktionens muligheder.

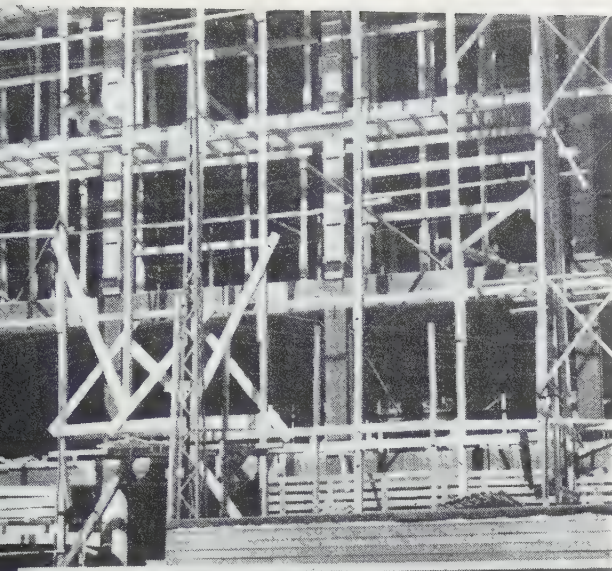
Dette kan man ikke undre sig over, når man tager i betragtning, hvor mange mennesker der stadig bor i huse, som blev bygget i det 18. og 19. århundrede, medens kun en topmålt excentriker ville nægte sig selv at gøre brug af lettelsen ved de tekniske fremskridt indenfor køkkenudstyr.

Vi er således kommet til at betragte denne ydre skal om vore hjem som noget evigtvarende, beregnet til at holde mange generationer – til at overleve os. Men enhver generation ventes at foretage forandringer, og det indre af bygningerne svarende til moderne fremskridt, skal den ydre ramme forblive tung, solid og uberørt af vejr og tidens gang. Skallen må også være meget dyr, siden den forventes at skulle holde i flere århundreder.

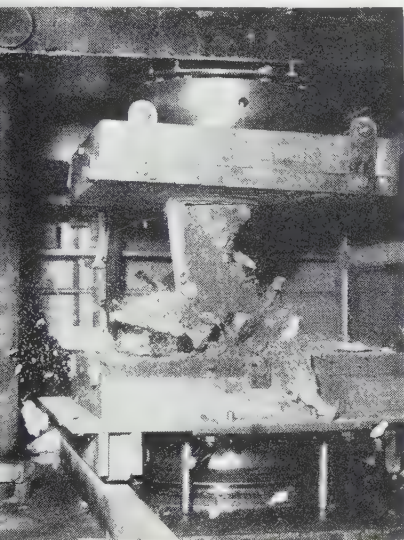
Så længe denne opfattelse af arkitekturen er den fremherskende, må industrialiseringen begrænses til sådanne ting som f.eks. reducere af transportudgiften ved at bygge sådanne „huleboliger“ af materialer, som er lige så stærke og modstandsdygtige som de hidtil anvendte, men noget lettere, eller ved at reducere antallet af elementer og dermed arbejdskraften på byggepladsen ved hjælp af mekanisering og standardisering.

Forestillingen om et hus har i det store og hele holdt sig uforandret. Moderne arkitektur har været stillestående overfor mange vanskelige problemer i sit forsøg på at dække de moderne boligbehov. Situationen er stadig vanskelig. Dels har der været en meget betydelig befolkningstilvækst over hele verden med stadig større æstetiske og hygiejniske krav, dels er mange af de gamle huse blevet utidssvarende og uegnede for beboelse. Spørgsmålet er, hvordan boligbyggeriet kan dække behovet idag, forudse fremtiden og sikre sig, at enhver får det hjem, de har krav på.

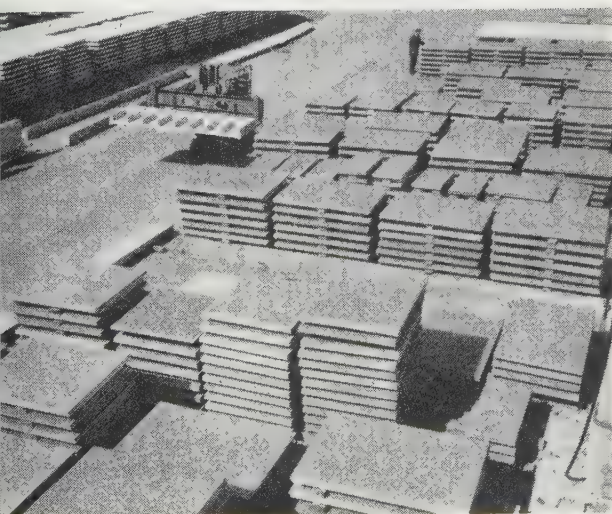
Der var mange grunde til at industrielle metoder måtte tages i brug i boligbyggeriet, en produktionsgren, som endnu i vor moderne tid er et af de faste holdepunkter for lærlinge, færende svende og bygmestre såvel som for egne traditioner og skikke. Selvom vi er vant til fabriksprodukter på alle andre områder i vort dagligliv, så bliver vi dog ved med i vore hjem at finde os i de overleverede regler med hensyn til dimensioner, ydre udseende o.s.v. Mens næsten alle vore øvrige daglige fornødenheder bliver dækket af industrien, er vi endnu kun på kravlestadiet i vores udvikling henimod industrialiseret boligbyggeri.

Beton anvendt efter gamle metoder

Betontechnologiens udvikling kræver nye metoder

ved fabriksfremstilling af elementer kan betonens egenskaber udnyttes fuldt ud

Vores beklædning koster nu en brøkdel af dengang, da den var håndlavet, men vi affinder os stadig med, at vore huse – bygget efter moderne industrielle metoder – koster meget lidt mindre, end da de blev bygget på gammeldags måde. Faktisk er der tilfælde, hvor moderne byggerier har været ligeså dyre eller dyrere end de gamle.

Alligevel er det tydeligt, at vi ikke kan sætte uret tilbage. Industrialiseringen vil komme, den er faktisk på vej, også på dette område af tilværelsen. Jeg skal forsøge at forklare hvorfor.

1. For det første er der et tydeligt og uimodsigeligt behov for et enormt antal af nye boliger og offentlige bygninger som skoler, hospitaler, administrationsbygninger, kontorhuse og kulturcentre. Kvantiteten er det vigtigste her. Vi må regne med boligløse, med mennesker der bor i overfyldte og usunde kvarterer, med at der ikke er nok boliger til det stigende befolkningstal. Som resultat af krigsskader, naturkatastrofer, forfald af gamle huse på den ene side og stigende kulturelle og hygiejniske krav på den anden, er arkitekter over hele verden stillet overfor at skulle fordoble om ikke tredoble deres produktion og at skulle gøre det mange gange billigere end hidtil. Billighed og kvantitet må være vore mål.

2. Den næste faktor, der sætter farten op på byggeriets industrialisering, er prisen på menneskelig arbejdskraft.

I lande med en høj levestandard er der en stærk tendens til at reducere dyrt og individuelt arbejde på byggepladsen til et minimum.

I andre lande, hvor arbejdskraften ikke er så dyr, er opgaven den at forøge produktiviteten, således at man med den samme arbejdskraft kan bygge dobbelt så mange huse.

I alle lande har økonomiske eller sociale faktorer imidlertid medført en tendens til at reducere antallet af arbejdere på byggepladsen, hvor arbejdsforholdene er ugunstige, underkastet klimaforandringer og ofte endda farefulde. Heraf kommer tendensen til at sende så mange som muligt af arbejderne til fabrikker, hvor de kan arbejde under bedre forhold og opnå bedre resultater med mindre besvær. Vi har således høje arbejdsomkostninger, arbejdskraftmangel og hygiejniske hensyn, der taler for industrialisering af byggeriet.

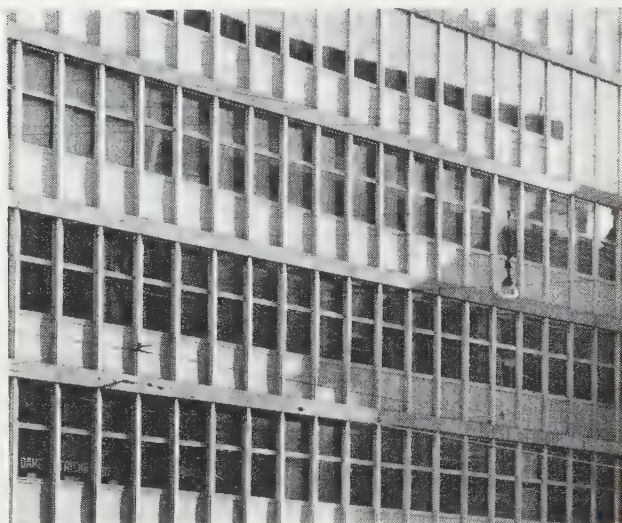
3. Derefter er der tidsfaktoren. Af sociale og økonomiske grunde er det nødvendigt at arbejde med så få forsinkelser som muligt. Hurtigt arbejde betyder større fortjeneste i lande med hårde vintre eller lange regntider. Industrialiseringen eliminerer beskæftigelses sæsonpræg og sikrer, at der kan bygges hele året. Når først sæsonarbejdets forbandelse er fjernet fra byggeriet, kan de, der således har fuld beskæftigelse, opnå et højere arbejdsudbytte.

4. Endelig er der mekanisering af byggeriet, særligt mekanisering af transporten fra fabrik til byggeplads, som gør det muligt at præ-fabrikere og transportere stadig større og tungere elementer.

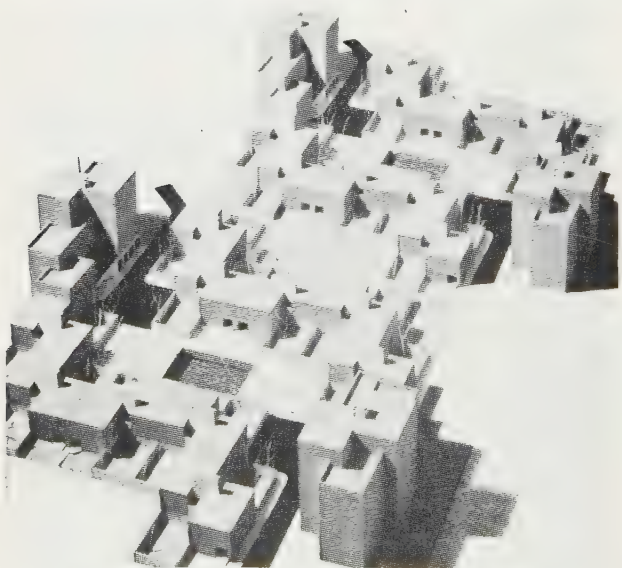
Man kan se på industrialiseringen af byggeriet ud fra to synsvinkler.

Arkitekturen har fået et industrielt udtryk – selv om det er delikat håndværk

Industrialismen kan betyde uniformitet

Det er arkitektens opgave at skabe et rigt miljø af industrielt producerede komponenter

Først har vi det synspunkt, at kun ved industrialiseringen kan det moderne byggeri håbe på at kunne klare befolkningens stigende behov, følge med dens naturlige vækst, erstatte krigens og andre katastrofer, ødelæggelser og forsyne alle med anstændige boliger. Kun således kan man én gang for alle gøre ende på dårlige boligers ødelæggende virkning på legeme og sjæl og sikre acceptable hygiejniske forhold for alle.

Og den anden synsvinkel: Hvorledes kan vi opnå al dette uden at gribe mærkbart ind på andre områder af tilværelsen. Med byggeri mener vi naturligvis foruden boliger også så vigtige offentlige bygninger som skoler, hospitaler og kulturelle institutioner, for hvilke der gælder lignende regler og overvejelser som for boligerne. Statistikker viser tydeligt, at en stor omvæltning er nødvendig, hvis vi skal klare det store og stigende behov for flere boliger uden at beslaglægge for meget af vores arbejdskraft og vore økonomiske og matrialemæssige ressourcer. Når vi ikke kan få forøgede mængder af arbejdskraft og materialer til rådighed, må vi tage vores tilflugt til nye metoder og søge vore forbilleder i produktionen af TV-apparater, køleskabe, møbler, klæder, fodtøj, biler etc.

Bort med de gamle tidsrøvende og tunge materialer. Bort med det radbrækkende arbejde på byggepladsen. Bort med de „moderniserede“ men stadig utidsvarende produktionsmetoder i primitive værksteder udenfor byggepladsen.

Men vi må se i øjnene, at der er mange vanskeligheder at overvinde, før vi kan ombytte den version af „industrialisering“, vi har idag, med samlebandsmetoderne. Nogle af vanskelighederne er:

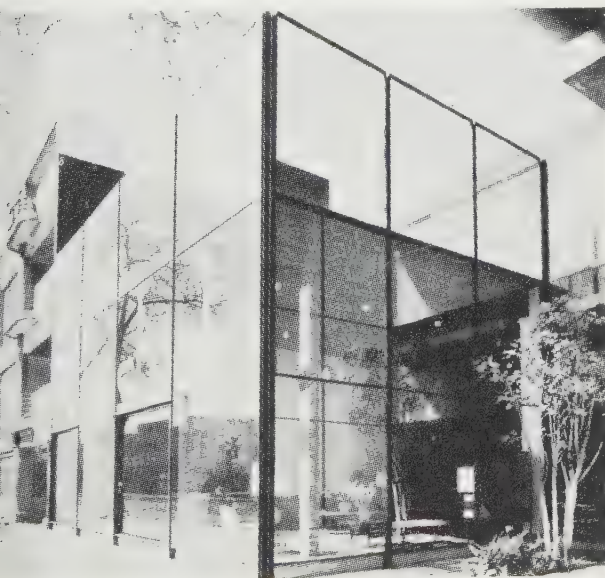
1. Vanens og traditionens magt. Industrielle former er fuldstændigt afvigende fra de hidtil anvendte og kan derfor i vid udstrækning få indflydelse på vor livsform og vor brug af boligerne. (Tænk f.eks. på den virkning de lave bilsæder har haft på udformningen af boligens møbler. På konserver og dyb-frostvarernes indflydelse på køkkengrej og service. På nye sanitære installationers indflydelse på vore hygiejniske vaner). Så meget des større vil derfor det virkelige moderne boligbyggeris virkning blive på vor livsform.

2. Holdbarhed. Tidligere blev husene bygget til at holde næsten uendeligt og deres nedskrivning på grund af slitagen kunne derfor spredes over en meget lang periode. Medens dele af det oprindelige udstyr kunne slides op og ombyttes eller repareres stod murene stadig og dannede rammen om hjem og tradition.

Sådan er det ikke idag. Skønt husene selv kan holde meget lang tid, synes deres beboere at forandre sig langt mere end de plejede. Økonomiske strømninger, hastige stigninger i levestandarden og ændringer i familielivet medvirker til boligens hyppige forandringer, således at den ikke mere er familielivets symbol. På den anden side har industrielt fremstillede huse en begrænset holdbarhed bestemt af de anvendte materials modstandsdygtighed mod slitage. Enhver ønsker at køre i ny bil, og det er kun de økonomiske begrænsninger, der gør at gamle biler overhovedet bruges. De samme love vil gælde for huse bygget efter indu-

Glasfacaden, der spejler himlen og skyerne og giver lys til omgivelserne

Glasfacaden kan være mere levende og udtryksfuld end den mest dekorerede af facade

strielle principper. Også de vil have et begrænset antal år, hvori de regnes for egnede til beboelse og dette vil gælde ikke alene vægge og isolering men også resten af udstyret. Efterhånden vil man holde op med at reparere, ligesom færre og færre reparationer udføres på biler.

3. Økonomiske betragtninger. Vi må kæmpe med mangelfulde hjælpemidler og på grundlag af disse opbygge en industri, som er i stand til at fremstille præfabrikerede huse. Store fabrikker og værksteder er nødvendige og desuden en række hjælpeværksteder. Et transportsystem må opbygges, ligesom specielt kvalificerede arbejdsfolk til montagearbejde. Dette vil betyde en meget stor, for ikke at sige revolutionerende forandring i produktionsmetoderne og fordelingen af arbejdskraften, men ingen revolution har nogensinde været mulig uden store omkostninger. Hidtil har den kapital, der har været stillet til rådighed for dem, der kunne anvende den systematisk, været utilstrækkeligt – men det er heller ikke nogen let opgave.

Som sagt er der to synsvinkler, hvorfra man kan se på spørgsmålet om industrialiseret byggeri. Den første drejer sig om industrialiseringens virkning på vor livsform, idet man skaber nye materialer, nyt udstyr, nye arbejdsmetoder. Mennesket afløses af maskiner og produktionen flyttes fra byggepladsen til indendørs værksteder og fabrikker. Deraf kommer forandringen i nye huses udseende. Gamle materialer, former og konstruktioner, som vi igennem århundreder er blevet vant til, afløses af nye, som giver større frihed i udformningen. Glasvægge har givet os rummelighed, tre dimensioner og dybdevirkning – idag kan vi se en hel bygning gennem dens transparente ydervægge.

I stedet for gamle og stærkt begrænsede byggematerialer eller overfladisk og utilfredsstillende malerarbejde har vi et antal nye materialer med deres rige variation i farver og overfladestruktur. Lette og næsten gennemsigtige er disse moderne konstruktioner som en åben bog for os, mens grækernes og romernes antikke templer, renæssancens og barokkens bygværker havde to ansigter, ét at se udefra, og ét til at overraske den indtrædende. Det moderne hus' lyse, næsten transparente skelet er tredimensionalt synligt for os, i modsætning til gotikkens bygninger, hvis dramatiske exterior skjulte interiørets strenge enkelthed.

Og endelig er alt det, der plejede at være permanent i arkitekturen og kun underkastet en langsom patinerings, nu blevet foranderligt. Fra at være statisk er arkitekturen nu blevet dynamisk. Fra en monumental konstruktion er det moderne hus ved at blive en skal, afpasset efter de klimatiske vilkår, lyset, luftens fugtighedsgrad o.s.v.

Når vi ser på de førende eksempler på tekniske og arkitektoniske fremskridt i vor tid, må vi indrømme, at de bærer mærke af industriens tidsalder, af maskinens triumf over håndværket. I nogle tilfælde opstod disse kendetegn ikke af nogen direkte økonomisk eller teknisk nødvendighed, men snarere som en afspejling af deres skaberes følelser.

Vi ser således luksuøse ambassadebygninger, som viser alle ydre tegn på standardisering og præ-fabrikering, eller laboratorieagtige bygninger for nogle af verdens rigeste firmaer, hvor der ikke er en eneste afbrydelse i de uniforme facader. De står som et udtryk for en ny æstetisk opfattelse, født af økonomiske hensyn, selvom økonomien slet ikke var afgørende i disse bygningers udformning. Store ubrudte flader opbygget af standardiserede dele er typiske for vor tids arkitektur. Denne virkning findes også i bygninger, som er rent håndværksmæssigt opført, men hensigten er altid at få produktet til at se ud, som om det var lavet på samlebånd. Ingen afvigelser tolereres. Også i fortiden har der været eksempler på meget lange, ubrudte rækker af gentagne elementer som f.eks. i de romanske søjler i kirkerne i Lucca, Pisa eller Arezzo, men ved nærmere eftersyn kan man se en tendens til individuelle forskelle i kapitælerne eller i dele af søjlerne. I Arezzo har arkitekt og håndværkere haft lyst til at bryde den lange søjlerække ved at krumme en af dem, og dermed demonstrerede de individualismens triumf over den temmeligt monotone linie. Idag ville det være forgæves at vente på den slags oprørskhed mod den moderne industrialiserede arkitekturs linier.

Det er manglen på variation, som er typisk for moderne arkitektur, så meget mere mærkbar eftersom denne mangel findes i andet byggeri end det industrialiserede, faktisk i bygninger opført allerede før industrialiseringen var begyndt. Endnu engang i arkitekturens historie er æstetikerens idéer blevet bekæftet af tekniske og økonomiske overvejelser.

Standardisering og uniformitet er ikke udelukkende produkter af økonomisk nødvendighed. De er også opstået på grund af den almindelige tendens til at tilstræbe lighed og retfærdighed i dagliglivet, til at indføre samme standard for alle.

For at finde en passende kontrast til de nye uniforme huse, er en baggrund af uformelle, men velplanlagte haver, træer og buskader begyndt at dukke op i deres „originale“ former. Grønne plæner, vandbassiner, havestier byder en velkommen kontrast til husenes enkle form. Eksempler herpå er den charmerende japanske have ved Unescobygningen i Paris eller det finske landskabs omhyggeligt kultiverede strenghed.

Den industrielle arkitekturs anden fordel findes i den kendsgerning, at jo mere man kan begrænse antallet af forskellige elementer, jo mere perfekte materialer kan man anvende. Når man først mestrer produktionen af byggematerialerne og har nået en teknisk perfektion, vil højt kvalificerede materialer blive taget i brug i vid udstrækning. Efterhånden som mængden af materialer og arbejdskraft indskrænkes, kan man tillade, at prisen pr. enhed stiger, så meget mere, som at spild vil blive elimineret såvidt muligt, og selv det spild der findes, vil blive udnyttet til andet formål.

Samtidig vil de såkaldte dyre materialer, efterhånden som de bliver anvendt i større omfang og bliver genstand for standardisering og masseproduktion, også blive billigere. Aluminium f.eks. er allerede ble-

vet meget billigere og bildæk fremstilles af gummi som nu koster en brøkdel af, hvad det før gjorde.

Nye byggematerialer anvendt i bygninger med lange ubrudte linjer, har bragt ny farve og stofkarakter ind i arkitekturen, og facaderne er nu oftere gennemsligtige eller spejlende.

Selvom præ-fabrikeringen sammen med det nu værende udvalg af byggematerialer i høj grad har reduceret spillet mellem lys og skygge i arkitektur, ved at gøre overfladerne til plane flader, har man til gengæld fået udvidet skalaen af farver og stofkarakterer.

Industrialiseret arkitektur er i sin søgen efter lettere bygningsdele nået til – eller er ved at nå til – ydervægge som i stigende omfang består af isoleringsmaterialer. Dette er særlig karakteristisk i kolde lande, hvor formålet er at opnå beskyttelse mod vejrligets angreb. Selv når skeletkonstruktionen er synlig udefra, spiller isoleringsmaterialet en betydelig rolle som udfyldning. Således er vore huses form langsomt under indflydelse af bygningsdele, som anvendes udelukkende til at gøre dem vejr-, lyd- og fugtighedsbestandige og til at beskytte dem mod for stærkt lys eller uren luft.

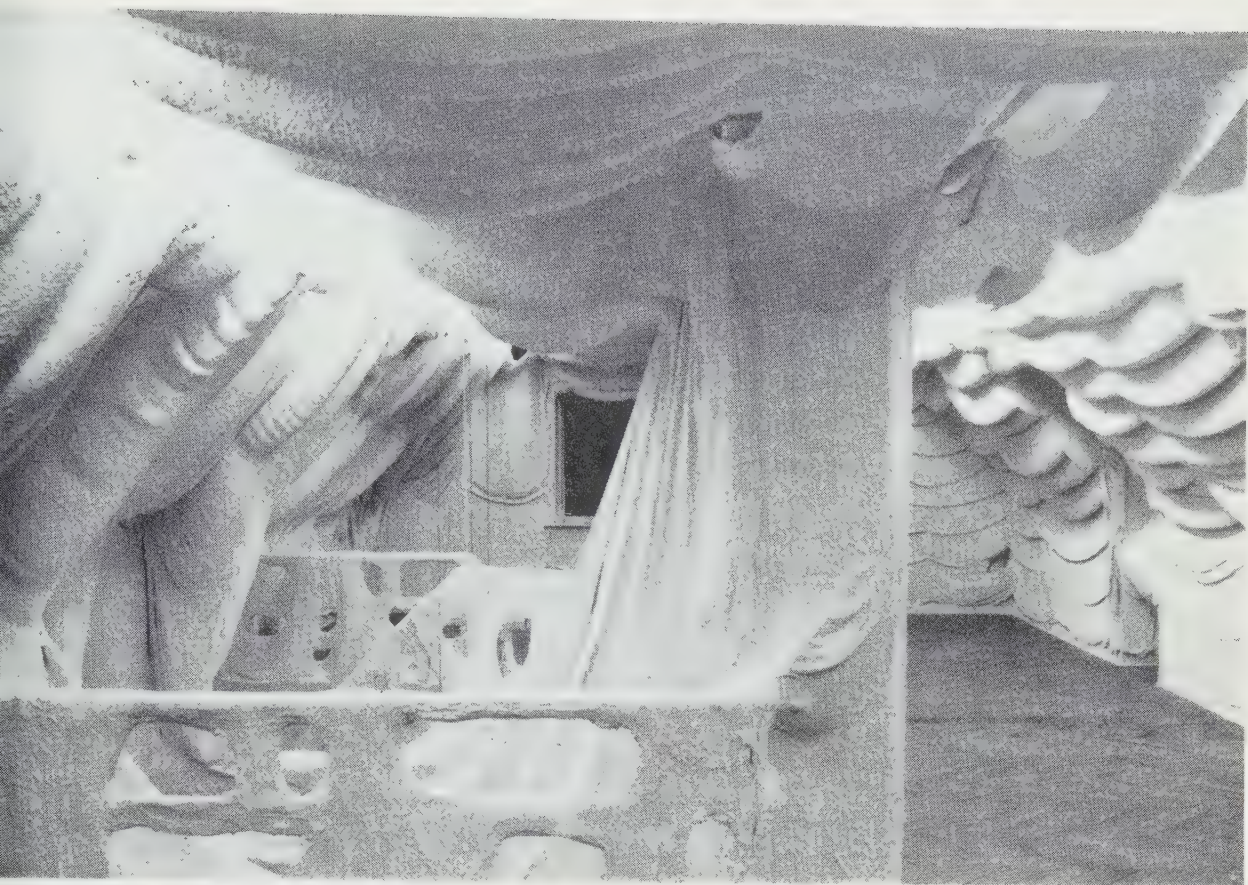
Hvis husenes udseende tidligere bar vidnesbyrd om uforanderlige værdier – i arbejde og materialer – er vi idag på vej ind i en tidsalder med konstante forandringer og med arkitekturens tilføjelse til disse ændringer. Jo bedre arkitekterne kan løse problemerne med at leve op til de regelmæssige forandringer i belysning og klima, jo bedre vil de kunne tjene den moderne menneske. Huse vil komme til at ligne klæder, sommetider kølige og gennemsligtige, og sommetider regn- og vindtætte. Ofte vil de optræde som pelskåber, der beskytter mod kulden. De vil gøre os stand til at nyde solens og lysets glæder uden at vedsættes for sol, lys eller fugtighed til overmål.

Arkitekturen lever 24 timer i døgnet og hele året rundt. Persiennet vil blive trukket op og ned, vinduer vil skiftevis blive holdt åbne for lys og udsigt eller lukket for indblik fra omverdenen.

Gennemsligtige eller halvgennemsligtige materialer er ved at finde deres plads og begynder at spille en rolle i moderne arkitektur. En del mekaniske indretninger påvirker nu mange bygningers ydre – soleskærmene i Olivetti-bygningen i Milano skaber f.eks. en stærkt levende og foranderlig facade. Et sådant hus behøver ikke mere at nøjes med neonlys eller projektorer for at skifte udseende.

Flyttelige vægge, som vi kender dem fra Kina og Japan, er ved at komme frem. Der er horisontale og vertikale skodder, som kan åbnes, trækkes ned eller skubbes tilside. Farverige markiser springer frem fra murene. Vinduer kan åbnes på forskellige måder og fylder mer og mer i facaderne. Og der er de lysende farverige flader, der genspejler omverdenen. Der er de enorme vinduesruder, som genspejler bygningens tredje dimension, neonreklamer, skyer, nabohuse og træer.

Den udvikling af byggematerialerne, som industrialiseringen har fremkaldt, indvarsler en verden af sælsomme kunstneriske udtryk og oplevelser.

Plastisk rumkunst

en sunde fornuft og mådeholdet trives godt i Danmark – derfor er dansk arkitektur fattig på ekstremer. Nygotik, nygotik og funkis findes kun som svage spor i den sunde, danske, udødelige nyklassicisme. Det kræver også vore rum. De skal i det mindste være i linjerne – selvom den hygiejniske standard ikke ændrer skidt i krogene.

Det hænder, at der er folk som trods for forargelsen søger den – fordi det at gå til yderlighederne er den eneste måde, hvorpå de kan erkende bevægelighedens grænser. Mies van der Rohe søger den yderste forenkling. Hans bygninger kan karakteriseres i få træk. Gaudi søgte det ekstremt komplicerede. Hans bygninger måtte modelleres på stedet. Det er som det menneskelige temperaments yderpunkter, den strenge britanisme og det løsslupne letsind.

Talrige ordsprog viser, at den gode borger anser et udtryk for usunde – men meget tyder på, at han vil undvære forargelsen. Den beriger hans tilværelse, eller gør den mere tryk. Aagaard Andersen, der har vist megen menneskekundskab, har foretaget et eksperiment i rumkunsten, som nok skal pirre nysgerrigheden og forargelsen. I en gammel villa, som tidligere skulle anvendes som kantine for en nærliggende virksomhed, dekorerede han vægge og lofter med en fantasifuld og stærkt associerende stuk.

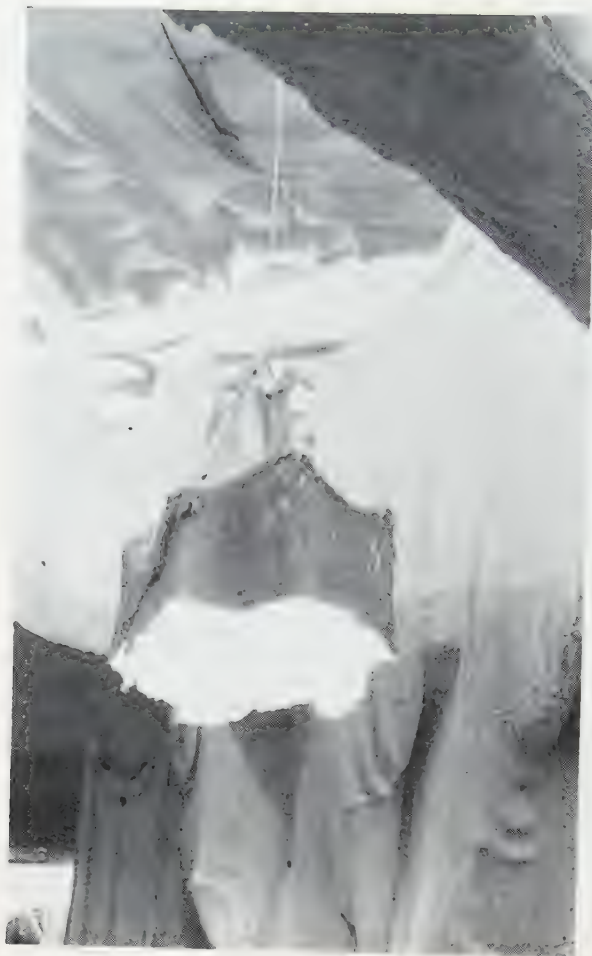
Som kontrast til værkstedernes realisme skulle kanelokalernes eventyrverden befri tanken fra de

bundne baner. En befriende latter, sværmeriske drømme eller dybsindige kunstanalyser er rekreation efter timers akkordarbejde. Den rige formverden, draperier, kagedej, flødeskum, bølgeslag i sandet, drypstenshuler o. s. v. giver uanede muligheder for individuelle oplevelser.

Aagaard Andersen har formet tingene på stedet (som Gaudi – sans comparaison). Men da arbejdet kræver hastige beslutninger, har visse hovedprincipper været fastlagt på forhånd. I henhold hertil har processen været forberedt med gardinstænger og kroge. Materialet er sækkelærred dyppet i gips og ophængt, mens det endnu var vådt. I det halvtørkede materiale er der i enkelte tilfælde foretaget en korrektion af formen. Forhåndenværende midler, ølflasker og lignende har været til stor hjælp.

Der er i dette eksperiment en god portion alvor, opvejet af en uhøjtidelig arbejdsglæde. Aagaard Andersen hører til den type kunstnere, der inspireres af opgavens bundethed. Han kender ingen standardløsninger. Enhver opgave har sine egne problemer, som påkalder en speciel indsats af kunstnerisk eller praktisk natur. I dette tilfælde ville det have været urimeligt, måske uoverkommeligt, at ombygge en gammel villa til en moderne kantine. Den helt ukonventionelle løsning giver mulighed for at eksperimentere med lys- og formvirkninger, der kan udnyttes i mere permanente arbejder.

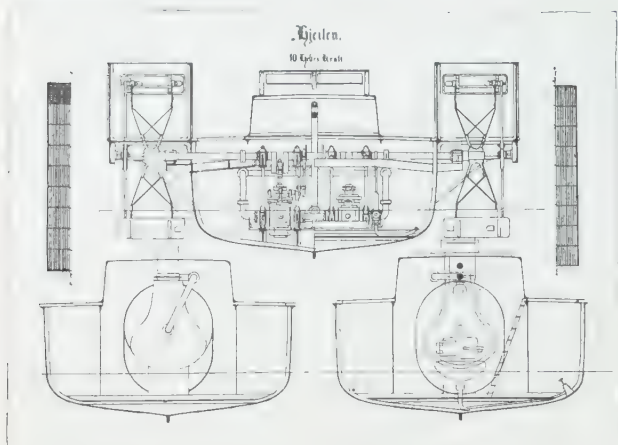
q

Aagaard Andersen har opnået overraskende form- og lysvirkninger i gipsvællingerne, der er udført af hessian, dyppet i gipsvælling. Formningerne sket helt spontant, mens kunstneren stod med det våde materiale i hænderne. Alle former bliver hængende eller bårne. Stående eller bærende former ikke fremstilles med den anvendte teknik

Den originale tegning til Hjejlen's maskinarrangement

Hjejlen

Mogens Lebech: *Hjejlen, Danmarks ældste dampskib og sejlskib på Himmelbjærgsøerne, er udgivet i anledning af hjulbådens 100 års jubilæum 24. juni 1961 af A/S Burmeister & Wain's Maskin- og Skibsbyggeri og tilsendt firmaets venner og forretningsforbindelser i ind- og udland. Bogen er trykt i Thejls Bogtryk og skriften er Monotype Spectrum tegnet af van Krimpen. Middelboes Reproduktionsanstalt har fremstillet klicheerne. Papiret er specialfremstillet imiteret bølgepapir med vandmærke af Hjejlen fra Silkeborg Papirfabrik, De forenede Papirfabrikker, og matkrideret kunstrykpapir leveret af Viggo Borch. Bogbinderarbejdet er udført af Anker Kysters eftf. ved Bent Andrée. Bogen er trykt i et antal af 2000 eksemplarer, hvoraf 1500 er nummererede. Af oplaget er et begrænset antal stillet til rådighed for boghandelen gennem Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck. En udgave på engelsk udsendes samtidig.*

Danmarks ældste dampskib, Hjejlen, er i år 100 år. Større begivenheder er gået upåagtet hen, hvorfor gøre stort ståhej ud af denne sag?

Fordi ingen af os kan stå for det kuriøse. Tænk, at en rigtig hjuldamper stadig er i brug – her må selv Disneyland blegne.

I foråret 1861 løb Hjejlen af stablen hos Baumgarten & Burmeister i København og hvem er vel nærmere end Burmeister & Wain til at mindes denne begivenhed. De har gjort det med en bog, *Hjejlen* skrevet af Mogens Lebech.

Han giver et billede af den tid og de steder, som dannede baggrund for begivenheden. Den vågnende industrialisme, der var så ung og uprøvet, og den spirende turisme, der skulle blive bestemmende for Hjejlen's skæbne. Den var nemlig oprindelig tænkt anvendt til prosaisk godstransport på den dengang vigtige vandvej Gudenåen.

Mogens Lebech er ikke blot en samvittighedsfuld historiker, men ejer evnen til at levendegøre det historiske stof. Kun den, der selv har forsøgt det, ved hvilket arbejde, der ligger bag indsamlingen af et

godt illustrationsmateriale. Og bogen om Hjejlen er usædvanlig harmonisk illustreret med fuld forståelse af de typografiske muligheder.

På det matte papir, der er anvendt til tekstsiderne står stregtegningerne, der næsten alle stammer fra Illustreret Tidende. Farvetrykkene efter samtidige malerier er på krideret kunstrykpapir.

Illustrationer og direkte omtale af Hjejlen optager en beskedent del af de 122 sider, men dens rolle i tiden da den blev skabt, kan nok motivere en lang historie. Den var med ved starten af Danmarks store industrielle virksomhed B & W, den oplevede revolutionen i Danmarks transportvæsen, den stiftede bekendt skab med landets konge og ledende finansfolk. Og den er stadig en charmerende personlighed, der er værd at træffe.

For kulturhistorisk interesserede er bogen et fund.

Strukturformer på tysk

Curt Siegel: *Strukturformen der modernen Architectur*. 280 s. DM 48.00. Georg D. W. Callwey. 1960.

Forfatteren underviser ved den tekniske højskole i Stuttgart, hvor han er professor i statik ved arkitektafdelingen.

Ved en strukturform forstår han en form, der er adækvat for konstruktionen, hvor det arkitektoniske udtryk meddeler den statiske opbygning på en enlydende måde.

Bogen er altså et forsøg på at se den moderne arkitekts strukturelle formproblemer i lyset af nutidens ingeniørvidenskab. Og det med en arkitekts øjne.

Arkitekten nr. 10 indeholdt en artikel af ingeniørerne Manniche og Andreasen over samme emne. (Forøvrigt var en stor del af skitserne her hentet fra Siegels bog). Forhåbentlig er denne artikel det første tegn på en voksende interesse for de nye formmuligheder, den tekniske videnskab forærer os.

Danske arkitekters styrke har gerne været en traditionel forkærlighed for den formelle rendyrkning af konstruktionen. Dette rent moralske og kunstneriske krav om klarhed har tit medført teknisk højtyklare bygninger.

I arkitekturhistorien er der utallige eksempler på at teknisk tvivlsomme huse kan være højværdige arkitektonisk set. Men i samme øjeblik vi går over til de nye konstruktioner, jeg tænker her på de hængende tage, på de foldede strukturer og på skallerne, er det simpelthen umuligt for en arkitekt at tegne dem uden en intim forståelse af de statiske forhold og de dertil knyttede formale problemer.

Allerede i den første skitse må denne viden findes.

En moderne arkitekturundervisning må derfor baseres på en undervisning, hvor det statiske og det formelle behandles under et.

Jeg kan ikke huske at have modtaget en sådan undervisning, da jeg gik på akademiet. Hvordan situationen er nu, ved jeg ikke, men konkurrenceprojekterne fra den sidste tid afslører nærmere et

erese for de rent formelle muligheder i traditionelle konstruktioner end åbenhed for de muligheder, som nye viden giver os.

Siegel har inddelt sin bog i tre kapitler: Det første handler om skeletkonstruktioner. Det andet behandler „die V-stütze“, d. v. s. alle de konstruktionsformer, der bygger på bygningsdele med former som i fig. 1. Det tredje, tredimensionale bærende konstruktioner herunder fagværker, skaller og hængende tage. I hvert afsnit drøfter Siegel ved „beispiele“ og „gegenbeispiele“ statikken i de enkelte konstruktionsmetoder, samtidig med at han søger at finde dækkende udtryk for de virksomme kræfter. (Vi kender eksempelvis alle vanskelighederne ved hjørneløsningen i et skelethus. Til trods for at hjørnesøjlen kun bærer en kvart af byrden af, hvad den normale søjle bærer, kommer den altid til at virke kraftigere.)

Gennemgangen virker meget klar og sober og udsætter et stort savn. Den er så lidt fyldt med statikoplysninger, at selv temmelig læsesky arkitekter med et grænset besvær kan læse den. Og læses bør den, den ikke kun er en billedbog.

Skal man komme med indvendinger, bør det blive ved forfatterens tro på, at hans krav om konstruktiv arkitektur nødvendigvis må føre til større arkitektur. Både Corbusier, Aalto og Arne Jacobsen er eksperter i former, der har meget lidt med „strukturformer“ at gøre.

Ser vi bort fra disse stærke viljer, er det imidlertid klart, at den moderne arkitektur som helhed ville have været en vildskud, hvis den i højere grad fulgte Siegels krav.

„Den moderne arkitektur er en teknisk tidsalders arkitektur, og en afklaring af de tekniske problemer, hvoraf formen vokser, er som følge heraf uundgåelig. Den er forudsætningen for en rengøring, som må komme, hvis ikke den moderne arkitektur skal have en ny formalisme“. (s. 11)

Nils Ole Lund

Strukturformer på engelsk

af Siegfried Angerer: *Surface structures in building*. 142 s. 18 sh. 1961. (Oversættelse af den tyske original: *Strukturformen mit tragende Flächen*.)

Denne bog er et andet af de mange værdifulde bidrag, tyskerne har ydet litteraturen om de nye konstruktionsformer.

Som Siegel ser forfatteren stoffet fra arkitektens synsvinkel. Han har imidlertid delt bogen i to afsnit. Først en gennemgang af de fundamentale love for konstruktionsformerne, hvor han, som titlen angiver, holder sig til de former, hvor kræfterne optræder i konstruktionsplaner.

Hans ønske har været at vise, hvad der strukturelt er særegent for overfladestrukturen og skille den fra skeletkonstruktionen og „den massive byggestil“. Til sidst forsøger han en formanalyse for at finde de nye former, der logisk udtrykker de nye arkitektoniske forhold.

Bogen er beskeden i størrelse og pris og bruges som lærebog i München.

Den svarer i sit stof til den sidste trediedel af Siegels bog, men er efter min mening for den statiske dels vedkommende lidt sværere tilgængelig.

Den kan anbefales som supplement til „Strukturformen der modernen Architektur“ eller, hvis denne forekommer for dyr, som en erstatning.

Nils Ole Lund

Projektering af snedkerarbejder

Svensk forslag til bedre projektmateriale for snedkerarbejde A-gruppen: *Snickeriredovisning. Rapport 68. Stockholm 1961*. 27 s. 111. Sv. kr. 10,-. (ekskl. oms.).

I Sverige har man hidtil ikke haft bestemte vedtagne regler for udførelse af arkitekttegninger; i bedste fald har man på enkelte større tegnestuer udviklet en vis ensartet tegningspraksis.

For ca. 5 år siden dannedes i Sverige en arkitektgruppe, den såkaldte A-gruppe, med det formål at udarbejde en projekteringsmetode, som kan benyttes af alle arkitekttegnestuer. Gruppen arbejder med tilskud fra byggeforskningen og samarbejder med to tilsvarende arbejdsgrupper, HALTH og VVS-gruppen, for henholdsvis ingeniørarbejdet og varme-, vand- og sanitetsarbejdet med henblik på at rationalisere og koordinere projekteringsmetoder for al projektering indenfor byggeriet.

A-gruppen har nu fremlagt sin første rapport i en planlagt serie, som i afsluttet form skulle danne et konsekvent og sammenhængende system for udførelse af arkitekttegninger. Rapporten – nr. 68 i byggeforskningens serie – behandler projekteringsmetoder for snedkerarbejde til vinduer, døre og skabe.

I rapporten har A-gruppen søgt at tilgodese produktionsledets krav til tegningsmaterialet, således at dette indeholder alle nødvendige oplysninger for arbejdets udførelse. I tekst og tegninger er redegjort for, hvorledes snedkerarbejdet skal gennemtegnes på såvel hoved- som detailtegninger. Udformningen af projekteringsmetoden er bl. a. sket i samarbejde med et stort antal projekterende, Byggstandardiseringen og Snickerifabrikernes Riksförbund.

Det er interessant at se, hvorledes man i Sverige fra forskellig side har indset nødvendigheden af en tiltrængt indsats for at tilvejebringe et mere rationelt og tidssvarende projektmateriale. Her i landet har der i de sidste år været udfoldet tilsvarende bestræbelser, og man søger nu bl. a. fra Statens Byggeforskningsinstituts side at koordinere denne indsats ud fra en helhedsbetragtning af projektmaterialet.

Hvad angår tegningsmaterialet til snedkerarbejdet har SBI tidligere, bl. a. i SBI anvisning 22: Normalvinduer af træ, angivet nogle regler for, hvorledes disse tegninger bør udføres. På flere punkter afviger disse regler og en række hertil knyttede almene hovedregler fra det svenske forslag. Grunden hertil kan for en stor del søges i den ret betydelige forskel på de to landes projekteringsformer. Alligevel fortjener rapport 68 at blive kendt af en større kreds herhjemme.

Partiel byudviklingsplan

Byudviklingsudvalget for Københavns-egnen har udarbejdet et forslag til partiel byudviklingsplan nr. 5. Det er fremsendt til byplannævnets godkendelse. Planen omfatter arealer i 8 kommuner langs Køgebugt fra Hvidovre til Jersie Strand.

Den rummer 1350 ha i inderzone (hvoraf en stor del er bebygget) og 2600 ha i mellemzone i hovedsagen beliggende mellem den projekterede motorvej og kysten. Alle mellemzonearealer har fået tilsagn om overførelse til inderzone, når de er byplanlagt – for det høje byggeris vedkommende – kloak- og vej anlæg er sikret gennemført (d.v.s. at man ikke nødvendigvis behøver at afvente kloakering, før man begynder udstykning til f.eks. parcelhusbebyggelse). Området rummer i dag ca. 22.000 indbyggere. Det fremtidige indbyggertal kan ikke opgøres, før der foreligger mere detaljerede byplaner, som det for nylig nedsatte planlægningsudvalg skal bistå kommunerne med at udarbejde; men på grundlag af erfaringstal fra andre kommuner i Københavns-egnen, kan man anslå rummeligheden i det nye zoneforslag til 35-50.000 boliger d.v.s. 100-150.000 beboere. Herudover er der mulighed for i første omgang at udlægge industriarealer på ca. 400 ha, hvortil kommer det af Glostrup kommune i samarbejde med Dansk Arbejde påtænkte industriområde i Avedøre på godt 200 ha.

Hovedprincippet i planen er baseret på tankerne i Egnspanen fra 1948 „fingerplanen“, gående ud på at opbygge en række nye, forholdsvis selvstændige byenheder omkring de kommende hovedtrafiklinier: S-banen langs Køgebugt, som ifølge lov af 17. maj 1961 nu skal anlægges, og vestmotorvejen, der nu er fastlagt og under projektering i amtsvejsinspektoraterne. Populært sagt er Køgebugt-fingeren den sidste finger, man nu påbegynder i den gamle figerplan. Samtidig er der skabt mulighed for, at denne plan kan danne overgangen til en ny planlægning f.eks. efter den „Principskitse til en Egnspan“, som blev offentliggjort i januar 1961, idet man i principskitsen forudsætter en udbygning af disse områder langs Køgebugt som en begyndelse til de store byområder, man har foreslået i principskitsen. *Men det må understreges, at der ikke er taget stilling til principskitsen med nærværende zoneforslag, og det fremhæves udtrykkeligt, at det vil være muligt at udbygge Køgebugt-området alene og eventuelt anlægge andre principper for udbygningen af Københavns-egnen end de i principskitsen opstillede.*

Byggeforskerkongres 1962 i Cambridge, England

Det internationale byggeforskningsorgan, C.I.B., er nu nået så langt i forberedelserne af den 2. internationale byggeforskningskongres, at man kan meddele tidspunkt og sted samt emne for kongressen. Kongressen vil blive afholdt i dagene 6.-11. september i Cambridge, England. Kongressens emne bliver spørgsmålet om den indflydelse på bygnings udformning og konstruktion, som er en følge af udviklingen af byggematerialer og elementer. (The influence of changing requirements and developments in materials and components on design and construction).

Konkurrencen om billige énfamiliehuse i Kjellerup

I foråret afholdtes en offentlig projektkonkurrence for arkitekter med bopæl i Jylland, om udformning af billige énfamiliehuse. Resultatet af konkurrencen, som var delt i to grupper, blev for første gruppe: 1. præmie – Jørgen Mortens Lorentzen, 2. præmie – Åge Christensen, 3. præmie – I. C. Christensen. For anden gruppe blev resultatet: 1. præmie – I. C. Christensen, 2. præmie – Ib Møller og Sv. E. Wichmann i samarbejde med Regnar Jensen og 3. præmie – Jørn Bysgaard og Henning Jensen.

Konservator Hans Madsen, Zoologisk Museum, i færd med at lægge sidste hånd på den frygtindgydende Tyrannosaurus

Coelacanth og Tyrannosaurus i Axelborg

I blind tillid til at den zoologiske sagkundskab står inde for både stavemåde og artsbetegnelser, er det med overskriften søgt antydning af at et kendt firma indenfor fabrikation af mineraluld i denne måned agter at markere sin 25 års beståen med en særegen udstilling i Axelborg i København. Sammenhængen vil måske blive klarere, når der mindes om en nytårspublikation 1959/60 med titlen Liv og Varme.

Liv og Varme er også titlen på den udstilling, som Aktieselskabet Rockwool åbner i Dan-Expo lokalerne i Axelborg i København den 15. september. Efter sigende figurerer firmaets navn kun et sted på udstillingen, der er lagt i det ideelle, populære videnskabelige plan. Det skal derfor heller ikke nævnes flere gange her. Liv og Varme vil, som også bogen, vise forudsætningerne for livets opståen og forbliven her på jorden set udfra et klimamæssigt syn, der naturligt fører frem til mennesket, endnu forholdsvis korte optræden, en optræden der er betinget af muligheden for at skabe et mikroklima, kort sagt menneskelige muligheder for og evner til at forhindre for stort varmetab fra kroppen.

Sammenhængen bliver tydeligere, hvis man går over til moderne sprogbrug og siger isolering. Og centralt i udstillingen står da også en del af et velisoleret hus, hvor der trods arktiske tilstande udenfor er sydhavsklima indenfor. Isolering ikke blot for at spare brændsel, men isolering for velvære. For at komme til dette hus begynder udstillingens arrangører med jordens tilblivelse og arbejder sig fremad – herved opstår møderne med de i overskriften nævnte zoologiske mærkværdigheder, hvoraf den førstnævnte er identisk med den „blå fisk“, en fortidslevning, ordets bogstaveligste forstand, men en levende levning. De udstillede eksemplarer er dog i sprit fra Zoologisk Museum og udgør nr. 21 af de antrufne eksemplarer. Derimod skal eksemplaret af Tyrannosaurus være en efterligning, som man ikke behøver at vogte sig for, selv om den er i størrelse 1:1.

Den centrale, velisolerede bolig er naturligvis kun central, hvis fortiden over nutiden går ind i fremtiden. Her har udstillerne ønsket at fabulere lidt om rumtiden og dens isoleringsbehov. I tilknytning til udstillingen er der i Axelborgs biograf lokale non-stop forestilling af kulturfilm, hvorimellem man diskret har anbragt sin egen jubilæumsfilm. Udstillingen er åben måned efter måned, ud, hver dag fra klokken 10 til 22, og adgangen er gratis.

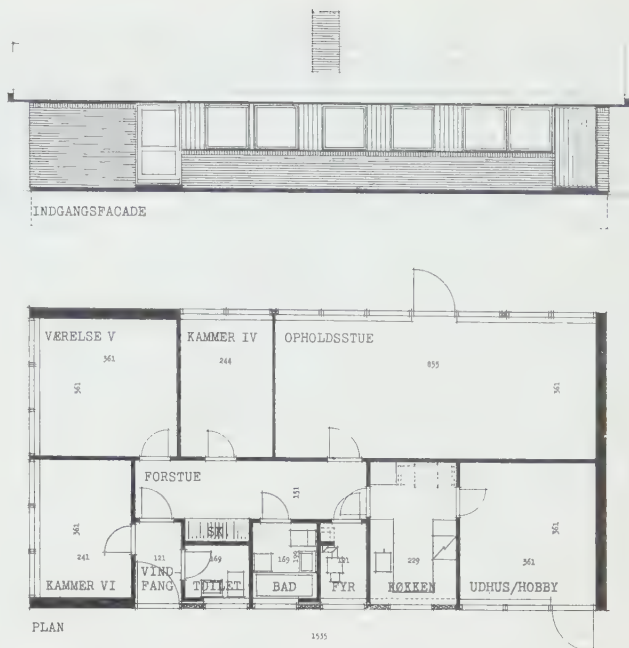
et røde slips

n af Jørgen Bagger producerede og af Jens Henriksen inuerede farveplanlægningsfilm *Det røde slips* (anmeldt i Arkitekten nr. 10/1961) har på den internationale industrifilmfesti i Torino fået en 2. præmie. Konkurrencen er hård, så det en fin anerkendelse. Som bekendt er filmen produceret på tiativ af tre nordiske farvefabrikker, den danske er S. Dyrup Co. A/S, men filmen har et almennyttigt sigte og har også ydelig interesse for arkitekter. Det røde slips er en farvefilm, der varer i 25 minutter. Den distribueres gennem retariatet for Danmarks Erhvervsfond, Statens Filmcentral Københavns Kommunes film- og båndcentral.

Uppehus i TV

fjernsynet i sit efterårsprogram ønskede at vise, hvorledes et familiehus bliver til, fik man den tanke at følge opførelsen af typehus. Arkitekternes Typehuskontor havde samtidig planer om at opføre en af de nye og større typer som et prøvehus, og det var derfor nærliggende at kombinere de to planer. En vellykket bygherre gjorde det muligt at opføre typen B 24 A på en grund i Lundtofte. Den første udsendelse onsdag den 23. august viste de forberedelser, der er nødvendige før byggeriet kan påbegyndes. Med fjorten dages mellemrum vil TV aflægge byggeudvalget et besøg og går det efter planen, skal huset være fuldført den sidste udsendelse den 1. november. Ugen efter viser man huset møbleret af Den Permanente. Huset vil derefter i et par måneder være tilgængeligt for offentligheden.

En sådan udsendelsesrække kan blive en god propaganda for at vinde arkitekter ved opførelsen af énfamiliehuse. Som bekendt kræves et meget stort antal énfamiliehuse stadig uden arkitektstand. Arkitekternes Typehuskontor vil selvfølgelig specielt

Plan og facade 1:200 af det i TV viste typehus

komme i søgelyset, men også andre typehusbyggere vil nyde godt af en stigende interesse for disse huse, der skulle gøre arkitekterne konkurrencedygtige på et marked, hvor de hidtil har været svagt repræsenteret. Forudsætningen er selvfølgelig, at arkitekternes egne typehuse både kvalitets- og prismæssigt kan hævde sig i forhold til, hvad der ellers tilbydes. For de fleste bygherrer vil det være en afgørende fordel at kunne entre om huset på grundlag af en fast pris.

Det hus, der vises i TV, opføres af en gruppe håndværkere, der i samarbejde har fundet frem til priser, der også vil være gældende for opførelsen af samme type andre steder i Københavns-egnen. Eller med andre ord: Ethvert af DALs medlemmer kan tilbyde en bygherre at opføre et af typehuskontorets typehuse til en fast pris, såfremt de på forhånd har sikret sig samarbejde med denne eller en lignende håndværkerring. I en række byer har arkitekterne allerede etableret et sådant samarbejde med håndværkergrupper, der er villige til at opføre typehuse til forud fastlagte priser. Det gælder blandt andet byerne Herning, Haderslev, Horsens, Vejle og Roskilde.

Medlemmer af DAL, der er interesseret i at medvirke ved etableringen af nye håndværkergrupper, som selvfølgelig må stå til rådighed for alle DALs medlemmer, vil i begrænset omfang kunne få stillet projektmateriale til rådighed fra typehuskontoret.

Der synes både fra publikums og fra arkitekternes side at være en stigende forståelse for det almennyttige i typehuskontorets arbejde. Publikum får mulighed for at få et gennemprojekteret hus til normalt arkitekthonorar og med alle de besparelser i produktionen, der opnås ved en typisering, og arkitekterne får mulighed for at få et projektmateriale til en pris, der ligger langt under, hvad det ville koste dem selv at fremstille et tilsvarende materiale.

TV-udsendelserne har dog givet anledning til enkelte protester fra kredse, der ikke vil anerkende typehuskontorets arbejde som rent idéelt eller almennyttigt. Blandt andet har en ejendomsmægler i Frederiksborg Amts Avis protesteret mod den ubluferdige reklame for arkitekter og sagførere – som om de var de eneste, der byggede typehuse. „Det er at gå ejendomsmæglerne i bedene“. Da typehuskontorets arbejde går ud på at skabe et konkurrencedygtigt alternativ til det dårlige, ikke arkitektprojekterede småhusbyggeri, må der selvfølgelig komme protester fra den kant.

[illegible]

*bud afgivet af den håndværkerring, der opfører typehus B 24 a. Tilbudet
der for typen opført overalt i Storkøbenhavn*

Protester fra arkitektkredse skyldes derimod rent interne forhold. Berettiget eller uberettiget føler de typehusprojekterende arkitekter, at en del kolleger gennem typehuskontorets arbejde får mulighed for at påføre de allerede igangværende typehusarkitekter en uønsket konkurrence. Både D.A.L.'s bestyrelse og typehuskontorets bestyrelse er dog overbevist om, at typehuskontorets arbejde også vil forøge interessen for de privatpraktiserendes typehuse. Et arbejde for arkitektstandens interesser som helhed vil også blive til gunst for den enkelte. Typehuskontorets virksomhed har næppe kunnet spores som et fald i interessen for de privatpraktiserendes typehuse – tværtimod.

Indlæg

Om de større typehuse

Til Landsforbundets bestyrelse

I 1957 fik D.A.L. af produktivitetsfonden 110.000 kr. til undersøgelse af typiseringsmulighederne i småhusbyggeriet.

Et udvalg blev nedsat og heri var praktiserende typehusarkitekter repræsenteret. Da undersøgelsen praktisk taget var afsluttet og redegørelsen stod for at skulle udsendes, besluttede landsforbundets bestyrelse at søge oprettet et typehuskontor med det formål at opføre typehuse landet over, gennem forbundets medlemmer, men til nedsat honorar.

Denne beslutning mødte stor modstand blandt en kreds af medlemmer, bl. a. fra flere af de arkitekter, der var medlemmer af undersøgelsesudvalget. På møder landet over propaganderede bestyrelsen for ideen, den mødte tilsyneladende velvilje ude i landet, men blev mødt med massiv modstand i Københavnskredsen, både på orienteringsmødet og på en senere ekstraordinær generalforsamling indkaldt af en medlemskreds. På den ekstraordinære generalforsamling i Københavnskredsen 5/2-59 vedtoges med ca. 2/3 majoritet følgende opfordring til afdelingens repræsentanter:

„Generalforsamlingen opfordrer Københavnsafdelingens repræsentanter i D.A.L.'s repræsentantskab til på første repræsentantskabsmøde, eventuelt i samråd med repræsentanter for A.A.'s øvrige afdelinger samt Dansk Arkitektforenings repræsentanter at fremsætte forslag til ændring af typehuskontorets arbejdsform, således at det materiale, typehuskontoret bearbejder, og de konklusioner, man når frem til, alene stilles til rådighed for medlemmerne til støtte for fremtidig projektering, men ikke som færdige projekter.“

Forud for dette havde en medlemskreds på flere hundrede rettet henvendelse til repræsentantskabet med krav om, at der blev stillet garanti for, at typehuskontoret kun udarbejdede huse af mindstestørrelse efter den daværende byggestøttelovs kap. 4 (38.000 kr i håndværkerudgift i hovedstadsområdet) og med honorarer efter reglerne.

Bestyrelsen kørte typehusbestræbelserne videre på efterfølgende generalforsamlinger og repræsentantskabsmøder; resultatet blev, at typehuskontoret blev oprettet, og i dets vedtægt § 2 står:

„Institutionens opgave er – til rådighed for landsforbundets medlemmer – at tilvejebringe projektmateriale til énfamiliehuse af den kategori, som kan opnå statslån eller statsstøtte i henhold til boliglovene. Opgaven skal løses på basis af en forskning af småhusbyggeriets tekniske, økonomiske og brugsmæssige problemer.“

Bestyrelsen har i sin argumentation for typehuskontorets oprettelse henvist til at huset for den lille bygherre kun i ringe omfang blev projekteret af landsforbundets medlemmer, og at småhusbyggeriets standard som følge heraf var meget lav.

Resultatet af typehuskontorets arbejde præsenteres nu for offentligheden i fjernsynsudsendelser og presseomtale. Den lille

bygherres hus, familien Larsens, præsenteres med håndværkerudgift kr. 57.000, samlet anskaffelsessum kr. 115.000 excl. kurstaaget indskud ca. 23.000 kr. og en årlig husleje på ca. 8.000 kr.

Boliglovgivningen er ændret således at man kan opnå statsgaranti og huslejetilskud, uanset husets anskaffelsessum overskrider lovens max.-grænser.

Typehuskontoret har formelt således holdt sig indenfor vedtægtens område, men det er imod vedtagelsens ånd og de garantier, der er givet. Typehuskontoret har ikke herved ydet bidrag til at løse den samfundsopgave at skabe huset for den lille bygherre, der var bestyrelsens argumentation for dets oprettelse.

Vi mener, at forbundets ledelse i denne sag har svigtet medlemmernes tillid og brudt de garantier, der er givet, og derved bragt forbundet i en situation, der kan få de alvorligste konsekvenser.

Vi opfordrer derfor bestyrelsen til snarest muligt at indkalde til et repræsentantskabsmøde med det formål at bringe typehuskontorets vedtægt § 2 i overensstemmelse med de oprindelig givne garantier, d.v.s. huse til maximale håndværkerudgifter på 38.000 kr.

Hvis dette ikke sker, må man konstatere, at det ikke er muligt gennem afdelingernes generalforsamlinger at opnå beslutninger, der er bindende for repræsentantskabet.

Konsekvensen heraf må efter vor mening blive, at man må indkalde til en forbundsgeneralforsamling, først for at søge lovene ændrede, således at forbundsgeneralforsamlingsbeslutninger bliver bindende for repræsentantskabets, og dernæst for at få typehuskontorets vedtægt ændret.

sign. *Holger Tangå Hansen* sign. *Peer Haubroe.*

Kommentar fra typehuskontoret

Bestyrelsen har d. 31 august modtaget foranstående henvendelse angående typehuskontorets nye serie. Landsforbundets bestyrelse, der på sine møder regelmæssigt er blevet orienteret om typehuskontorets arbejde, vil på sit næstfølgende møde d. 14. september få henvendelsen forelagt, men har dog forinden ønsket at forelægge skrivelsen for typehuskontorets bestyrelse, som har afgivet følgende foreløbige kommentar.

I Arkitekten nr. 14, udsendt 4. juli 1961, blev typehuskontorets arbejde, og specielt den nye serie B, udførligt gennemgået i en 5 sider lang artikel, hvori der blandt andet vist plan og facade af seriens største model, B 24a, som nu vises i TV.

Det er rigtigt, at dette hus er lidt større og ikke så lidt dyrt end de typer, kontoret startede med at projektere til medlemmernes brug. Men en af forudsætningerne, for at en typehusordning kan få nogen værdi, er, at den er levende og kan tilpasses de varierende ydre betingelser – ellers vil den snarere hæmme udviklingen end fremme den.

For Arkitekternes Typehuskontor gælder specielt, at den tilpasning samtidig må ske indenfor vedtægtens rammer: huset af den kategori, som samfundet vil yde støtte til. Den ændrede boliglov er et udtryk for, at det må anses for et samfundsmæssigt gode, at den øgede købekraft i størst mulig udstrækning udnyttes til større og bedre boliger. Det har da også vist sig, at mange forbundets medlemmer på deres bygherres vegne har efterlyst typer større end den første serie. Den nye serie B omfatter typen med boligareal fra 88 til 110 m² (boliglovens grænse), mens den første serie kun går til 97 m².

Ændringen af boliglovens grænse, fra 38.000 kr. til 110.000 kr. er udtryk for et klart samfundsmæssigt sigte. Ved at gå tilbage til en fast prisgrænse ville arkitekterne medvirke til at holde boligstandard nede i stedet for at forbedre den. Vi skal i denne forbindelse henvise til den ovenfor omtalte artikel i Arkitekten, hvor der i indledningen redegøres for ordningens erhvervsmæssige formål.

Et hundeliv for mennesker – et herreliv for hunde

Klimaet er barskt, og naturen fattig på forråd i de nordligste polaregne. Sælen er det bedste bytte. Den giver mad, brændsel og klæder. Uden den fører eskimoen et hundeliv, der ender med døden, hvis jagtheldet svigter totalt. De trofaste slædehunde ved, at jagtheldet betyder mad til dem. Først når aftenen falder på, får de mad. Mætte ruller de sig sammen og sover veltipasse; et herreliv for hunde med fulde maver.

Når slæden gør holdt for natten, bygger eskimoen sin iglo. Den opføres i cirkulær form af store sneblokke, der hælder indad og danner en kuppel. I læsiden skæres en indgangstunnel, og under gunstige vejrforhold tillige et vindue, hvis rude enten er en isflage eller tørret tarmskind. De indvendige vægge beklædes med skind for at dæmpe strålekulden fra snemuren. Ved 35 minusgrader udenfor, opnår hytten let en rumtemperatur fra 10–20 plusgrader med tranlampe og nøgne overkroppe som eneste varmekilder. Den geniale udnyttelse af snefuggenes luftfyldte og isolerende egenskaber er stærkt på retur i Grønland. Flere og flere bor i træhuse, der isoleres med Rockwool. Rockwool er dansk stenuld, smeltet og spundet af danske sten, bestandig overfor råd og svamp. Fra nord til syd er der på 25 år blevet ensartet lunt indendøre – med Rockwool.

Se jubilæumsudstillingen Liv og Varme om det skabte mikroklima, 15. sept. – 1. okt. i Axelborg

udskillelsen af vand og ilt på en sådan måde, at der dannes ioner, når planten befinder sig i et passende elektrisk felt.

Civilingeniør Chr. Bach fra Randers har specielt arbejdet med en iongenerator, det såkaldte Florian-apparat, og det er ovenfor omtalte forhold, der ligger til grund for generatoren.

Ioner dannes desuden ved brug af radioaktive isotoper, ved anvendelsen af glødetråde, der ioniserer den forbistrømmende luft, og ved anvendelse af ultraviolet lys.

Ionmængden af den luft, der omgiver os, og ionmængden i den luft, som vi forsyner med ioner ved hjælp af en iongenerator, kan bestemmes ved hjælp af ionmetre. Ved adskillige målinger med ionmetre kan man bestemme det, vi vil kalde for vort ionkrav. Der er foretaget et større antal målinger af positive og negative ioner i luften i forskellige lejligheder, erhvervslokaler og andre rum, blandt andet på Central-sygehuset i Randers, i Radiohuset og i fabrikker. Ved at sammenligne disse målinger og resultater med subjektive udsagn om, hvorledes luften virker, har man kunnet tegne visse diagrammer, der viser, hvorledes man befinder sig i rum med forskelligartede ionindhold.

Luft med mange ioner betegnes som frist luft, luft med få ioner betegnes som tung. Luft med overvejende mange positive ioner, men kun få negative, betegnes som lummer, og luft med mange negative og få po-

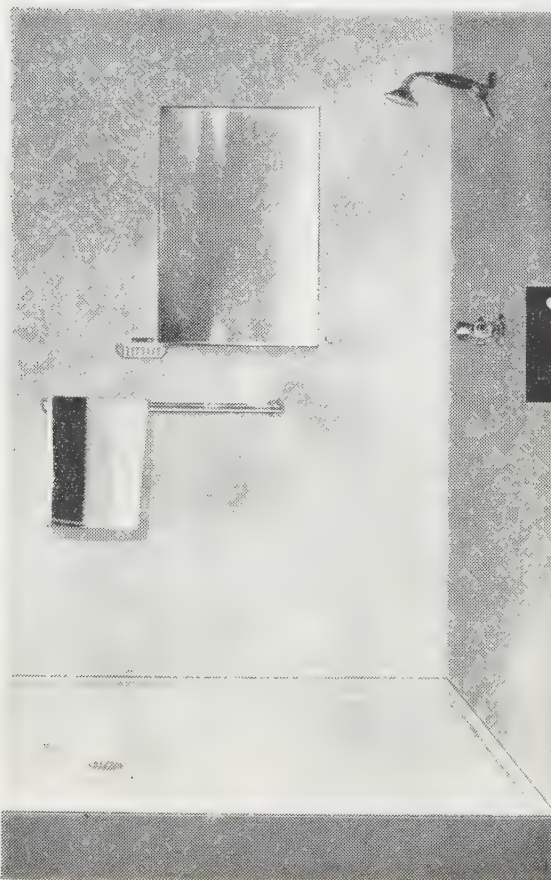
sitive ioner betegnes som kølig og særdeles fris-

Man kan også henregne byggematerialer, som afgiver en tilpas stråling, der er iondannende, som hører under begrebet aktiv ionteknik.

Hele det arbejde, som civilingeniør Chr. Bach har beskæftiget sig indgående med, havde sit udspring i hans eget arbejde. Han ville, ved hjælp af en aktiv ionteknik, skaffe hjælp mod sin egen sygdom. I dag nærer han større interesse for den passive tekniks problemer end for den aktive tekniks, og han ser det altid som sit mål at få den passive teknik bragt i anvendelse i første omgang, når det drejer sig om luftkonditioneringsproblemer. Det ser anderledes ud, når det drejer sig om terapeutiske foranstaltninger, og han vil gerne hjælpe til astmapatienter, hvor det er rigtigst straks at gribe til aktiv teknik og så muligvis bagefter prøve om man blot ved anvendelse af passiv teknik er i stand til at klare problemerne.

Undersøgelsesmetoder for farvers og lakkers ledningsevne er undersøgt, men skal fortsættes. Manglende viden om forholdene på dette område koster omkring 1 millionbeløb årligt. Alt for konsekvent gennemført hulrumsisolering og opsætning af dobbelte vinduer kan have en uheldig virkning. Ethvert rum bør have et udpræget koldeste punkt, så der i rummet findes en temperaturgradient, som hjælper til at fjerne støvet uden samtidig at ødelægge luftens ionindhold.

Kilde: Foredrag holdt i Byggecentrums foredragssal af civilingeniør Chr. Bach, Randers.

SVEJSBAR FUGE FRI VANDTÆT

PEVECETTE

vinyl i baner til gulv og væg

I nye badeværelser, i gamle badeværelser - på beton eller træ: PeVeCette er let at arbejde med, nem at holde, behagelig at stå på.

PEVECETTE

A/S FYENS TEXTIL-COMPAGNI
ODENSE: (09) 11 72 37 KØBENHAVN: PALÆ 9023

Ecophon

akustikplade
oklæbet direkte på ru jernbetonloft

EVERS

EVERS & CO, A/S - FREDERIKSBERG ALLÉ 18-20 - KØBENHAVN V - TELEFON HILDA • 2001

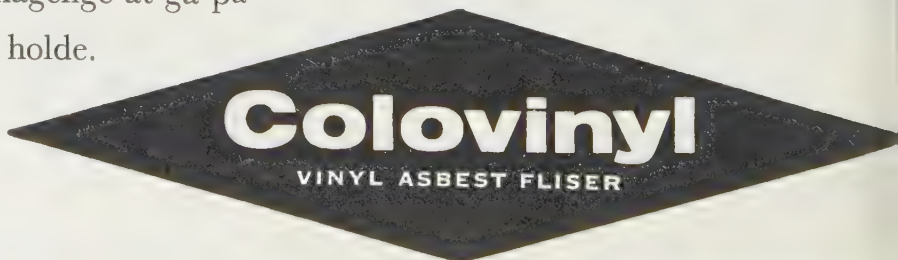
COLOVINYL FLISERNE FÅS I 27 ELEGANTE FARVER – NETOP TIL DEN

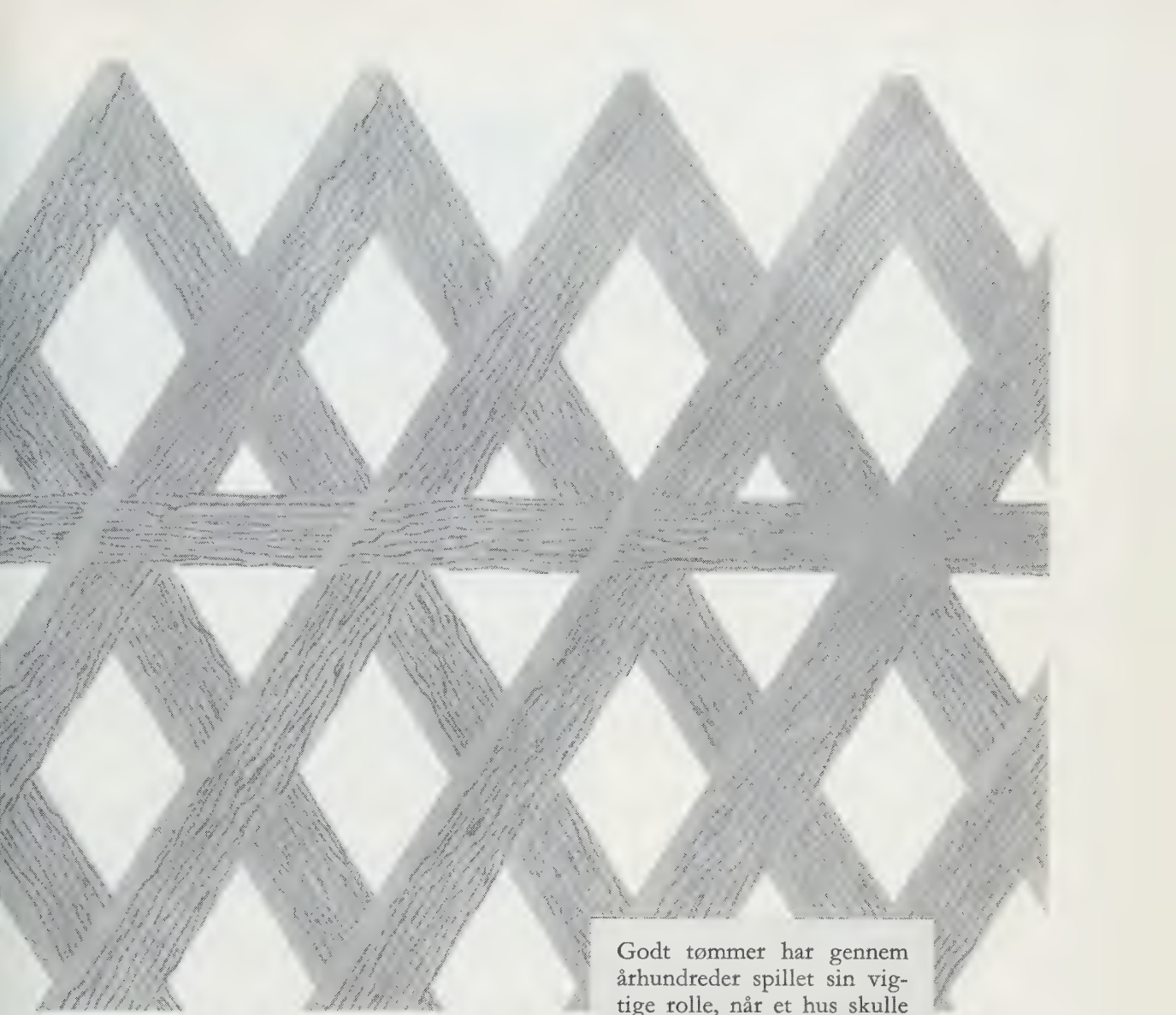

Sig Colovinyl for fremtiden . . .

Colovinyl foretrækkes til gulvbelægning
i såvel moderne virksomheder som villabebyggelse.

I det daglige slid er Colovinylgulve absolut de bedste -
de er slidstærke, behagelige at gå på
og lette at holde.

NÅR VI BYGGER HUS...

Godt tømmer har gennem århundreder spillet sin vigtige rolle, når et hus skulle bygges. Det var ikke nogen tilfældighed, at rejsegildet netop fandt sted den dag, hvor tagets bjælker og spær knejste som husets tømrede krone. Bygherren vidste, at nu fortjente dygtige håndværkere et festligt hvil.

Moderne kvalitetsbyggeri stiller nye krav til såvel håndværkere som materialer. Der skal også være »godt tømmer« i de produkter, der vælges til de vigtige sanitære- og centralvarmeinstallationer, som udgør husets »hjerter«.

- man bør tænke på hjertet.

BRØDRENE DAHL A/S

BENHAVN . AARHUS . KOLDING . ODENSE . NYKØBING F.

Vi bruger allesammen vand - varmt vand . . .

Der er ikke mange ting, der - som et veltempereret brusebad - får een til at føle sig frisk og 'født påny'. Vel at mærke, når vandet har den rigtige, konstante temperatur.

Men det er en gammel erfaring, at det kan være svært at indstille brusen, så vandet hverken bliver for varmt eller for koldt, og i det hele taget at blande vand fra den kolde og den varme hane til netop den temperatur, man har brug for.

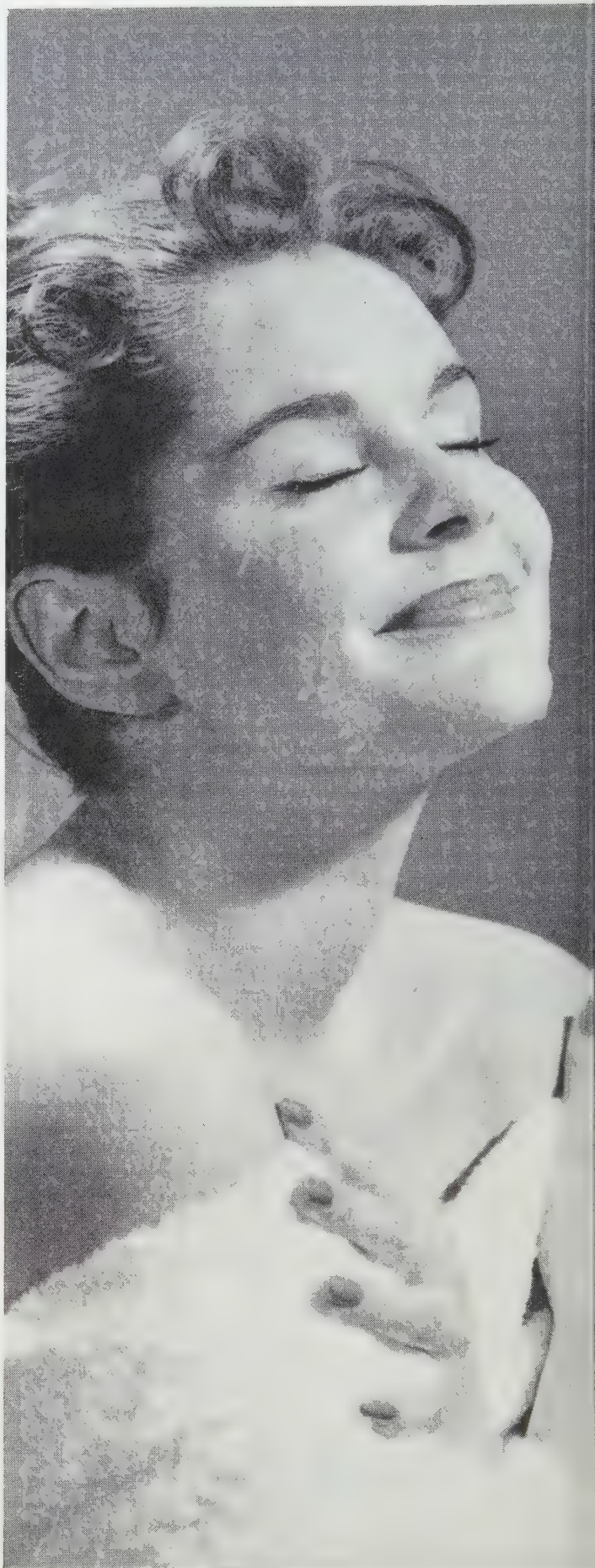
LEONARD's termostatiske blendeventiler løser dette problem fuldstændigt. Ikke blot i badeværelser, men alle steder, hvor der skal bruges varmt vand med konstant temperatur - på hospitaler, skoler, hoteller, skibe, slagterier, bryggerier, vaskerier, badeanstalter - kort sagt overalt.

Og LEONARD's termostatiske blendeventiler, der både kan blande varmt og koldt vand og damp og koldt vand, er ikke alene nemme at anvende - de er også økonomiske, fordi de sparer brændsel og rørinstallationer.

Vi har udførligt brochuremateriale, der også behandler *Deres* problem - vi sender Dem det med glæde, hvis De sender os et par ord.

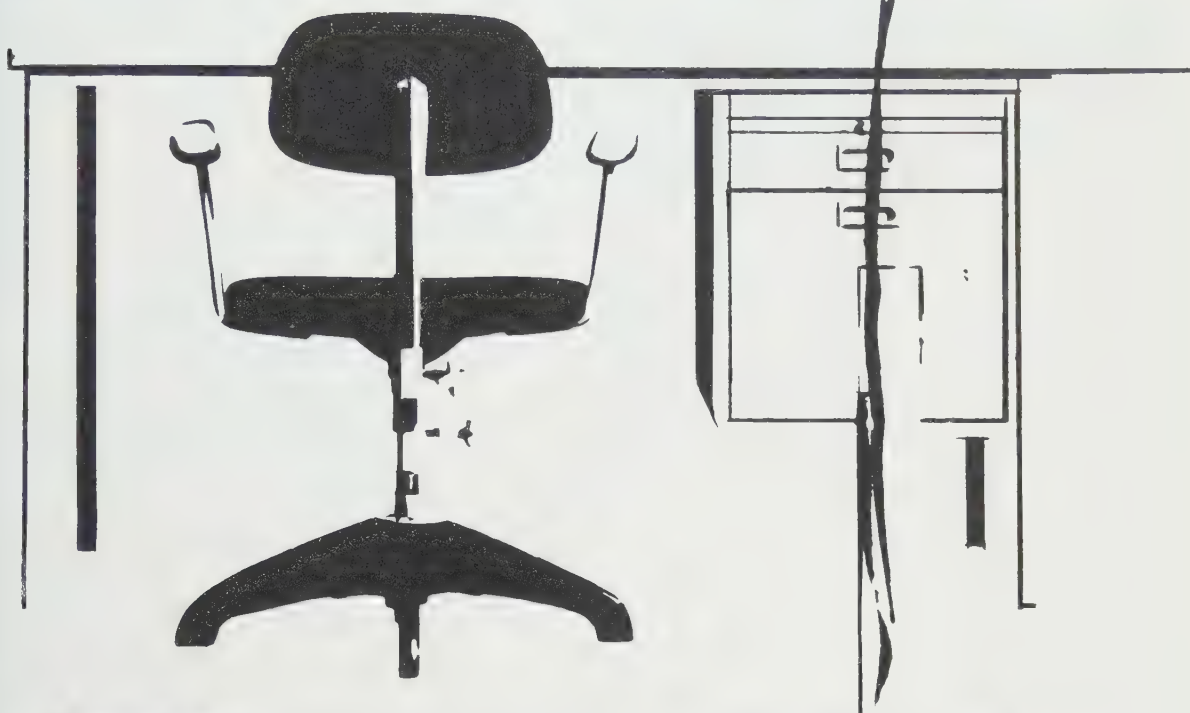
Skriv efter brochure nr. SC. 150 til C. Gericke, Gentoftegade 17, Gentofte - telefon: Gentofte 5005.

Fremstilles af
WALKER CROSWELLER & CO.
Cheltenham, England

FACIT klarer møbleringen ...!

DATA MØBLER

Der stilles i dag store krav til kontorets indretning. Dyre kvadratmetre skal udnyttes effektivt – men samtidig også smukt og hensigtsmæssigt. Dette er baggrunden for FACIT DATA møblers store succes.

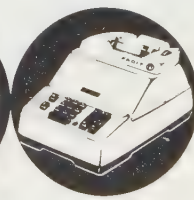
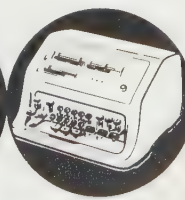
FACIT DATA møbler er kontormøblerne, der vokser med opgaverne. De opbygges af løse elementer, der kan kombineres udvides og sammenbygges efter behovet – og uden brug af værktøj, og de er lige velegnede

til det lille forkontor som til det store ekspeditionskontor eller det elegante chefkontor. Tal med FACIT om Deres møbleringsproblem – eller rekvirer vor brochure, det er selvfølgelig ganske uden forbindelse.

har det hele

Igennem mange år har FACIT fremstillet nye, moderne kvalitetsprodukter indenfor kontormaskine- og kontormøbelområdet og bestandigt sørget for at ligge forud – også på serviceområdet, hvor FACIT har oprettet egne serviceværksteder spredt over hele landet.

BREDGADE 21 - KØBENHAVN K - TELF. MI. 6501

Aalborg: tlf. 24831
Aarhus: - 23302
Esbjerg: - 5280
Hillerød: - 3625

Hjørring: tlf. 1870
Holbæk: - 3025
Kolding: - 2886
Nykøb. F.: - 852184

Næstved: tlf. 720343
Odense: - 116811
Randers: - 6464
Rønne: - 186

Skive: tlf. 692
Sønderborg:
tlf. 24546
Vejle: - 4061

kan
sandelig
stå for
noget

En tysk kunststofplade der vinder

indpas - i LONDON,
PARIS, i BRÜSSEL,
ZÜRICH og
AMSTERDAM - overalt
hører Hornitex sammen
med moderne
indendørs-indretning
med plastic-overflade
hård træfiberplade

VÆRELSEINDRETNING

MØBELFREMSTILLING

KØKKENINDRETNING

KARROSSERIBYGNING

SKIBSMONTERING

Eneagent for Danmark: A. Milstein, Østerbrogade 202 København Ø. RY. 51
Forhandles kun gennem træ- og tømmerhandlere

også

her

valgte arkitekten

Tarkett-Vinylgulv

Tarkett med **ren P. V. C.** forener styrke med
skønhed i hver eneste kvadrat.

Valg mellem Tarkett Vinyl-gulv - Tarkett Vinyl-
asbest-gulv - Tarkett Vinyl-asbest-gulv med
elektrisk eller det elektrisk ledende og svejsbare
Tarkett Ultra Vinyl.

THAMNS PLASTINDUSTRI AB
ALMÖ

handles af:

na Ingemann & Brink, København
na B. Volmer Jensen, København
na P. Monberg, København
na Hotaco, Holbæk
na P. Schwartz-Sørensen & Co., Odense
na Erik K. Eriksen, Randers

Tarket Vinyl-asbest-gulv i funktionærkantinen hos
A/S Laur. Knudsen, København.
Arkitekt: Dan Fink, M.A.A., København.

*Styrke og
skønhed
i kvadrat*

LIMHAMNS

LAMELPARKET

EGEBRÆDDER

God økonomi
Nem lægning

Konstruktionen af Limhamns lamelparket modvirker sammentrækning eller udvidelse af træet ved varierende luftfugtighed. Risikoen for fuger og ujævnheder er reduceret til et minimum. Leveres i tværmønster eller langmønster - ubehandlet eller med plasticbehandling. Tykkelser: 15 m/m og 23 m/m.

Limhamns PLASTINDUSTRI AB

MALMØ
SVERIGE

EXPORTORGANISATION FOR LIMHAMNS TRÄINDUSTRI AB - GRUNDLAGT 1886

AALBORG

A/S Brødrene Bendtzen Tel. 3 30 33

AARHUS

Aarhus Tømmerhandel A/S Tel. 6 80 00

ESBJERG

L. Bøtkers Tømmerhandel A/S Tel. 19 62

FREDERIKSHAVN

A/S Frederikshavns Savværk
og Tømmerhandel Tel. 10

HADERSLEV

A/S Hansborg Tel. 2 13 00

HILLERØD

P. Christiansens Tømmerhandel Tel. 33 33

HJØRRING

Møller Lee Tømmerhandel Tel. 608

HOLBÆK

Andersens Tømmerhandel Tel. 25 35

HOLSTEBRO

Poul Andersens Tømmerhandel A/S
Tel. 146

HORSENS

Horsens Trælasthandel A/S Tel. 2 44 11

KALUNDBORG

Kalundborg Tømmerhandel Tel. 51

KOLDING

Schous Trælasthandel A/S Tel. 127

KØBENHAVN

Firma Viktor Høst, C. Lehmanns Eftf.

Tel. 94 61 35

Københavns Ny Tømmerhandel A/S

Ægir 70 91

Østerbros Trælasthandel A/S

Tel. 29 01 55

NAKSKOV

Vestlollands Trælasthandel Tel. 5 72 96

NYBORG

Nyborg Forenede Trælastforretninger A/S

Tel. 146

NYKØBING F.

J. Lütken Frigast & Co. A/S Tel. 85 36 00

NYKØBING S.

Odsherreds Trælasthandel A/S

Tel. 492-346

NÆSTVED

T. A. Medings Tømmerhandel A/S

Tel. 14 78

RANDERS

Randers Aktie-Tømmerhandel Tel. 51 11

RINGSTED

Holten Langes Trælasthandel A/S Tel. 50

ROSKILDE

Roskilde Trælasthandel Tel. 707

RØNNE

Bidstrups Tømmerhandel Tel. 125

SKIVE

Diges Trælasthandel A/S Tel. 808

STRUER

A/S O. Bendix Tømmerhandel Tel. 5 05 00

SVENDBORG

A/S Baagøe & Riber Tel. 9

SØNDERBORG

Als Tømmerhandel A/S Tel. 2 32 25

THISTED

Chr. Sørensen Tømmerhandel A/S
Tel. 57

VORDINGBORG

Vordingborg Trælasthandel A/S Tel. 23

med

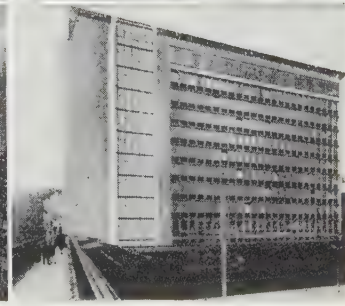
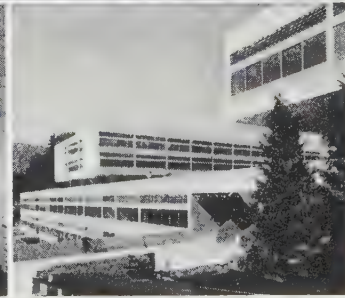
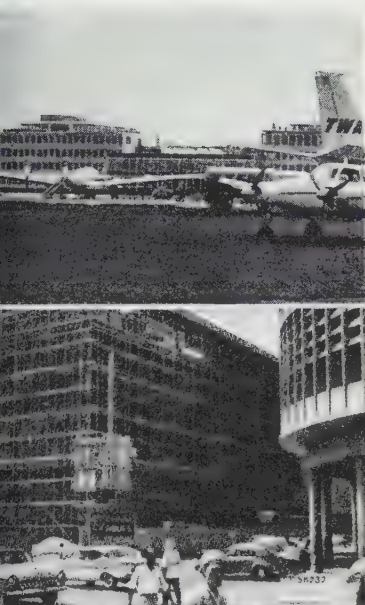
10 års garanti!!

GEBERIT I

De en cisterne,
så at sige lydløs,
n yder fuld
ssikkerhed med
svejsesk fabrik-
ci?

Den cisterne, som har alle gode egenskaber, og som allerede har stået sin prøve mere end 100'000 gange, den alene kan tilbyde Dem en sådan garanti. Den fungerer næsten uden støj, dens renselvirkning er effektiv, og dens egenskaber bekræftes i alle de hydrauliske og trykmæssige forhold. Desuden tiltaler dens elegante form alle. Derfor foretrækker man den inden for hotelbranchen, i hospitaler, i handelsbygninger, administrationsbygninger og overalt, hvor man foretrækker og værdsætter kvalitet.

Forhandles af grosserere i Rør-og Sanitetsbranchen GEBERT + CIE Rapperswil/Svejs

de os bekendte
inger har man foretrukket
IT-cisternen.

1: Administrationsbygning B i Zürchs lufthavn Kloten. 2: Centralbanken for Irac, Bagdad. 3: Hospital «Oststadt» i Hannover. 4: Kirurgisk klinik i Düsseldorf. 5: Atomium i Brüssel (blev indlagt senere). 6: Sygeplejerske-højhus i Zürich. 7: Hotel «Deutscher Kaiser» i München. 8: Boligkompleks «Lärchengarten» i Birsfelden. 9: Gymnasium «Freudenberg» i Zürich. 10: De Luxembourgske jernbaners administrationsbygning i Luxembourg.

VE

Overfor en ny virkelighed

er titlen på en publikation om planlægning, ledelse og samarbejde i det industrialiserede byggeri.

Den byggetekniske udvikling vil i den kommende tid stille arkitekterne og med dem alle andre byggefolk overfor en situation med en række ukendte muligheder for fagets udøvelse.

Arkitekt, lektor Bjørn Bindslev, har forsøgt i bogen at give et billede af den nye situation, bl. a. for at man i tide kan drøfte alle de faglige, politiske og økonomiske konsekvenser.

Bjørn Bindslev har ved udarbejdelsen af bogen støttet sig til et udvalg nedsat af Danske Arkitekters Landsforbund. Arbejdet er udført med økonomisk støtte fra Boligministeriets produktivitetsfondsudvalg.

Bjørn Bindslev: Overfor en ny virkelighed. 62 sider, hft. pris 4,50 kr.

Arkitektens Forlag, Nyhavn 43, København K.

Plasticledninger er overlegne

Glasfiberarmerede plasticledninger har mange fordele og de har vundet betydelig udbredelse på adskillige markeder til trods for modstand og skepsis fra mange sider.

Polyverit og Polyvertex armerede ledninger, som fabrikeres i Schweiz, er meget lette og modstandsdygtige overfor olier, benzin og lignende produkter og de kan modstå et tryk på indtil 400 atmosfærer. Den indvendige glatte overflade har næsten ingen vedhængning og gennemstrømningen hindres så godt som ikke gennem friktion. Blandt andre fordele nævnes, at rørene ikke kan antændes og de tåler temperaturer på indtil 250° C.

Dersom man sammenligner disse to plastic typer med andre ledningstyper bemærker man:

1. Transport- og anbringelsesomkostningerne halveres på grund af den ringe vægt.
2. En besparelse i montagearbejdet på 66 pct. gennem den patenterede samling i stedet for svejsning.
3. Mellem 30 og 40 pct. mindre vedligeholdelsesomkostninger.

Fordelene er så åbenbare, at glasfiberarmerede plasticledninger vil komme til at betyde en voldsom konkurrence overfor ledninger af andre materialer.

Fabrikanter: H. & G. Meister, Huber Strasse 11, Zürich 9/48, Schweiz.

Kilde: ETD Nr. 4110 Nr. 1-61.

25.000 m² 8 cm Durisol tagplader
Københavns Engros Grønttorv
arkt.: Gunnar Krohn & Hartvig Rasmussen
TECTUM - DURISOLFABRIKKEN - Nørresundby Tlf. (081) 2 66 77

Leca

det **lette, ensartede, isolerende**
byggemateriale til fremstilling af:

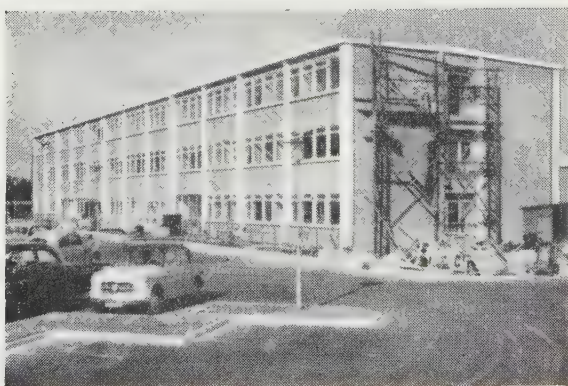
LECA-mursten, blokke og plader,
prefabrikerede
LECA-bygningselementer,
LECA-beton udstøbt på
byggepladsen, isolering på tage,
gulve og i hulmure.

Leca *isolering*
- bedste investering

mira FACADEPUDS PUDSMALING

MIRA-DEKK ædelpuds
MIRA-MATT tyndpuds
CEMAL-MIMAL tyndpuds
MIRA-PLAST elastisk pudsmaling
– et MIRA-produkt yderst –
tilfredsstillende alle krav
til facadebehandling

*Forlang prospekter og beskrivelser
Konsulenter over hele landet*

DANSK-NORSK MINERALPUDS A/S

TERNEVEJ 20

TLF. ROSKILDE *3616 & 2271

ROSKILDE

REGN MED

TAG alle PLASTMO-fordelene med

- kan ikke tæres
- ingen vedligeholdelse - skal aldrig males
- ekstra stor træk- og slagstyrke (også ved lav temperatur)
- føres i grå og lys creme
- harmonerer med enhver bygningsform
- rendejern beskyttet af spec. vulst (patentanm.)
- passer også til bestående rendejern
- forhandles af rørgrossister

Yderligere oplysninger hos Deres rørgrossist-blikkenslager eller hos:

A/s Plastmontage

Knarreborgvej 11 - Kastrup
Tlf. (01) 50 67 41

Plastmo

plastictagrender
og -nedløbsrør

Patentanmeldt vulst

- ingen »fjedre«
over kanten, der-
for ingen tæring
af rendejern

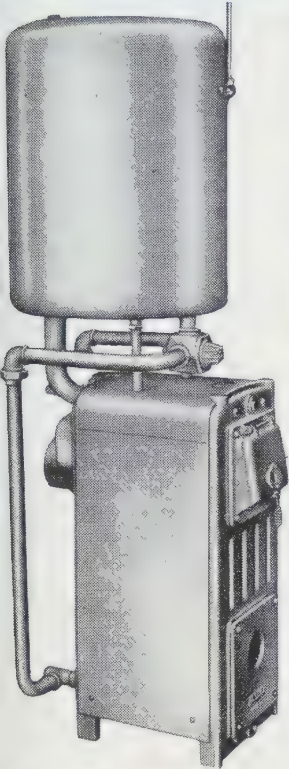
Selvfølgelig skal det
være **STELLING!**
- men skal det være
Stello Plast eller
Klariton til væggene?
Stello Plast, den
populære matte
plasticmaling med den
robuste overflade eller
Klariton, den eksclu-
sive alkydmaling med
den fløjsmatte
overflade.
- Valget er Deres -
bestem Dem for en af
de 35 modefarver.
Iøvrigt kan De altid
rådføre Dem med
Stellings konsulent-
tjeneste tlf. 30 04 44.

STELLING

Stello Plast på plasticbasis
Klariton på oliebasis

TASSO KEDEL-UNIT

- det ideelle eet-plans anlæg...

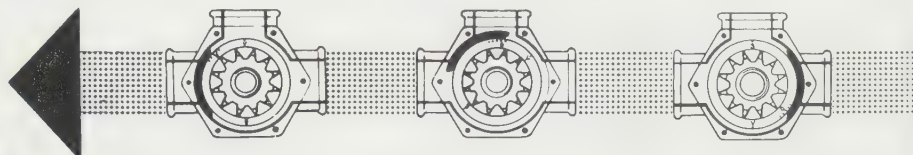
**STÆRKT
FORENKLET
KONSTRUKTION**

① Tager kun den halve plads. Den kombinerede 120 l varmtvands- og 12 l ekspansionsbeholder er monteret lodretstående på toppen af kedlen — fylder ikke meget i fyrrummet.

② Kan monteres på den halve tid! Leveres i 2 dele — kedel og kombineret varmtvands- og ekspansionsbeholder med tilhørende rør — lige til at sætte sammen.

③ Forsynet med TASSO shuntventil, der giver anlægget en særlig høj varmtvandskapacitet. Store mængder brugsvand kan tappes uden væsentlig temperaturfald.

TASSO SHUNTVENTIL — hele anlæggets kerne — har tre indstillinger og hul aksel for evt. montering af olielystermmostat — sørger for effektiv kontrol af fremløbstemperaturen.

Vinter = V.
Hele anlægget er åbent for cirkulation, og fremløbstemperatur og brugsvandstemperatur er ens.

Overgangstid = O.
Kedelvandet opblandes efter at have passeret varmtvandsbeholderen. Brugsvandstemperatur 15-20° højere end fremløbstemperatur.

Sommer = S.
Hele radiatorsystemet spærret. Kedelvandet returnerer på selv-cirkulation efter at have passeret varmtvandsbeholderen.

Enhver TASSO KEDEL type A2 og B3 fra 1,3 — 4,9 m² kan leveres som KEDEL-UNIT. Rekvirer yderligere oplysninger — herunder officiel prøverapport fra Danmarks tekniske Højskole.

TASSO KEDEL-UNIT leveres gennem grossister og installatører i centralvarmebranchen.

TASSO ODENSE

KEDEL- OG RADIATORFABRIKEN, HJALLESE TLF. (09) 13 29 11
SALGSKONTOR I KØBENHAVN: BYGGECENTRUM TLF. C. 3379

SPAR PUDSNING - TID - PENGE!

STÅLFORME til

pudsfri beton

Vægforme - klatreforme til facader - forme til hjørner, elevatorskakte, trappehuse.
Elementforme.
Specialforme af enhver art.

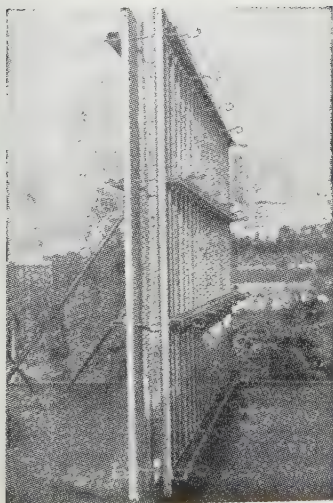
RATIONELT BYGGERI MED KRØLL-FORME betyder ingen pudsning, enkelt og hurtigt formsætning, uopslidelige forme.

Forskallingsforslag og tilbud uden forbindende.

F. B. KRØLL A/S

ISLEVDALVEJ 145, BRØNSHØJ . TLF. 94 63 11
JYLLANDSAFD.:

Viborgvej, Mundelstrup . Tlf. (061) 9 01 11 - 116

Standardvægform

Pas på malingen

Under denne overskrift, som minder een om titlen på et morsomt teaterstykke, der havde stor succes for et del år siden, har Beck & Jørgensen A/S lanceret en praktisk vaskeanvisning for matte vægmaling og emailer, som det er hensigten, at malermestre skal rekvirere gratis hos firmaet til ophængning på de arbejdssteder, hvor de netop har udført den slags malerarbejde.

Køber man idag en skjorte eller et køleskab, følger der en kortfattet instruktion med om, hvordan de skal rengøres og behandles for at give lang og god tjeneste. En instruktion er mindst ligeså påkrævet, hvor talen er om malerarbejde, der især nutildags, matte vægmaling og emailer er på mode, kræver en nænsom og faglig korrekt behandling for ikke hurtigt at blive ødelagt.

Skiltene til ophængning er udført på svært kridet karton. Ved at efterlade dette skilt hos kunden sikrer malermesteren sig desuden mod helt urimelige reklamationer, som meget ofte kan forekomme, når uerfarne rengøringsfolk har afvasket matte vægge med samme klud, som gulvet blev vasket med. Klude er gift for matte malinger, og denne kendsgerning tjener Beck & Jørgensen's prisværdige initiativ til at fastslå på en praktisk måde overfor malerens kunder.

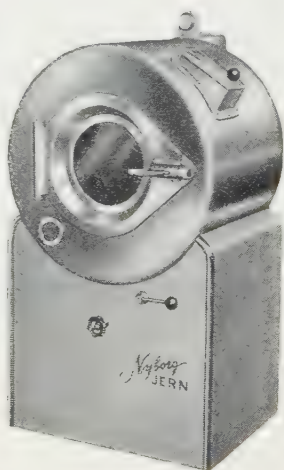
Nyborg
VASKERIMASKINER

Vaskemaskiner

Centrifuger

Tumblere

Strygemaskiner

HANS L. LARSEN
NYBORG JERNSTØBERI

Grundl. 1841

KØBENHAVN
C. 3871

NYBORG
76

AARHUS
2 30 52

THRIGE PERSONELELEVATOREN

Personelevatorer
Vareelevatorer
Båreelevatorer
Spindelevatorer
Småelevatorer

THOMAS B. THRIGE
ODENSE
KØBENHAVN . AALBØRG

CORDUR

FACADEMALING

SOL OG REGN BIDER IKKE PÅ CORDUR

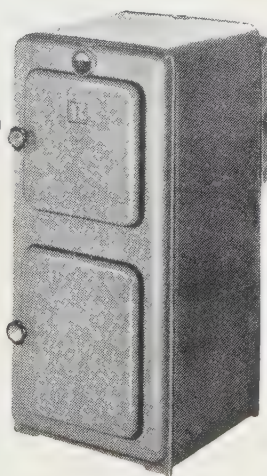
Cordur er så vejrbestandig, at den bruges på så udsatte steder som på Færøerne og på Grønland. Få Deres facade malet een gang for alle – med Cordur Vejrfast. Enhver farvenuance. Leveres på 2 dage. Forlang brochure.

VEJRFAST

LINDENSTRØM
DOVREVEJ 83. VANLØSE
F: 7021 59

den nye rio central-
varmekedel
med alle
muligheder
til koks-
til olie-
som unit

Få alle oplysninger og tekniske data hos:

R AKTIESELSKABET
RIBE JERNSTØBERI
RIBE TLF. *261

Special

SOLSKÆRME

af aluminium til udvendig montering
Dansk patent 90626

MØRKELÆGNINGS-MONTAGE

i dobbelt Røntgenstof, med eller uden Exotica-trævæv
indtil 500 cm bredde – enkeltvis eller seriebetjent –
eller med elektrisk betjening

PERSIENNER

alle arter og modeller med lameller af anti-korrosi-
onsbehandlet aluminium- uden kobber og jern
Større anlæg med elektrisk betjening leveres
Rullegardiner og gardinstænger, alle arter
Har De en opgave for afblænding eller mørkelægning,
så send os den
Vore specialister er altid til Deres tjeneste med
forslag

Dansk Rullegardin Industri

v/ H. PERSSON

Gl. Kongevej 143, V - Tlf. Eva 6144, 6145. Ve 5180

Solskærme og mørkelægningsmateriale kan ses
på vore stande nr. 130 i Byggecentrum

Se **HFB** side 38

OL FRYSERUMDØRE

Udført i glasfiber-armeret polyester i mælkevid farve og isoleret
med Flamingo plader. Materialet angribes ikke af de i madvarer
forekommende syrer eller af salt. Overfladen er helt glat og der-
for let at holde ren. Der bliver ingen vedligeholdelsesudgifter.

Karmen er af fyr,
som er grundet til
maling.
Døren beslås med
svære hængsler og
med selvspændende
lukkebeslag, alt af
varmgalvaniseret jern.

Forh.:
KØLEFIRMAERNE

OVE LASSEN

KØLETEKNISKE ARTIKLER
RISSEKOV - BRYGGERVEJ 24
TLF. AARHUS (061) 7 98 99

Marienburgvej 28 - Telf. 4740 - 4739

BYNX FABRIKER - RANDERS

svært beslag fra kr. 90,-
do. med **SKF** kuglelejer kr. 99,-

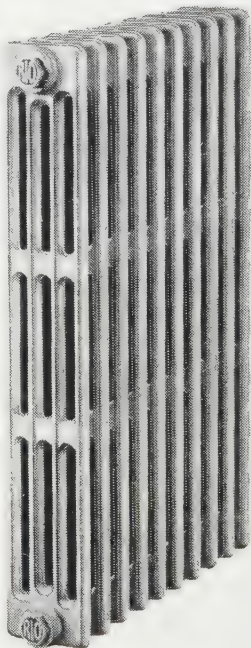
Hvis De bygger

HUSE DER STÅR I 100 ÅR

projekter med

**RIO
STØBEJERN
RADIATORER**

fra

**AKTIESELSKABET RIBE JERNSTØBERI
RIBE**

Meddelelser fra

DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

**Vedr. Offentlig projekt-konkurrence om
handelshøjskole i Sønderborg**

Efter programmets færdiggørelse har konkurrenceudskrivningen meddelt os følgende vedrørende byggegrunden:

Byggelinie i forhold til gaderne skal mindst være 5 m, og de angivne hjørneoversigter skal respekteres.

Søndre Landevej samt Ørstedsgade kan give adgang til arealet. Fra Grundtvigs Allé til grunden må der ikke etableres overkørsler eller adgang iøvrigt.

Det på planen i mål 1:500 angivne art. nr. 3701 angiver et rorlagt vandløb, der i givet fald kan overbygges.

Yderligere kan oplyses, at vejen ved de 2 boligblokke vest for grunden er privat. Denne kan ikke påregnes at give adgang til grunden.

Vi fremsender hermed et antal spørgsmål og svar, som er fremkommet i forbindelse med ovennævnte konkurrence.

Spm. 1) a. Skal handelshøjskolen, handelsgymnasiet og læringskolen hver for sig disponere over en bestemt lokalegruppe? b. I så fald: hvilke lokaler er i hver gruppe, og ønskes hver sådan gruppe adskilt? c. Eller er det sådan, at handelsgymnasiet optager skolen helt om dagen, og handelshøjskolen og læringskolen optager den om aftenen, og at klasserne er fælles for de 3 nævnte skoler?

Svar: a. Nej. b. Bortfalder. c. Klasserne (inkl. særlokaler, kantine, bibliotek m.v.) er fælles for alle tre skolearter. Skolen vil om dagen være optaget samtidigt af handelsgymnasiet og læringskolen, om aftenen af handelshøjskolen, forskellige adgangskurser hertil m.v.

Spm. 2) a. Hvilke afdelinger eller lokalegrupper skal udvides? b. Er det kun klasserne og særlokalene? c. Skal også kantine, kontorer, lærerværelse

og bibliotek udvides, eller disse afdelinger i program dimensioneret til en skole 700 elever? d. Regner man med at salen til 500 er nok for en skole til (350 + 700 elever, eller er det tar også at fordoble den?

Svar: a. Jfr. b-d. b. Udvises mulighederne skal i særleshed gælde antallet af malklasser (og særlokale maskinskrivning).

c. Kantine, kontorer, lærerværelse og bibliotek bliver næppe behov for at udvide. Men muligheden er der, og vil være en fordel ved et slag, om det åbner mulighed for udvidelse også af disse kaler.

d. Festsalen må anses for nok også for den udvidede skole. Men også her gælder kan bygningen udformes, den muliggør senere udvidelse også af festsalen, er det en fordel.

Spm. 3) post 1.a. Stilles der her andre krav end i almindelighed, når der kræves at normklasserne „orienteres således at gener ved solindfald afneres“? b. Hvornår anser man at solindfald er særligt generende? c. Hvilken orientering anser man for at være bedste?

Svar: a. Der stilles ikke udover hvad der stilles for mindelige skoler, skolebygningen bruges hele dagen.

b. Solindfald anses for særlig generende, når det bevirker høj temperatur i lokalene, er bekendt med eksempler (ret nyopførte) skolebygninger hvor arbejdet og opholdet det hele taget generes af solvarme - muligvis på grund af for store syd- og sydvendte vinduer.

Spm. 4) post 2. Hvad foreder i dette lokale?

Svar: Undervisning af størrelse (50-60 personer), til

SPAREKASSEN FOR KJØBENHAVN OG OMEGN
ARKITEKTER M.A.A. PETER HVIDT OG O. MØLGAARD NIELSEN

MØBELFABRIKANT

C. B. HANSENS ETABL. A/S

BREDGADE 32 . KØBENHAVN K
TELEFON C. *386

PANELER - INVENTAR - MØBLER
TAPETSERER- & GARDINARBEJDE

ARKITEKTEN SIGER:

System-køkkenet fra NORDIA-DAN giver os arkitekter og bygherrer følgende fordele:

NORDIA-DAN kan sammenbygges til en række varianter af elementer, og kan tilpasses ethvert areal.

Små transportomkostninger.

Og NORDIA-DAN kan samles uden andet værktøj end en skruetrækker.

Kort leveringstid.

FINSSENSVEJ 9 - KØBENHAVN F - TELF. FASAN 5095

NORDIA-DAN

IMPREGNERING AF TRÆVÆRK

er en nødvendighed for at forebygge ødelæggelse gennem svamp og råd. SOLIGNUM er anerkendt som yderst effektiv og billig. SOLIGNUM bevarer træværket frisk og stærkt. SOLIGNUM giver træværket en smuk farve. SOLIGNUM bør anvendes ved det byggeri, der står under Deres tilsyn.

CARLSEN & PLENGE

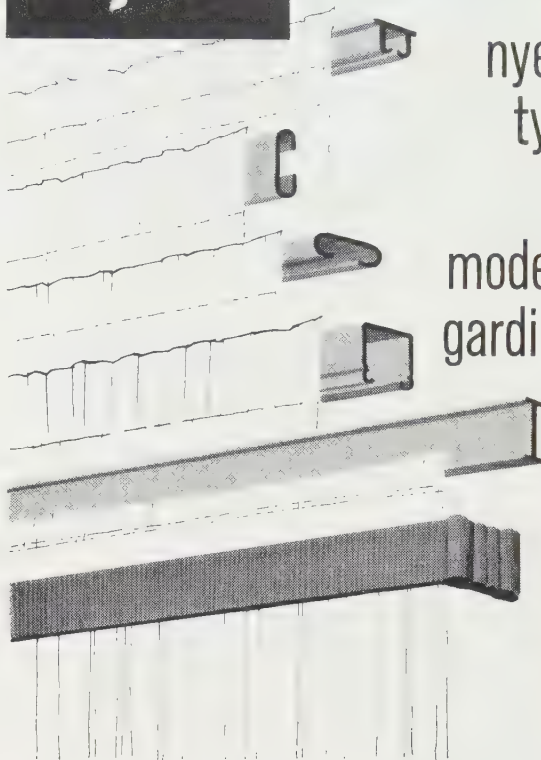
Mørkhøj Bygade 30-32
København-Søborg
Søborg *7001

Godkendt af Boligministeriet

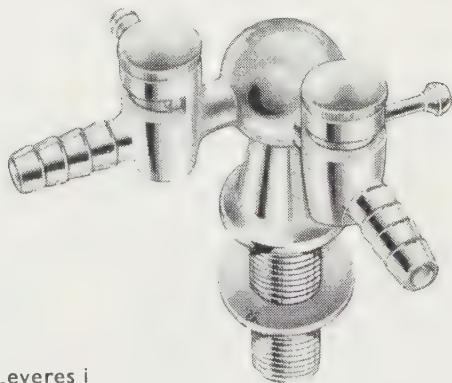
STÆNGER

nyeste
typer
til
moderne
gardiner!

NIF

„Bordmodel“

Leveres i
enkelt - dobbelt
og 3 dobbelt

Bekendtgørelse

Kommunalbestyrelsen har i medfør af lov nr. 181 af 29. april 1938 om byplaner vedtaget en byplan for et område i Vanløse, hørende under grundejerforeningerne „Kirkestiens Villakvarter“ og „Tryggeveldevejens Vejlag“. Byplanvedtægten med tilhørende plan nr. 17.871 er i henhold til § 7 i byplanloven i 3 uger fremlagt i rådhusets oplysningskontor, indgang fra Rådhuspladsen, samt på rodekontoret, Bratskovvej 36. Indsigelser mod og ændringsforslag til byplanen må fremsættes inden 6 uger fra nærværende bekendtgørelses dato og indsendes til magistratens 4. afdeling, rådhuset.

Opmærksomheden henledes på, at ifølge § 8 i byplanloven må indtil videre ingen del af det omhandlede område bebygges eller på anden måde anvendes i strid med byplanen uden samtykke fra Københavns magistrat.

Overtrædelse af byplanlovens bestemmelser behandles ifølge § 25 i byplanloven som politisager.

Københavns magistrat, 4. afdeling,
den 28. august 1961

2 konsulenter til byggeriet

Boligministeriets produktivitetsudvalg agter fra den 1/11 1961 at ansætte 2 konsulenter til at udøve en rådgivende og konsulterende virksomhed indenfor byggeriet.

Den ene af konsulenterne skal beskæftige sig med mekanisering og arbejdsplanlægning, medens den anden vil blive beskæftiget med rationalisering af rørinstallationer.

Begge konsulenter skal virke som rådgivende overfor de byggende over hele landet, men skal samtidig påtage sig gennem foredrag, kursusvirksomhed m. v. at virke for spredning af kendskab til de pågældende områder.

Konsulenterne vil som indledning til deres virksomhed få lejlighed til et nærmere studium af de pågældende emner.

Aflønningen fastsættes efter gældende overenskomst med finansministeriet med tillæg efter kvalifikationer, hvortil kommer dækning af udgifter til kontorhjelpe, rejser og kørsel.

Ansøgninger med fyldige oplysninger om uddannelse og tidligere beskæftigelse bedes indsendt inden den 20. september 1961 til:

Boligministeriets produktivitetsudvalg
Gyldenløvesgade 19^a, København V

drag etc. Lokalet kan evt. indrettes som to sammenlagte normalklasser.

Spm. 5) post 8. a. Har salen flere anvendelsesområder end de angivne? b. Nogle af disse anvendelser (til forelæsning og film) vil for en sal til 500 tilfredsstilles bedst med helt eller delvist skråt gulv som i et auditorium. (Dette forhold har naturligvis særlig betydning, hvis salen ønskes udvidet til det dobbelte: 1000 pers.) Er auditorieformen ønskelig eller hindrer andre anvendelser (f. eks. til fest) den? c. Skal salen have nogen scene? Størrelse bedes opgivet i bekræftende fald.

Svar: a. Salen skal også benyttes til skriftlig eksamen.

b. Denne anvendelse udelukker skråt gulv.

c. Salen skal ikke have nogen scene.

Spm. 6) post 9. Hvor stort skal køkkenet være i m².

Svar: Køkkenet skal være dimensioneret, så der kan tilberedes varme drikke som te, kaffe, kakao, opbevares mælk, sodavand etc. (i køleskab), opbevares service og bestik, udføres opvask, alt for 200 elever ad gangen. Der skal ikke kunne tilberedes varm mad iøvrigt.

Spm. 7) post 20. a. Er der nogen form for kontrol med eleverne? b. Ønsker man at hensesyn til evt. opsyn med eleverne en gårdsplads (eller lign.) som f. eks. i et gymnasium, eller kan eleverne bevæge sig frit i omgivelserne, som de har lyst?

Svar: a. Uden for bygningen er der ikke nogen egentlig kontrol med eleverne.

b. Eleverne kan bevæge sig frit i omgivelserne. Dog ville det være ønskeligt, om der kan indrettes et mindre område, som er reserveret de elever, som går på dagskolen, og et betydeligt større område, hvor alle kan opholde sig i fællesskab.

Spm. 8) post 21. Hvor mange biler skal kunne parkere?

Svar: I dag vil det daglige parkeringsbehov være ca. 30-40 biler. Ved særlige lejligheder kan der blive brug for plads til ca. 200 biler. Man ønsker imidlertid ikke en parkeringsplads til 200 biler, men vi håber, der vil blive lagt vægt på en god og fornuftig løsning på dette spørgsmål, og at der yderligere på et senere tidspunkt kan skaffes plads til endnu flere biler, sådan at det føjer sig pænt ind i anlægget. Spm. 9) post 22. Hvor mange cykler?

Svar: Ca. 250 cykler.

Spm. 10) Er der interne trafikforbindelser, der lægges særlig vægt på?

Svar: Den største trafik vil komme fra Sønderlandsvej, men der ønskes tilkørsel både fra Sønderladsvej og Ørstedsgade.

Konkurrenceudvalget

METALBOGSTAVER · SKRIFTE
ILTE · STEMPLER · SKABELONER · RELIEFSKILTE
KØBENHAVNS
SKILTEFABRIK
Knabrostræde 9
C. *693

SIIM MARCUSSE

LÆSSØESGADE 11
Tlf. Central 1158
Tlf. Luna 445

CENTRALVARME
Sanitet · Gas · Vand
Blikkenslagerarbejde.

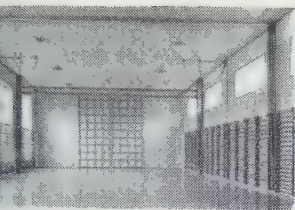
H O B E N C O
H Y L L I N G
TLF: 118-12
H O B E N C O
H Y L L I N G
TLF: 118-12
H O B E N C O
CAUDEX
D Ø R
H Y L L I N G
TLF: 118-12

H. P. OLSEN & SØN

Glemester

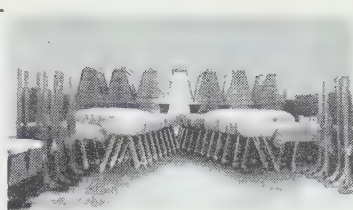
Klosterstræde 21, K
BY 1168

FIRMA POUL MADSEN DONS

Poststation: Alminde
Godsstation: Kolding
Telefon: Aagaard 200

GYMNASTIKREDSKABER

TEGNEARTIKLER · PAPIRVARER · TRYKSAGER

ØLLNER JOHANSEN & CO.

KNABROSTRÆDE 1A · KØBENHAVN K. MI. 3120
VI LÆGGER STOR VÆGT PÅ HURTIG EKSPEDITION

5 års garanti

PÅ HVER MÅTTE FRA VOR FABRIK

MATERIALER Gummilameller med imprister i bøg, teak eller letmetal

FARVER sort, rød eller grøn efter ønske

STØRRELSER Efter ønske og højderne 20, 25 og 35 mm (med letmetal dog kun i 20 og 25 mm)

Forlang tilbud

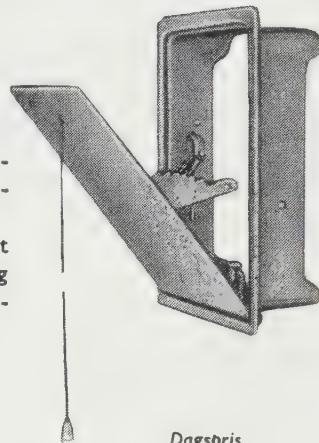
SYEJBÆK
Lamel Gummimåttefabrik

Svejbæk - Tlf. Silkeborg 6079 - 6055
C. H. Jensen, Marconivej 2, Århus, Tlf. 4 39 88
A. Ramsing, Kløvervej 9, Fredericia, Tlf. 1751
Birger Pedersen, Malmbergsvej 34, 2, Gl. Holte, Tlf. 80 26 65
C. Smidt Johansen, Tycho Brahes Allé 6, Kbh. S, Tlf. AStå 2992

Norleff

- en holdbar og billig
friskluftventil

Fremstillet af letmetal og med rustbehandlede fjedre. Passer til Eternit ventilationsrør og kan med pal indstilles i 5 stillinger.

Dimensioner: 15 x 15 cm
10 x 15 cm

Dagspris
kr. 6,90
kr. 6,45

Forhandles af trælast- og bygningsmaterialeforretninger

A. RINDOM

Kampmannsgade 2, København V - Minerva *2222

Se **HFB** side 643

BROBOND B

dfast neopren spartelmasse. Krympefri i 0-200 mm

ENTEX · GENTOFTE · TEL. SØ 9513

Fra 0-200 mm

SB A.B. SVENSK BLACKING INDUSTRI ÖREBRO

Det
bedste tag
overhovedet

TACOFALT

TACOFALT B tagpap med grå talkumbelægning. TACOFALT B skiferpap med naturfarvet grå eller sort skiferbestrøning, samt keramisk farvet rød og grøn skiferbestrøning. TACOFALT B kan anvendes på alle tage, flade og skrå, ned til 3° taghældning. TACOFALT B er 3-dobbelt imprægneret. Der ydes 10 års garanti på TACOFALT B.

A/s HOTACO

KØBENHAVN HOLBÆK HORSENS
C. *13842 TLF. *1213 TLF. *2 53 33

Meddelelser fra

**DANSKE
ARKITEKTERS
LANDSFORBUND**

Bredgade 66, København K
Telefon *Minerva 1290

Ledige

FN-ekspertstillinger

Vi har fået meddelelse om, at 2 ekspertstillinger under FN er ledige snarest muligt efter den 6. november 1961. Det drejer sig om byplanlægning i Panama (PAN 63-A) og planlægning af boligbyggeri i Cameroun, Afrika (CAE-63-A). Nærmere oplysninger samt særlige ansøgningsformularer fås ved henvendelse til Sekretariatet for Regeringsudvalget for teknisk bistand, Udenrigsministeriet, Christiansborg, tlf. Central 825. Henvendelse må ske omgående.

Adresseforandringer

Bendix, Anthon, *bolig* fra Toftebakken 6, Valby til Hyltebjerg alle 73, I, Vanløse.
Christiansen, Arne, *bolig* fra Skogsvägen 27, Lännersta, Sverige, til Forellvägen 14, Tytesö 1, Sverige.
Duch-Hansen, Walter, *bolig* fra Østerbrogade 3, Ø, til Ålstensgatan 6-8, Bromma, Stockholm, Sverige.
Hansen, Edm., *bolig* fra H. C. Andersens Boulevard 5, V, til Kr. Sofiesvej 38, F.
Jørgensen, M. Ossian, *bolig* fra Barrvägen 1, Hultsfred, Sverige, til Hjorthøj, Sdr. Nyrup, Kalundborg. tlf. Raklev 232.
Tegnestue til Skibbrogade 10, Kalundborg, tlf. (03) 5 15 2012.
Kofoed, Svend Åge, *bolig* fra Jernbanegade 11, Thisted, til Skovmærkevej 9, Bogense.
Tegnestue Skovmærkevej 9, Bogense.

KØB OG SALG

Følgende nr. af *Arkitektens* ugehæfte

1954 nr. 26-51-52,

1955 - 50-61,

1956 - 51-52,

og *Arkitektens* månedshæfte

1954 nr. 2-3-8.

Henvendelse: arkitekterne *Bornebusch, Bruel* og *Selchau*, Øster Allé 5A, Ø. Tria 3767-3762.

STILLING TILBYDES

KOLDING KOMMUNE

Som **byplanmedarbejder** søges yngre arkitekt med interesse for byplanarbejde, herunder særlig udarbejdelse af bebyggelsesplaner. Ansøgning med oplysning om kvalifikationer og evt. tidligere beskæftigelse stiles til byplankommissionen og sendes til bygningsinspektøren, brandstationen, Kolding. Byplankommissionen i Kolding, den 4. september 1961. P. k. v. *P. Beirholm/Laur. Steffensen.*

SDR FELDING · A/S JUTLANDIA · DØR OG MØBELPLADEFABRIK · JULIANDIA DØREN · A/S JUTLANDIA · DØR OG MØBELPLADEFABRIK · SDR FELDING · A/S JUTLANDIA · DØR OG MØBELPLADEFABRIK · JULIANDIA DØREN · SDR FELDING

GRECO DØRE

FABRIK

N. HELMER HENRIKSEN

KYSTVEJ AARHUS TELF. 2 47 00

FORHANDLERE OVERALT I DANMARK

evolutionerende NY vådpumpe

GOLF

VILA

med dobbelte
selvjusterende hårdmetal
PINOLLEJER

1/25 HK motor

intet motorskab ingen smøring
lige velegnet til
centralvarmeanlæg
og varmtvandsforsyning

PRIS KR. 340

3 ÅRS GARANTI

DANSK FABRIKAT MED DANSK MOTOR

HOLLESENS FABRIKKER A/S - KØBENHAVN SV

Tlf. HI 3045 kalde nr. (01) 44

Silikonat

mod Regn og Fugt-
til Mur- og Tagsten m. m.

V. Meyer

BYGNINGSMATERIALER

NIELS JUELS GADE 9 KØBENHAVN K MINERVA 3525

VAKUSKUM

VAKUSKUM

En helstøbt isolering

- * VAKUSKUM forbedrer k-værdien på en alm. 31 cm teglstensmur med 80% - nemlig fra $k = 1,5$ til $k = 0,3$. Den optimale lagtykkelse er netop 8 cm.
- * VAKUSKUM vejer 9 kg pr. m^3 , derfor kan vi uden forbehold yde garanti for holdbarhed.
- * Vejledende pris: Kr. 105,- pr. m^3 indsprøjtet.

DANSK FIBERPLASTIC

Tietgens Alle 106. Odense. tlf. (09) 11 27 46

Teknisk kontor:

Vilvordevej 51. Charlottenlund. tlf. (01) 66 Ordруп 1488

FLEXWOOD

Flexwood finer er en bøjelig ægte træfiner
opklæbet på lærred
Flexwood klæbes direkte på udspartlet pudset væg
Flexwood er godkendt af Brandvæsenet
Flexwood leveres i mange træsorter

Gustarsen

Vægbeklædning

ST. KONGENSGADE 92
BYEN 9330

AAGE CHR. THOMSEN A/S

MALERFIRMA

PELARGONIEVEJ 22

TELEFON VALBY 1928

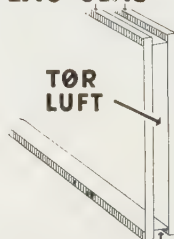
TØMRERSVENDENES AKTIESELSKAB

Alt tømrerarbejde udføres

DEGNEMOSE ALLÉ 28 TELEFON 601133

TERMOGLAS

2 LAG GLAS

METALPROFIL

Alle oplysninger

GLARMESTERFIRMAET

C. L. CHRISTIANSEN & SØNNER

Kronprinsensvej 33, København F, FA. 468

Ballerup-Måløv Kommune. Kommunens bygningsinspektør mangler arkitekter til behandling af byggesager vedrørende ca. 650 byggepladser i kommunen. Ansættelses- og lønvilkår i henhold til overenskomst. Det bemærkes, at den overenskomstmæssige løn i løbet af efteråret ventes forhøjet med tilbagevirkende kraft. Der ydes kørselsgodtgørelse, og kommunen vil være behjælpelig med fremskaffelse af bolig. Nærmere oplysninger kan fås ved henvendelse til bygningsinspektøren, rådhuset, Ballerup, for for så vidt angår løn- og ansættelsesvilkår til kommunens lønkontor, telefon: 970501. Ansøgninger bilagt bekræftet afskrift af eksamensbevis og anbefalinger bedes snarest fremsendt til *Ballerup-Måløv kommunalbestyrelse*, rådhuset, Ballerup.

Arkitekter. Enkelte medarbejdere søges til Lunde-Hyldegårdens tegnestue til skoler, butikcentre og montagebyggeri. Agertoft og Juul Møller, arkitekt M.A.A. BY. 4800. Hoff og Windinge arkitekter M.A.A. MI. 705. Alex Poulsen arkitekt M.A.A. NO. 9009.

Velkvalificerede, yngre arkitekter søges til varierende tegnestuearbejde. Løn efter kvalifikationer. Arkitekt E. Minde-dal, Ollerup. Tlf. V. Skerninge 272.

Fredningsplanudvalget for Fyn søger som **teknisk medarbejder** en civilingeniør, arkitekt, teknikumingeniør eller landinspektør, gerne med forudgående kendskab til fredningssager og helst således, at vedkommende kan tiltræde snarest og stille hele sin arbejdskraft til rådighed. Afklønning efter finansministeriets overenskomster, således at erhvervet anciennitet kan medtages. Ansøgningen sendes til undertegnede stiftamtmand over Fyns Stiftamt, Slottet, Odense. Odense, den 29. august 1961. Høirup.

Medarbejder søges til projektering af offentligt byggeri. Gravers & Richter, arkitekter M.A.A., Park Allé 11, Århus. Tlf. 30545 & 25710.

Tegnestueservice for arkitekter. H. Nannestad, arkitekt M.A.A. Telefon 950506

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania**, Minerva 428.

Firma CHR. HANSEN

ENTREPRENØR

Vi er specialiseret i huse eller delvis nedrivning af gamle ejendomme og bygningsforandringer af enhver art.

Tilbud og overslag gratis med kort varsel uden forbindelse

Køb og salg af brugte materialer

Frederikssundsvej 12
Telefon: Balla 12

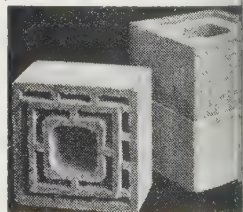
KAMINEN

Element-skorstenen

giver god fyringsøkonomi og nedsætter soddannelse

Lysning 15 x 15 cm
Effektiv varmeisolerende
Få fuger med labyrinttætning
Rigtige trækforhold

KAMINEN-skorstenen er godkendt til een- og to-familiehuse, værksteder

Forhandles af bygningsmaterialeforhandlere

Nærmere detaljer:

KÄHLE
TEGLVÆR

Korsør Tlf. 428

A. BARTHOLDY & SØN

TØMRERMESTRE
ENTREPRENØRER

JUNGGREENSVEJ 8, TLF. 71 18 09 & 71 11 35

TØMRERMESTER

P. JUL. HANSEN

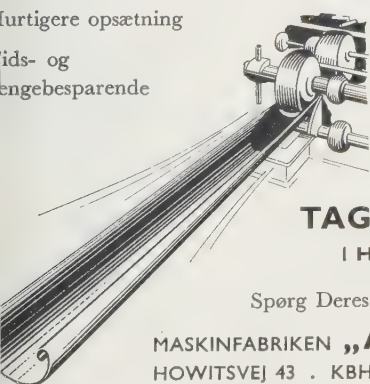
SOLSORTVEJ 49
GOTHÅB 1380
GOTHÅB 3300

C. MØLLMANN & CO.

MALERMESTRE

NØRREGADE 18
TLF. MINERVA 1404

hurtigere opsætning
ids- og
engebesparende

„ARNI“

FABRIKS-
FREMSTILLEDE

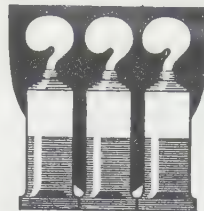
TAGRENDER

I HELE LÆNGDER

Spørg Deres forhandler eller

MASKINFABRIKEN „ARNI“ A/S
HOWITSVEJ 43 . KBH. F. . GO. 2347

MALERFIRMA

**ROBERT
RASMUSSEN**

Skt. Gjertrudsstræde 6
Central 202 og 11.302

Monies & Andersens Eftf. A/s

K. K. L. Simonsen's eftf.

Centralvarme, sanitære installationer, højtryksledninger
M-A-skiner

Frederiksborggade 22, K
Tlf. Minerva *2314

Se **HFB** side 582

E. PIHL & SØN Uraniavej 12

Murer- & Entreprenørfirma

Indehavere

C. Pihl & K. Langvad, *Civilingeniører*

PLASTOLITH

det flüggefri

VINYLGULV

★

A/s DANSK ASFALTFABRIK
Ø. Teglgade 7, SV . Tlf. Hilda 1648

Odense Tlf. 12 36 81	Aarhus Tlf. 3 38 44	Nysted Tlf. 87 11 88
-------------------------	------------------------	-------------------------

- til MUSIKELSKERE

om STEREO

De indbydes til demonstration af HIGH-FIDELITY-STEREO 16 rørs FORSTÆRKER med indbygget højkvalitets F.M. radio og et utal af tekniske finesser. Kr. 875,-.

Ring eller skriv venligst efter brochure.

- EN OPLEVELSE, DE VIL HUSKE!

(03284)

LANGSTRUP 28

JON ANDERSEN
FREDENSBORG

ENEFORHANDLING NORDSJÆLLAND

DANSK PORTFABRIK

SPECIALE: INDUSTRIPORTE, PORTSPIL, AUTOMATDØRE
KVÆRKEBY SJ. TELEFON 03 625 KVÆRKEBY 90 & 140
ROSENGÅRDEN 14A KBH K TELEFON PALÆ 72 & 7990

Ejner Nielsen & Mogens Eichen

Tømrermestre

SYDVESTVEJ 87 . GLOSTRUP . TELEFON 96 03 09

FÆRRE FOLK - KORTERE BYGGETID

ZENITH
FUNDAMENTBLOKKE

Godkendt til byggeri med statsstøtte. Se **HFB** side 35

J. Chr. Petersen Papirhandel

TELF. C. 243

Specialitet:

TEGNEARTIKLER

Se **HFB** side 750, 751, 752, 753 og 754

FRODE OLSEN & CO. SNEDKERI A/S

ØRESUNDSVEJ 145 . TELEFON C. 592 - 14.092

JULIUS NIELSEN & SØN

TØMRER- OG SNEDKERARBEJDE

Fortunstræde 4 . Telefon 2716

PREVENIT

SE SIDE 70 I SUPPLEMENT TIL GB4

P. A. Klinge A/S Holmbladsgade 128 Central 10775

Sådan siger de andre

Norsk arkitektur i femti år

Det norske tidsskrift Byggekunst bragte i jubilæumsnummeret i maj en bemærkelsesværdig artikel om norsk arkitektur skrevet af Chr. Norberg-Schultz. Den er mere kritisk end de fleste tidligere artikler, og har da også givet anledning til en heftig diskussion. I Arkitektnyt skriver Nils-Ole Lund bl. a.:

Få artikler om norsk arkitektur har vakt et så stort postyr som jubilæumsartiklen i „Byggekunst“: „Norsk arkitektur i 50 år“. Det er ikke vanskeligt at forstå, hvorfor. Desværre undlader man normalt at fremføre kritik under jubilæer. I stedet roser man, hvor der er noget at rose og glemmer, hvor der er noget at glemme.

Arkitektstanden taber nu næppe i anseelse, fordi diskussion om kvalitet i arkitekturen bringes op i lyset og frem for publikum.

Vi ved alle, hvor hensynsløse arkitekter kan være i deres bedømmelse af deres kollegers arbejder. Vel at mærke, hvis dommene kan afsiges uden større risiko.

Det er gavnligt, hvis debatten i større grad føres skriftlig. Herigennem tvinges debattørerne til at tage inde for deres meninger, hvad der forhåbentlig vil medføre større objektivitet og forståelse.

Arkitekterne er i den situation, at de mangler en formidende led til publikum. Pressen har ikke mange arbejdere med tilstrækkelig viden om bygningskunst, trods det faktum, at ingen anden kunstart har så stor indflydelse på menneskers miljø.

Arkitekturen er ingen hjemmekunst og har derfor krav på kritik og bedømmelse.

Sviger de formidende instanser, der kunne gøres af kunsthistorikere eller journalister med en ståelse for moderne arkitektur, er arkitekterne forpligtet til at tage initiativet selv. At udøvende arkitekter forsøger at udfylde tomrummet er således nødvendigt, men det medfører den fare, at deres kunstneriske holdning influerer på deres kunstkritiske syn, og den tilstræbelserværdige objektivitet forsvinder. Hvis søger arkitekten sig som historiker må han også, som historikeren er forpligtet til, møde sit emne med sympati og forståelse. Ellers åbner stoffet sig ikke for ham.

Af en kritik må det klart fremgå, hvad der er den målestok, hvilke værdier den vil kræve opfyldt, for det bedømte hus kan optages i den gode arkitekts klub. Læserne kan da på deres side bedømme, målenheden forekommer dem relevant, og i så fald om den bliver brugt rigtigt.

I jubilæumsartiklen præciserer arkitekt Norberg-Schulz hvad krav han vil stille, hvorefter han på jagt efter huse, der opfylder disse kriterier.

Senere skriver Nils-Ole Lund:

Den første del af Norberg-Schulz artikel kan i mest karakteriseres som et opgør med den romantiske tradition efter århundredeskiftet.

Norberg-Schulz siger herom: „I stedet for å tre til bunn i denne egenart (landets) ved å undersøke våre hjemlige byggematerialers muligheter gjennom

Malerfirmaet
ANDERSEN
 INDLAGT 1896 · INDEHAVER SVEN-ERIK RUFF
 ØRSTEDSVEJ 22 B · CENTRAL 2365
 KØBENHAVN V

TEEN NIELSEN
 MALERMESTER

TELEFON EVA 4955
 Vesterbrogade 15

MALERFIRMAET

AXEL SEEHUSEN
 Central 3670

ALLEGADE 23

TØMRERMESTER EMIL RASMUSSEN

Plantagevej 68 · Gentofte 1722

K.T. DAMGÅRD-JENSEN

TELEFON *315 55 · ÅRHUS · ROSENKRANTZG 12
 (LYSKOP) ZINKTRYK · TEKNISK FOTO · MASKINSKRIVNING

Zinktryk og Lystryk

· Byen 7457 · Byen 3514

ATELIER ALFA

Lyskopieringsanstalt
 Frederiksborggade 1

Glarmester K. GUHLE's EFTF.

J. Søndergaard Hansen

Bygningsarbejde, reparation,
 blyvinduer, spejle
 Lager af alle glassorter

Nyhavn 31 · København K · Telefon Central 7669

HANS KONDRUP

TØMRERMESTER
MASKINSNEDKERI

Vangedevej 44, Gentofte 7110 & 7109

HOLGER THAARUP MALERMESTER

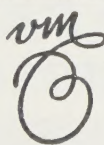
CHARLOTTENLUND
 LILLE FREDENSVEJ 7
 TELF. ØRDRUP 618

Lars Jørgensens Enke

v/ H. M. Jensen Brydegaard

BYGNINGS-, INVENTAR- OG MASKINSNEDKERI

Wesselsgade 20 · København N · Telf. Central 4647

Aktieselskabet

V. M. BROCKHUUS

Bygnings- og inventarsnedkeri
 57, Gl. Køgelandevej · Tlf. 30 50 30

BRDR. CARNERA

GRUNDL. 1902

Mosaik
Terrazzo
Cementvarer
Granitgulve

KONTOR:
 Ndr. Fasanvej 99 · Goth. 8007

FABRIK:
 Kastanie allé 14 · Damsø 4265

L.A. LARSEN & SØN

Blikkenslager og aut. gas- & vandmester
 LØNGANGSTRÆDE 21

Telefon Byen 6946

anbefaler sig med alt til faget henhørende

BYGNINGSSNEDKERNES A/S

Hillerødgade 30 - København N

Maskinsnedkeri og Listefabrik

Alt Bygningsarbejde udføres

Telefon 14769 · 11234

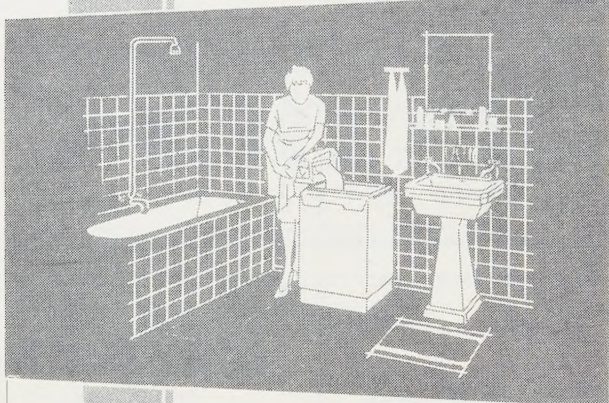
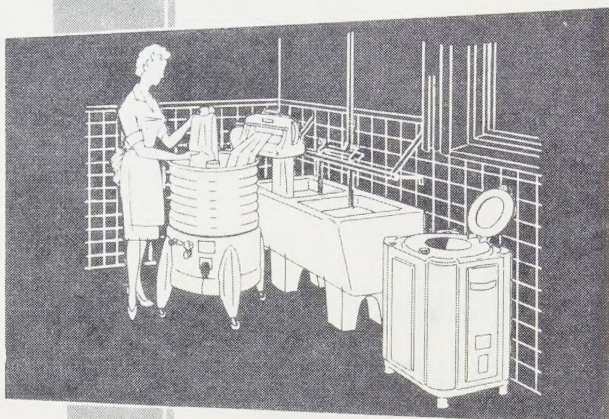
Peter Johansen

Tømrermester

Runebergs Allé 22
 Tlf. Søborg 145 - 1729

FERM VASKERIANLÆG

TIL NYBYGNING ELLER
OMBYGNING - I ETAGE
ELLER PARCELHUSE . . .

VÆLG ALTID FERM FORDI

- **FERM** vaskemaskiner fremstilles i 4 størrelser fra 1¹/₂-5 kg tørt tøj.
- **FERM** vaskerianlæg med centrifuge og strygemaskine er en ideel løsning.
- **FERM** type H kan leveres med automatik.
- **FERM** vaskemaskiner er lette at betjene og billige i anskaffelse.

Vi er altid til rådighed med vejledning og tilbud.

AKTIESELSKABET

FERM

Tlf. Ulstrup 30* - Kaldenr. 0621 (Randers)

Afd. i København: Kong Georgs Vej 11

Tlf. Fasan 5548 og 7828 (Kaldenr. 1032)

en strukturel analyse af vår gamle trearkitektur, ved å forsøke å forstå landskapets krav, trodde en realisere den nasjonale ved løsrevne motiver fra egne fortiden." Denne karakteristik af den nordiske bygningskunsts forsøg på at finde sig selv efter forvirringen kan også bruges i de andre nordiske lande.

For os nu forekommer forsøget på at skabe national bygningskunst gennem lånte motiver underlig arkitektonisk. Men det hindrer ikke, at der blev skabt mange gode huse i denne tid. Nyrops Rådhus i København, der har masser af lånte motiver blandt andet fra Italien, står som noget typisk dansk og som et fint hus trods sine naiviteter.

I alle de nordiske lande var disse år en kulmination af den historiske romantiske arkitekturens individualisme. Man kan ikke bebrejde datidens arkitekter at de ikke fulgte kulturens almindelige tendenser. Det vil være bagklogskab at påstå, at de skulle have fulgt Sullivan og Lloyd Wright. De mente alle at de byggede "ægte" huse. Nyrop siger: "Arkitekturens væsen byder derimod (imod det at pynte op med påklistede unødvendigheder), "at stræbe efter at give alle uskønne ting smuk og rimelig form og derved hædre deres nødvendighed, at smykke sandheden i stedet for at besmykke usandheden."

I stedet for at rette opmærksomheden på tidens historiske motivlån kunne man snarere lægge vægt på det forhold, at det var i denne tid at det lykkedes for arkitekterne at omdigte de historiske stilarter og benytte dem i deres personlige formsprog.

Som Norberg-Schulz påpeger fik tyvernes klassicisme ikke nogen varig indflydelse på norsk arkitektur. Det blev en isoleret foreteelse. Man havde ikke nogen tradition, der havde mulighed for at værdsætte kravet om strenghed i den arkitektoniske opbygning, monumentalitet og symmetri.

Klassicismen var et internationalt stilfænomen. I Danmark blev virkningen langt dybere. Vi har altid haft et ønske om balance og gennemsigtighed. Den klassiske drag går derfor gennem al dansk arkitektur og sikrer den derved en kontinuitet gennem alle opskiftelser i stil.

Som "50 års norsk arkitektur" viser, ligger vanskelighederne ved at skrive norsk arkitekturhistorie, blandt andet i savnet af gennemgående træk. Den bliver derfor i højere grad en gennemgang af enkeltværk end en opsummering af fælles karakteristika.

Funktionalismens gennembrud i Norge bragte det imod adskillige fine værker, og Norberg-Schulz giver en udmærket indførelse i dette brogede årtis bedrifter.

Er man ikke uenig i rækken af medtagne huse, stiller man sig straks tvivlende til strukturanalysen. Også de funktionalistiske arkitekter lånte jo former og motiver.

Jeg kan derfor ikke udfra et struktursynspunkt påstå, at der er så kolossal kvalitetsforskel mellem den foregående epoke. I begge finder der løsrevne motivlån sted: i den første af historisk formel art og i den anden af ren formel art.

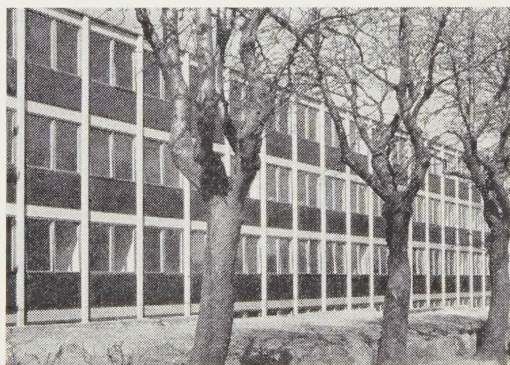
det er den sidste detalje

der fuldender værket...!

Seaporclad-facadeelementer består af en emaljeret stålplade, lamineret på f.eks. eternit, kork, foam-glass e.l. Emaljepladerne fremstilles med glat, nubret eller semimat overflade i næsten alle farver. Pladerne og farverne er vejrbestandige og upåvirkelige overfor temperaturchok, så risiko for krakelering er minimal.

SEAPORCLAD OG SEAPORCEL FACADEPLADER

SLAGELSE GYMNASIUM

Arkitekter: H. Steudel M.D.A.
J. Knudsen Pedersen M.D.A.
T. Corfitsen M.A.A.

Vinduespartier: Snedkermester Poul Nielsen.

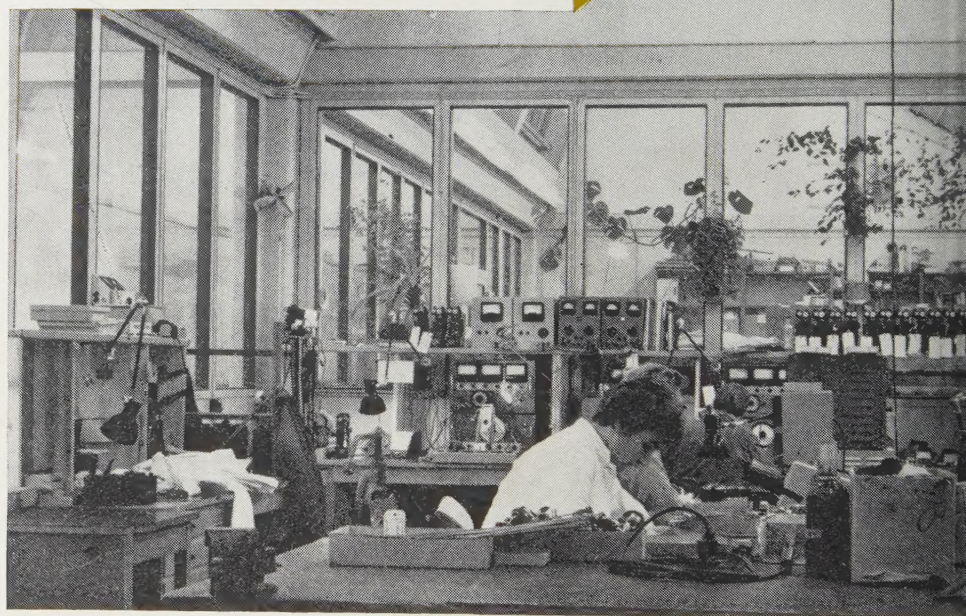
GLUD & MARSTRAND

GLUD & MARSTRANDS facadeplade-afdeling (C 1106) er til rådighed med alle oplysninger

ASBESTOLUX

Radiofabrikken »STORNO«
Arkitekt, professor Palle Suensen

brandfri isolationsplader

ASBESTOLUX brandfri isolationsplader anvendt til et system af »brandgardiner« vil i industrier med store sammenhængende gulvarealer, der kan være opdelt med glasadskillelser, give øget sikkerhed i tilfælde af brand. Røggasser, gnister og ophedet luft vil blive holdt indenfor afgrænsede områder, og branden hindres i hastigt at kunne brede sig.

ASBESTOLUX brandfri isolationsplader er ubrændbare, de beforder ikke ild og udvikler ikke røggasser.

Forhandles af trælast- og byggematerialeforretninger over hele landet.

DANSK ETERNIT-FABRIK A/S - AALBØR

Salgskontor: Kampmannsgade 2, København V - Tlf. Minerva *2222